

Studeraende föräldrar i högre utbildning

Ekonomiska och sociala villkor

Rapport från CSN

Studerande föräldrar i högre utbildning

Ekonomiska och sociala villkor

Följande rapport har författats vid CSN:s utvärderings- och statistikenhet. Rapporten föredrogs för CSN:s ledningsgrupp den 16 februari 2009 och publicerades den 27 februari.

Beslut om att publicera rapporten ”Studering föräldrar i högre utbildning” har fattats av ställföreträdande generaldirektören Ann-Sofie Löth i närvaro av utredaren Kerstin Sellén Johansson efter föredragning av enhetschefen Magnus Forss.

Ann-Sofie Löth

Magnus Forss

Sammanfattning

Denna utredning har genomförts för att söka nå ökad kunskap om den studieekonomiska och studiesociala situationen för föräldrar som deltar i högre utbildning och finansierar sina studier med studiemedel.

Resultatet visar att studerande som har barn och studerar på eftergymnasial nivå är de betydligt äldre än den genomsnittlige högskolestudenten och andelen kvinnor är också betydligt högre än i studerandegruppen som helhet.

Andelen föräldrar i åldern 35 år eller äldre är överrepresenterade och föräldrar som är yngre än 35 år är underrepresenterade när det gäller deltagandet i högre utbildning jämfört med deras andelar av befolkningen. Detta tyder på att många väntar med att skaffa barn tills de är färdiga med sina studier alternativt väntar med studierna tills de har fått sina barn.

Studerande föräldrar återfinns vanligast på utbildningar med inriktning mot pedagogik samt hälso-/sjukvård och social omsorg och i mindre utsträckning på utbildningar med inriktning mot teknik och tillverkning. Skillnaden är mest framträdande när det gäller männen och unga föräldrar, under 25 år.

De studerande föräldrarna lägger ner mer tid på sina studier och upplever i högre utsträckning att de lyckas med sina studier. De har också en något mer positiv syn på sin framtid jämfört med de studerande som inte har barn. Däremot anser en större andel av dem som är föräldrar att det är svårt att kombinera studier och privatliv. Detta gäller särskilt studerande i åldern 25–34 år. Denna åldersgrupp har i högre omfattning små barn, de har en högre andel som arbetar vid sidan av studierna, och som påstår att de arbetar för att ha råd att studera jämfört med föräldrarna som är äldre.

Ungefär var annan studerande förälder arbetar vid sidan av studierna. Resultatet visar på att det finns ett samband mellan upplevelsen av att vara tvungen att arbeta vid sidan av studierna och i vilken grad de studerande upplever att de lyckas med sina studier. De som arbetade främst för att få extrapengar var i regel mer nöjda med sin studieframgång. De som däremot arbetade för att ha råd att studera rankade sin studieframgång något lägre. Att arbeta inom samma yrkesområde som studierna har en positiv inverkan på upplevelsen av studieframgång. Detta upplevs också ge viktig erfarenhet, vara kontaktskapande och främja möjligheten till en framtida anställning.

De studerande föräldrarna nyttjar lånedelen i studiemedlen och tillägglånet i högre utsträckning än studerande som inte har barn. De upplever att studiemedlen täcker en lägre andel av deras levnadsomkostnader jämfört med studerande utan barn. Det framkommer ett ganska entydigt samband mellan antalet barn och upplevelsen av studiemedlens tillräcklighet. Ju fler barn, desto lägre var andelen som ansåg att studiemedlen täckte cirka 50 procent eller mer av deras kostnader. Dock har andelen som anser att studiemedlen täcker 100 procent av deras levnadsomkostnader ökat sedan 2003. Detta kan vara en konsekvens av de förändringar som studiemedelssystemet genomgått sedan dess med införandet av ett tilläggsbidrag 2006 och en regeländring för tillägglånet samma år som gav föräldrar ökad möjlighet att få tillägglån.

Studerande föräldrar är överrepresenterade när det gäller andelen som får inkomståterkrav på grund av att de har haft för hög taxerad inkomst samtidigt som de har studerat med studiemedel. Överrepresentationen har starkt samband med ålder och kan därför inte tillskrivas det faktum att de har barn.

I utredningen har följande problem identifierats som kan utgöra hinder för rekryteringen av föräldrar till högre studier:

- Det finns risk för att individer avstår från studier för att de upplever att de inte klarar en studietid ekonomiskt och socialt.
- Det finns risk för att de föräldrar som väljer studier gör sitt utbildningsval beroende på hur de tror att studiesituationen kommer att vara – därmed kan vissa utbildningar gå miste om lämpliga individer.
- Svårigheten att kombinera föräldraskap och studier kan innebära att inträdet i studier och därmed kvalificerat arbetsliv förskjuts uppåt i åldrarna. Alternativt kan barnafödandet skjutas uppåt i åldrarna.
- Högskolor och universitet tycks inte ha gjort tillräckligt för att anpassa sitt arbetssätt till föräldraskap.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
1 INLEDNING	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGOR	5
1.2 METOD OCH AVGRÄNSNING	6
1.3 TIDIGARE STUDIER	6
1.4 BEGREPP	8
2 STUDERANDE MED TILLÄGGSBIDRAG FÖR BARN – REGISTERDATA	11
2.1 STUDERANDE MED TILLÄGGSBIDRAG PÅ EFTERGYMNASIAL NIVÅ	11
<i>De studerandes kön och ålder</i>	11
<i>Antal barn och barnens ålder</i>	12
<i>Skolform, studietakt och studieinriktning</i>	13
<i>Studiebidrag och studielån</i>	15
2.2 STUDIERESULTAT	17
2.3 INKOMSTPRÖVNING	19
<i>Återkrav på grund av för höga inkomster</i>	19
3 DE STUDERANDES EKONOMISKA OCH SOCIALA SITUATION – ENKÄTDATA ..	25
3.1 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	25
3.2 RESULTAT OCH ANALYS	26
<i>Respondenternas bakgrund</i>	27
<i>Studier och studiesituation</i>	28
<i>Syn på studiemedel</i>	34
<i>Studieekonomi</i>	39
<i>Boende</i>	49
3.3 ANALYS AV DE STUDERANDE FÖRÄLDRARNAS UPPLEVELSE AV STUDIEFRAMGÅNG	51
<i>Upplevelse av studietakten</i>	51
<i>Civilstånd</i>	52
<i>Antal barn och barnens ålder</i>	52
<i>Boendesituation</i>	52
<i>Studiesituation utifrån möjligheten att kombinera studier med privatliv</i>	52
<i>Arbete vid sidan av studierna</i>	53
3.4 ANALYS AV DE STUDERANDE FÖRÄLDRARNAS STUDIEEKONOMISKA SITUATION	54
<i>Studiemedlens andel av levnadsomkostnaderna</i>	54
<i>Arbete parallellt med studierna vårterminen 2007</i>	55
4 INFORMANTINTERVJUER	57
4.1 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	57
4.2 REFLEXIVITET	58
4.3 PRESENTATION AV INFORMANTERNA	58
4.4 RESULTAT OCH ANALYS	60
<i>Uppbrott och utveckling</i>	60
<i>Familj och boendeort</i>	60
<i>Tid</i>	61
<i>Jämförelse med andra</i>	63
<i>Att få barn under studietiden</i>	64
<i>Ekonomisk situation</i>	65
<i>Åsikter om studiestödet</i>	68
5 ANALYS – STUDERANDE FÖRÄLDRAR	73
<i>Studiesocial situation</i>	73
<i>Ekonomisk situation</i>	75

6	SLUTSATSER OCH DISKUSSION	79
6.1	SLUTSATSER	79
6.2	DISKUSSION	80
	KÄLLFÖRTECKNING	82
	BILAGOR	83

1 Inledning

Studierande med barn har i ett flertal utredningar framhållits som en ekonomiskt sårbar grupp. Centrala studiestödsnämnden (CSN) konstaterade 2003 vid utvärdering av 2001 års studiestödsreform att studierande med barn var en av de studerandegrupper som hade svårast att täcka sina levnadsomkostnader med studiemedel¹. Även andra utredningar har lyft fram studierande med barn som utsatta när det gäller både deras ekonomiska och studiesociala situation. Detta anses särskilt gälla för studierande som är ensamstående föräldrar och i synnerhet om de får barn under studietiden.²

För att den ekonomiska situationen skulle förbättras för studierande med barn infördes det ett tilläggsbidrag i studiemedelssystemet den 1 januari 2006. Under kalenderåret 2007 var det drygt 78 400 studierande som fick detta bidrag. Hösten 2007 genomförde CSN en ny enkätundersökning som behandlade de studerandes ekonomiska och sociala situation. Denna undersökning genererade ett omfattande material som lämpar sig för vidare utredningar och analyser på området. Med anledning av detta har tidpunkten nu ansetts vara lämplig att i en separat utredning särskilt studera villkoren för studierande i högre utbildning som har barn och finansierar sina studier med hjälp av studiemedel.

Arbetsgruppen har bestått av Kerstin Sellén Johansson (ansvarig), Anna Eklund, Johnny Swanström, Elisabeth Januzaj Ögren och Erik Thunell. Utredningen har också haft en referensgrupp bestående av Agneta Forsgren, Solveig Grelsson och Joacim Strömblad, samtliga från CSN.

1.1 Syfte och frågor

Föräldrar som studerar inom högre utbildning riskerar ofta att bli förbisedda när eftergymnasiala studiestödstagare beskrivs i statistiken eftersom de är en förhållandevis liten grupp. Syftet med denna studie är att beskriva gruppen studierande föräldrar inom högre utbildning ur ett studiestödsperspektiv och att öka kunskapen om deras studieekonomiska och studiesociala situation. Den övergripande frågan är:

- Hur fungerar det att vara förälder och studera på eftergymnasial nivå med studiemedel?

Underfrågor:

- Hur upplever de studierande sina möjligheter att planera sin vardag?
- Hur upplever de studierande som har barn sin ekonomiska situation?
- Upplever de att tilläggsbidraget har medfört någon skillnad när det gäller deras ekonomiska situation?
- Har nyttjandet av tilläggsbidraget ökat bland studierande med barn sedan regeländringen för överhoppningsbar tid vid barns födelse infördes?
- Finns det något som antyder att de studerandes livssituation inverkar på studieresultat och möjlighet att genomföra studierna i normal takt?
- Får studierande som har tilläggsbidrag i högre omfattning än övriga studierande återkrav på grund av för höga inkomster vid sidan av studiestödet?

¹ Centrala studiestödsnämnden (2003), *Uppföljning av 2001 års studiestödsreform*, s. 136.

² SOU 2003:130, *Studierande och trygghetssystemen – Betänkande av Studiesociala utredningen* s. 145; *Föräldraskap & högre studier – Erfarenheter av att kombinera föräldraskap med studier vid Lunds universitet*, s. 35.

1.2 Metod och avgränsning

Studien bygger på data från CSN:s administrativa register, data från CSN:s enkätstudier 2003 och 2007 samt 12 informantintervjuer med studerande som har fått tilläggsbidrag under sin studietid. Intervjuerna har genomförts specifikt för denna studie vilket inte är fallet med enkät-datat.

Den studerandegrupp som fokuseras är studerande som har studerat med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige och fått tilläggsbidrag för barn någon gång under åren 2006–2008. Informanterna i intervjustudien valdes ut bland studerande som studerade med studiemedel och tilläggsbidrag under våren 2008.

Tilläggsbidraget är den enda lättåtkomliga indikator som CSN har i sitt statistikregister på att en studerande har barn. Följden av detta förfarande blir en viss undertäckning, eftersom det bland studiestödstagarna finns studerande som har barn men som ändå inte får tilläggsbidrag. Det kan exempelvis vara så om båda föräldrarna studerar eller om den studerande har barn som han eller hon inte har vårdnaden om. Då räknas de som inte har fått tilläggsbidraget som studerande utan barn i registerstudien. Enligt CSN:s årsredovisning för 2006 var det 1 500 personer³ som studerade och hade vårdnaden om barn men som inte fick tilläggsbidrag därför att det gick till den andre föräldern. Det motsvarar knappt 2 procent av alla som studerade med studiestöd och som hade barn i aktuell ålder för tilläggsbidraget⁴.

I materialet från enkätstudien 2007 är det de respondenter som har svarat ”Ja” på frågan om de har försörjningsansvar för barn under 21 år som räknas som studerande med barn. Här blir det en viss övertäckning i relation till studerande med tilläggsbidrag eftersom tilläggsbidraget bara betalas ut till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år. Försörjningsansvar är heller inte detsamma som att ha vårdnaden om barn som är kravet för att få tilläggsbidrag (se avsnitt 1.4). Data från CSN:s enkätstudie 2003 används i de fall där det är möjligt som jämförelsematerial. En viss diskrepans förekommer även mellan CSN:s enkätstudier från 2003 och 2007, eftersom det i enkäten 2003 frågades om respondenten hade försörjningsansvar för barn under 20 år.

Studerande som studerar med studiemedel utomlands och studerande som studerar utan studiestöd ingår inte i denna studie.

1.3 Tidigare studier

Högskoleverket konstaterar i sin rapport ”Vilka är studenter?” att hälften av alla studenter höstterminen 2006 var över 25 år, en tredjedel var 26–40 år och drygt en fjärdedel var 35 år eller äldre. En femtedel av alla studenterna hade hemmavarande barn under 18 år och det var huvudsakligen studenter över 25 år som hade barn. Andelen studenter med barn var i stort sett densamma som vid en mätning tio år tidigare. Många av studenterna med barn studerade på deltid eller på distansutbildningar men drygt hälften, 31 400 personer, studerade på heltid i reguljära campusstudier.

Utbildningsprogram till lärare och sjuksköterska var de utbildningar som hade flest studenter med barn medan utbildningar till civilingenjör, läkare och tandläkare hade lägst andelar. Detta förklaras delvis med att lärar- och vårdutbildningar har en hög andel kvinnor i äldre åldrar, som därmed i högre utsträckning har barn, och att civilingenjör-, läkar- och tandläkarutbildningarna har en hög andel yngre män bland sina studenter. Ytterligare en förklaring som nämns i rapporten är att lärarutbildningar och vårdutbildningar finns på många orter i landet. De utbildningarna

³ Inklusivt studerande med studiemedel på gymnasie- och grundskolenivå.

⁴ Centrala studiestödsnämnden (2007), *Årsredovisning 2006*, s. 93.

skulle därför ligga närmare till hands att välja för den som vill studera men som har familj och därför inte är villig att flytta.⁵

De flesta som studerar på högskoleutbildningar på heltid är hänvisade till studiemedelssystemet för sin försörjning under studietiden. Studiemedlen är i princip lika för alla studerande oavsett ålder eller familjesituation fränsett att studerande med barn sedan 2006 kan få ett tilläggsbidrag för sina barn och att studerande som är 25 år eller äldre i vissa fall kan få ett tilläggsbidrag under en övergångsperiod.

Statistiska centralbyrån (SCB) gjorde 2007 en enkätundersökning bland 7 900 studerande vid svenska universitet och högskolor. I den framkom det att 18 procent av alla studerande vårterminen 2007 uppgav att de hade mindre än 2 000 kronor per månad kvar att leva på efter att ha betalat de fasta kostnaderna. Detta var vanligast bland studerande som var ensamstående med barn. Cirka 21 procent av alla studerande hade 7 000 kronor eller mer kvar per månad. Det var framförallt studerande som bodde tillsammans med en partner som befann sig i den gruppen.⁶

Det kan följaktligen vara stor skillnad på att vara ensamstående förälder som studerar och att ha en partner som bidrar till familjens försörjning. Detta gäller framför allt om partnern har en fast inkomst från förvärvsarbete. I unga studentfamiljer som får barn under studietiden kan det vara kärvare ekonomiskt om den ena studerar och den andra är föräldraledig och har föräldrapenning med garantibeloppet. Detta framgår bland annat av den studiesociala utredningen 2003.⁷

Amela Catovic genomförde, på uppdrag av Lunds universitets studentkårer, en intervjuundersökning 2006 bland drygt hundra studerande föräldrar. Målet för studien var att identifiera begränsningar och svårigheter hos studerande föräldrars tillvaro och att föreslå konkreta åtgärder till lösningar på dessa problem. Catovic undersökte även vilka möjligheter barnfamiljer hade när föräldrarna bedrev studier. Hon fann att de upplevda begränsningarna och svårigheterna i studerande föräldrars tillvaro var komplexa frågor som bland annat innefattade det sociala trygghetssystemets utformning, attityder till föräldraskap i samhället, familjernas egna värderingar och önskemål samt vilka behov barnen hade.

I undersökningen betonas att de största svårigheter som studerande med barn stötte på var av ekonomisk art. Studiemedlen upplevdes vara otillräckliga för studerande som hade försörjningsansvar för barn. Tilläggsbidraget sågs som en klar förbättring, men många menade att beloppet inte var tillräckligt. Ensamstående föräldrar bedömdes även i denna undersökning vara de ekonomiskt mest utsatta, eftersom de ofta saknade en buffert för oförutsedda utgifter.

Catovic kom också fram till att studierna innebar möjligheter för de studerande och deras familjer. Möjligheterna bestod bland annat i att studierna bidrog till egen personlig utveckling för de studerande föräldrarna och en flexibilitet i vardagen med frihet att styra sin tid och därmed möjlighet till mer tid för barnen.

I undersökningen läggs det fram ett antal åtgärdsförslag för att förbättra de studerandes situation. De förslag som berör CSN:s verksamhet är dels en generell höjning av studiemedlen, framför allt bidragsdelen, dels en höjning av tilläggsbidraget. Dessutom berörs CSN av förslagen på att inkomster som de studerande har den period under sommaren när de inte har studiemedel inte ska räknas in i fribeloppet samt att studiemedelsutbetalningarna ska fördelas jämnt över vårmånaderna för att undvika glappet mellan månaderna maj och juli när löneutbetalningen tidigast kommer.⁸

⁵ Högskoleverket Rapport (2008), *Vilka är studenter? – En undersökning av studenterna i Sverige*, s. 13 f och 24 f.

⁶ Statistiska centralbyrån (2007), *Högskolestuderandes levnadsvillkor – Enkätundersökning till högskolestuderande våren 2007*, s. 14.

⁷ SOU 2003:130, *Studerande och trygghetssystemen – betänkande av Studiesociala utredningen*, s. 45.

⁸ Catovic (2006) *Föräldraskap & högre studier – Erfarenheter av att kombinera föräldraskap med studier vid Lunds universitet*, s. 11 och 94 f.

Catovic genomförde sina intervjuer under hösten 2005 och våren 2006. Den 1 juli 2006 genomfördes en generell höjning av studiemedelsbeloppen, men den motsvarade inte de önskemål som framfördes i studien. Studiebidraget höjdes då med cirka 100 kronor och studielånet med cirka 200 kronor per månad. Tilläggsbidragets belopp förändrades inte.

1.4 Begrepp

I detta avsnitt förklaras några viktiga uttryck och begrepp som förekommer i studien.

Vårdnadshavare

Vårdnadshavare är den eller de personer som har den rättsliga vårdnaden (det vill säga är juridiskt ansvariga) för ett barn. Det kan antingen vara en eller båda föräldrarna eller en person utsedd av domstol.⁹

Försörjningsansvar/ underhållsskyldighet

Försörjningsansvar eller underhållsskyldighet för barn kan även de föräldrar som inte har vårdnaden om sitt barn ha och i vissa fall också styvföräldrar ha. Enligt justitiedepartementet är föräldrar skyldiga att svara för underhåll åt sina barn efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsskyldigheten upphör när barnet fyller 18 år. Om barnet går i skolan efter den tidpunkten är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, men längst till dess att barnet fyller 21 år.

Styvföräldrar har ett visst ansvar för styvbarns försörjning. Styvföräldern är underhållsskyldig mot barnet, om styvföräldern är gift med barnets vårdnadshavare eller har eget barn tillsammans med honom eller henne. Om det finns särskilda skäl finns underhållsskyldigheten kvar även sedan styvbarnet har flyttat hemifrån, exempelvis för att studera. Men underhållsansvaret för styvföräldern gäller bara i till den del som barnet inte kan få underhåll av sina båda biologiska föräldrar.¹⁰

Tilläggsbidrag

Tilläggsbidraget infördes den 1 januari 2006 och kan sökas av studerande som är vårdnadshavare för barn. Bidraget beviljas utöver ordinarie studiemedel. Det beviljas för varje barn till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år. Bidraget är skattefritt och påverkar inte inkomstunderlaget för bostadsbidrag. Studerande som inte har rätt till studiemedel på grund av för hög inkomst har inte heller rätt till tilläggsbidrag.

CSN hämtar automatiskt uppgifter från Skatteverket om vilka barn som den studerande har vårdnaden om. Om båda föräldrarna studerar kan bara den ena föräldern få bidraget. Normalt får den förälder som först beviljas ordinarie studiemedel också tilläggsbidraget för barnet. Om vårdnadshavarna inte bor på samma adress, kan tilläggsbidraget beviljas till den förälder som barnet är folkbokfört hos. Föräldrarna kan även göra en överenskommelse om att bidraget ska beviljas den andra föräldern.

Tilläggsbidragets storlek är beroende av antalet barn, antalet veckor som studierna bedrivs samt studietakten. Beloppen är värdesäkrade och beräknas som en procentandel av prisbasbeloppet. För fyra veckors studier på heltid under 2008 är tilläggsbidraget för den som har ett barn 492 kronor, för 2 barn 800 kronor och för 3 barn 964 kronor. För varje barn därutöver ökar bidraget med 164 kronor per fyraveckorsperiod.¹¹

⁹ Justitiedepartementet (2007), *Familjerätt – Information om lagreglerna*, s. 30.

¹⁰ Justitiedepartementet (2007), *Familjerätt – Information om lagreglerna*, s. 36.

¹¹ Centrala studiestödsnämnden, *Studiemedel – Regler och praxis 2008/09*, s. 46.

Tilläggs lån

Studerande som är 25 år eller äldre kan få ett tilläggs lån på 1 620 kronor¹² per månad (fyra veckor). För att få tilläggs lånet måste den studerande ha studiemedel, både bidrag och lån, de veckor han eller hon söker tilläggs lånet för. Studierna måste bedrivas på heltid i Sverige och den studerande ska ha haft en inkomst av tjänst eller näringsverksamhet som uppgick till minst 415 procent av prisbasbeloppet det kalenderår¹³ som ligger närmast före studiestarten. Tilläggs lånet kan som längst beviljas för 120 veckor. Studerande som inte har rätt till studiemedel på grund av för hög inkomst eller reglerna om ålder har inte heller rätt till tilläggs lån.¹⁴

Återkrav på grund av för hög inkomst

Studiemedlen är behovsprövade. Detta medför att inkomster som under kalenderhalvåret överstiger ett visst belopp, fribeloppet, minskar de studiemedel en studerande har rätt till. CSN kontrollerar i efterhand de uppgifter om inkomst som den studerande har lämnat mot Skatteverkets taxeringsuppgifter för det aktuella året. Under 2008 hanterade CSN ärenden för inkomståret 2006.

Om de inkomstuppgifter som hämtas från Skatteverket är högre än de som har lämnats i studie-stödsansökan, görs det en utredning om ett eventuellt återkrav. Blir det aktuellt med återkrav av för mycket utbetalt studiestöd, tar CSN ut en ränta på det återkrävda beloppet. Räntan beräknas från det datum utbetalningen ägde rum. Den överstiger statens utlåningsränta med två procent och var 5,67 procent 2008. Räntan är avdragsgill i deklarationen. Ett återkrav innebär att den studerande genast ska betala tillbaka de lån eller bidrag som har betalats ut felaktigt. Om det är uppenbart att inte hela skulden kan betalas omgående kan CSN godta att delbetalningar får göras. Huvudregeln är då att hela skulden ska vara betald inom tolv månader.¹⁵

Fribelopp vid studier med studiemedel

Fribeloppet är gränsen för hur hög inkomst en studerande får ha utan att studiemedlen minskas. Fribeloppet varierar med hänsyn till hur många veckor och för vilken studietakt den studerande har studiemedel under kalenderhalvåret. Om inkomsten är högre än fribeloppet minskas studiemedlen med 50 procent av den del av inkomsten som överstiger fribeloppet. Bidragsdelen och lånedelen minskas proportionellt och reduktionsbeloppet fördelas på de veckor som studiemedel har beviljats för under kalenderhalvåret. Inkomståret 2006, för vilket inkomsterna kontrollerades under 2008, var fribeloppet 39 700 kronor per kalenderhalvår vid 20 veckors studier på heltid. Rätten till studiestöd upphör om beloppet efter minskningen motsvarar eller blir lägre än 0,25 procent av prisbasbeloppet per vecka (99 kronor per vecka 2006)¹⁶.

¹² Beloppet är knutet till prisbasbeloppet enligt lagen för allmän försäkring och avser här beloppet för 2008.

¹³ Före den 1 juli 2008 var det inkomsten de tolv månaderna före studiestarten som räknades.

¹⁴ Centrala studiestödsnämnden, *Studiemedel – Regler och praxis 2008/09*, s. 47; *Studiemedel – Regler och praxis 2007/2008*, s.48.

¹⁵ Centrala studiestödsnämnden, *Återbetalning – Regler och praxis 2008*, s. 53 f.

¹⁶ Centrala studiestödsnämnden, *Studiemedel – Regler och praxis 2006/07*, s.51 f.

2 Studerande med tilläggsbidrag för barn – registerdata

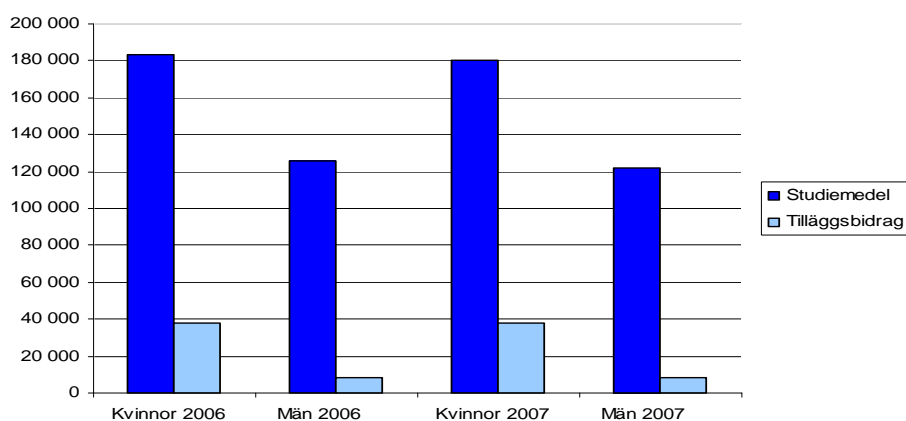
År 2007 fick drygt 78 400 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Cirka 0,5 procent av dem, knappt 400 personer, studerade utomlands. Av dem som fick tilläggsbidrag studerade drygt 52 procent på eftergymnasial nivå, närmare 32 procent på gymnasienivå och knappt 15 procent på grundläggande nivå i Sverige. Den fortsatta redovisningen behandlar studerande som har studerat med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, och som fått tilläggsbidrag för barn.

2.1 Studerande med tilläggsbidrag på eftergymnasial nivå

År 2007 var det cirka 302 300 personer som studerade på eftergymnasial nivå med studiemedel i Sverige. Ungefär 45 900 av dem (drygt 15 procent) hade barn som de fick tilläggsbidrag för. Kvinnor med barn studerar i högre utsträckning än män med barn. Av samtliga studerande på eftergymnasial nivå var andelen kvinnor 60 procent.

De studerandes kön och ålder

Diagram 2.1 Antal studerande på eftergymnasial nivå, fördelat på kön studiemedel och tilläggsbidrag åren 2006 och 2007

Av dem som fick tilläggsbidrag var 82 procent kvinnor. Av alla studerande på eftergymnasial nivå 2007 hade närmare 21 procent av kvinnorna och 7 procent av männen barn som de fick tilläggsbidrag för. År 2006, som var det första året studerande kunde få tilläggsbidrag, var antalet studiemedelstagare cirka 6 800 fler men de relativa förhållandena var i stort sett desamma som 2007.

Tabell 2.1 Totalt antal studerande och andel med tilläggsbidrag samt totalt antal i befolkningen i åldern 15–54 år och andel som har barn¹, fördelat på ålder, andel i procent, 2007

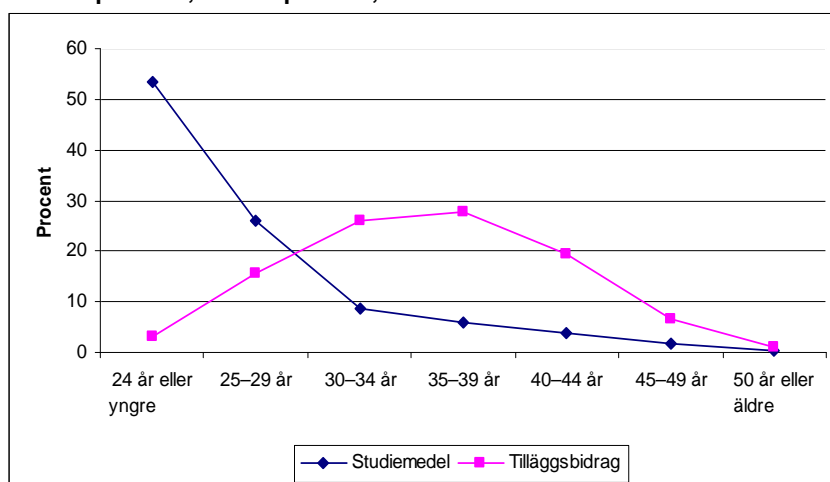
	Studerande		Befolkningen	
	Totalt antal	Tilläggsbidrag	Totalt antal	Andel med barn
24 år eller yngre	161 312	0,9	1 194 554	3,5 ²
25–34 år	105 608	18,2	1 147 653	42,2
35–54 år	35 381	71,3	2 469 609	63,7
Totalt	302 301	15,2	4 811 816	43,7

¹ Barn i åldrarna 0–18 år 2007.

² Andelen avser föräldrar i åldern 15–24 år, studerande på eftergymnasial nivå påbörjar vanligtvis inte studierna med studiemedel förrän tidigast vid 18–19 års ålder.

Tabell 2.1 visar en jämförelse av andelen studerande på eftergymnasial nivå som hade tilläggsbidrag för barn och andelen av samtliga i befolkningen i åldern 15–54 år som hade barn år 2007 inom respektive åldersgrupp.¹⁷ Det var knappt 1 procent av alla studerande i åldersgruppen 24 år eller yngre som hade barn som de fick tilläggsbidrag för. I åldersgruppen 35 år eller äldre hade drygt 71 procent av de studerande tilläggsbidrag. Jämfört med hur det såg ut i befolkningen i stort, var andelen studerande som hade barn lägre i de två yngre åldersgrupperna och högre i åldersgruppen 35 år eller äldre. Skillnaderna tyder på att unga studerande i stor utsträckning väntar med att skaffa barn tills de är färdiga med sina studier. Överrepresentationen av studerande med barn i åldersgruppen 35 år eller äldre är svårare att förklara. Det förefaller som att vuxna som har barn tenderar att skjuta upp sina studier, kanske tills de har fått de barn de vill ha eller tills att barnen har blivit lite äldre.

Diagram 2.2 Studerande med studiemedel och studerande med tilläggsbidrag, fördelat på ålder, andel i procent, 2007

Mer än hälften (drygt 53 procent) av dem som studerade på eftergymnasial nivå 2007 var under 25 år. Diagram 2.2 visar tydligt hur de som fick tilläggsbidrag avvek åldersmässigt från studerandegruppen totalt sett. Av dem som fick tilläggsbidrag var endast något över 3 procent under 25 år. Majoriteten, närmare 54 procent, av dem som fick tilläggsbidrag var i åldern 30–39 år. Genomsnittsåldern var 35,4 år bland studerande med tilläggsbidrag och 24,5 år bland studerande som inte hade tilläggsbidrag (medianen var 35 respektive 23 år).

Antal barn och barnens ålder

Av tabell 2.2 framgår den relativa fördelningen av antalet barn som de studerande fick tilläggsbidrag för 2007.

Tabell 2.2 Antal barn per studerande med tilläggsbidrag fördelat på kön och ålder, andel i procent, 2007

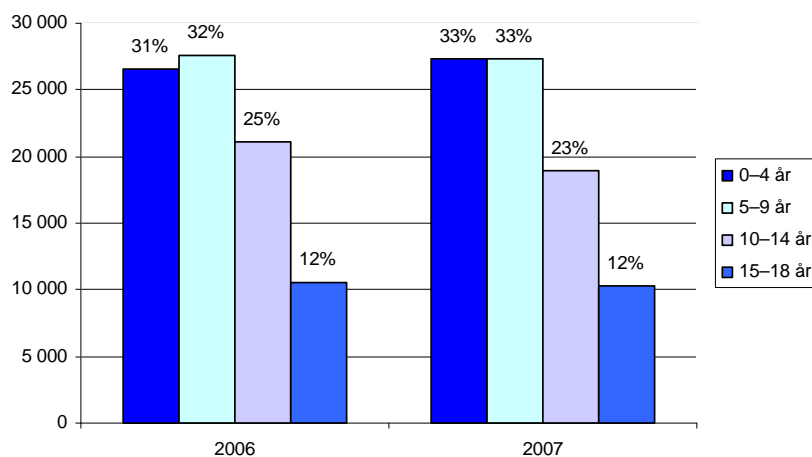
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
1 barn	34,5	49,1	87,3	47,5	26,5	37,1
2 barn	47,2	38,8	12,2	42,4	50,1	45,7
3 barn	15,0	9,5	0,5	8,8	18,8	14,1
4 barn eller fler	3,2	2,6	–	1,3	4,6	3,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Närmare 46 procent har fått tilläggsbidrag för två barn. De studerande männen har i högre utsträckning än kvinnorna fått tilläggsbidrag för ett barn. De yngre har av naturliga skäl oftare ett barn medan de äldre i högre utsträckning har två, tre eller fler barn. De som studerade och

¹⁷ Uppgifterna över befolkningen är från Statistiska centralbyrån, BV/PI, Lena Lundkvist, 2009.

fick tilläggsbidrag 2007 hade något färre barn jämfört med befolkningen i stort. Enligt befolkningsstatistik från SCB¹⁸ för år 2007 över familjer med hemmaboende barn i åldern 0–17 år, hade 33,8 procent av familjerna ett barn, 46,9 procent hade två barn, 15,1 procent hade 3 barn och 4,1 procent hade 4 barn eller fler.

Diagram 2.3 Antal barn fördelat på barnens ålder, andel i procent, 2006 och 2007

Under 2006 fick föräldrar till cirka 85 700 barn tilläggsbidrag för studier på eftergymnasial nivå och under 2007 var antalet barn ungefär 84 000. Av diagram 2.3 framgår det att merparten av barnen som tilläggsbidraget betalades ut för var i åldern 0–9 år.

Skolform, studietakt och studieinriktning

Tabell 2.3 Studerande med tilläggsbidrag fördelat på kön, ålder och skolform, andel i procent, 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Eftergymnasial skola	0,7	4,6	1,0	1,9	1,1	1,4
Folkhögskola	1,3	1,2	1,2	1,1	1,4	1,3
Kompletterande utbildning	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2
Kvalificerad yrkesutbildning	12,6	16,9	13,8	11,6	14,7	13,3
Universitet och högskola	85,3	77,0	84,0	85,3	82,6	83,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Majoriteten av dem som studerade på eftergymnasial nivå studerade inom skolformerna universitet och högskola. Männerna studerar i högre utsträckning än övriga grupper på eftergymnasial skola. De studerade också i något högre utsträckning på utbildningar inom kvalificerad yrkesutbildning. Andelen studerande vid universitet och högskola var omkring 3 procentenheter lägre 2007 än 2006 i samtliga grupper.¹⁹ Minskningen var störst i åldersgruppen 24 år och yngre (3,9 procentenheter) och lägst i åldersgruppen 25–34 år (2,1 procentenheter). De skolformer som ökade var främst den kvalificerade yrkesutbildningen och i någon mån även de eftergymnasiala skolorna.

¹⁸ www.scb.se, Statistikdatabasen, tabell: *Familjer med hemmaboende barn 0–21 år (0–17 år), antal efter region, familjetyper, antal barn, barnens ålder och tid.*

¹⁹ Se bilaga 1, tabell 2.

Tabell 2.4 Studerande med tilläggsbidrag fördelat på studiernas huvudinriktning, andel i procent, 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Fristående kurs ¹	19,6	17,9	18,0	18,8	19,7	19,3
Pedagogik och lärarutbildning	24,4	14,5	23,4	23,1	22,2	22,6
Humaniora	2,9	5,0	4,1	3,4	3,1	3,3
Samhällsvetenskap m.m.	11,4	11,8	13,4	11,9	11,0	11,5
Naturvetenskap	1,4	6,2	3,1	2,5	2,1	2,3
Teknik och tillverkning	2,9	16,6	7,5	5,8	4,9	5,4
Lant- och skogsbruk	1,0	1,0	0,7	0,8	1,2	1,0
Hälso-/sjukvård, soc. omsorg	31,3	14,6	24,4	27,0	29,5	28,3
Tjänster	2,3	9,1	3,4	3,9	3,2	3,5
Okänd	2,8	3,4	1,8	2,7	3,1	2,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Uppgift om inriktning för fristående kursers saknas i CSN:s register.

Hälso-/sjukvård och social omsorg var den huvudinriktning som de flesta med tilläggsbidrag studerade inom. Det var dock stora skillnader mellan män och kvinnor och ett traditionellt mönster kan skönjas. Drygt hälften av kvinnorna studerade på utbildningar inom hälso-/sjukvård och social omsorg eller pedagogik. Männerna hade en större spridning över de olika inriktningarna och studerade i högre utsträckning än kvinnorna inom naturvetenskap, teknik och tillverkning samt tjänster. Nästan var femte studerade på fristående kurser.

Vid en jämförelse med studiemedelstagare på eftergymnasial nivå som inte hade tilläggsbidrag framträder dock vissa skillnader. Den främsta skillnaden är att studerande med tilläggsbidrag studerade i betydligt högre utsträckning på utbildningar inom hälso-/sjukvård och social omsorg samt inom pedagogik jämfört med dem som inte hade tilläggsbidrag. Detta var fallet för såväl män och kvinnor som alla tre åldersgrupperna. Åldersgruppen 24 år eller yngre var den kategori där skillnaderna var störst mellan dem med och utan tilläggsbidrag. Teknik och tillverkning var den utbildningsinriktning som studerande med tilläggsbidrag i lägst utsträckning studerade inom jämfört med studerande som inte hade tilläggsbidrag. Det var männen och åldersgruppen 24 år eller yngre som avvek mest i det fallet.²⁰

Tabell 2.5 Studerande med tilläggsbidrag fördelat på studietakt, andel i procent, 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Deltid	12,8	7,0	8,4	10,6	12,9	11,8
Heltid	87,2	93,0	91,6	89,4	87,1	88,2
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 2.6 Studerande utan tilläggsbidrag fördelat på studietakt, andel i procent, 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Deltid	7,2	6,1	5,5	8,1	13,4	6,7
Heltid	92,8	93,9	94,5	91,9	86,6	93,3
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En jämförelse mellan tabellerna 2.5 och 2.6 visar att studerande med tilläggsbidrag i högre utsträckning bedrev deltidsstudier jämfört med studerande utan tilläggsbidrag. Det är bland kvinnorna som skillnaden det är störst. För åldersgrupperna skiljer det mest bland dem som är 24 år eller yngre. Där var andelen som studerade på deltid nästan 3 procentenheter högre bland studerande med tilläggsbidrag. För åldersgruppen 35 år eller äldre var det studerande utan

²⁰ Se bilaga 1, tabell 3–4.

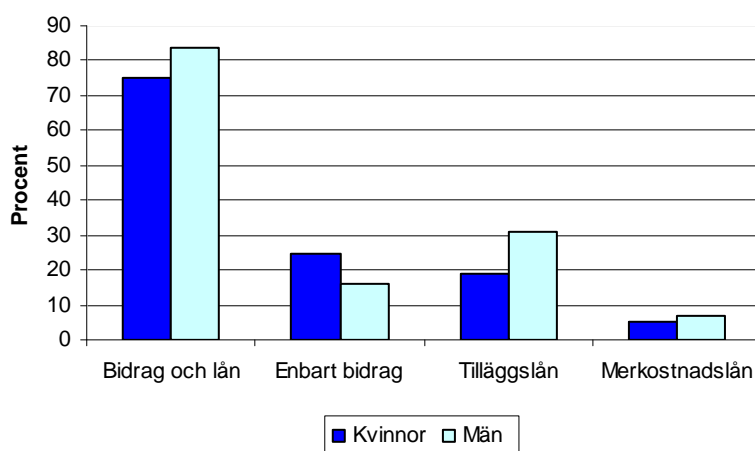
tilläggsbidrag som i något högre utsträckning studerade på deltid. Den största andelen deltidsstuderande, av dem som hade tilläggsbidrag, studerade på fristående kurser (29 procent). De näst vanligaste huvudinriktningarna var humaniora (10 procent) och samhällsvetenskap (8 procent).²¹

Om hänsyn tas till hur åldersfördelningen ser ut mellan grupperna är andelen som studerar på deltid endast 1,6 procentenheter högre bland dem som har tilläggsbidrag. Det finns således ett samband mellan ålder och studier på deltid.

Studiebidrag och studielån

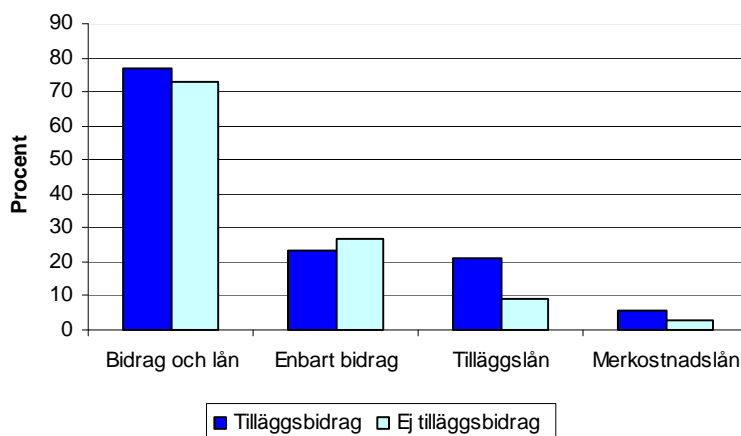
Diagram 2.4 visar vilka kombinationer av studiebidrag och lån som studerande med tilläggsbidrag hade under kalenderåret 2007.

Diagram 2.4 Studerande med tilläggsbidrag fördelat på kön och typ av belopp, andel i procent, 2007

Av diagram 2.4 framgår det att männen hade lån i högre utsträckning än kvinnorna. Detta gäller även tilläggs lån och merkostnads lån. Närmare en fjärdedel av samtliga som hade tilläggsbidrag studerade med enbart studiebidrag. Kvinnorna studerade i högre utsträckning utan lån än männen. Cirka 25 procent av kvinnorna och 16 procent av männen hade inte studielån. Av dem som hade merkostnads lån lånade ungefär 79 procent för resor mellan hemmet och studieorten medan omkring 16 procent lånade för dubbel bosättning och drygt 4 procent för undervisningsavgifter²².

Diagram 2.5 Studerande med och utan tilläggsbidrag fördelat på bidrag och lån, andel i procent, 2007

²¹ Se bilaga 1, tabell 5.

²² Undervisningsavgifter är vanligast förekommande vid skolformen kompletterande utbildningar.

Diagram 2.5 visar en jämförelse av studerande med tilläggsbidrag för barn och studerande utan tilläggsbidrag när det gäller nyttjandet av studiebidrag och studielån. Av dem som inte hade tilläggsbidrag studerade 27 procent med enbart studiebidraget. Av dem som hade tilläggsbidrag studerade drygt 23 procent med enbart bidragsdelen. Detta kan ha samband med att det främst är yngre studerande under 25 år som studerar utan lån.²³

Diagrammet visar också att de som hade tilläggsbidrag i högre utsträckning även nyttjade tilläggs-lån. Vid en analys av hur variablerna kön, ålder och tilläggsbidrag påverkar nyttjandet av tilläggs-lån framkommer det att ålder har stor betydelse för om den studerande använder sig av möjligheten att ta tilläggs-lån. Den äldre åldersgruppen (35 år eller äldre) nyttjade tilläggs-lån i högre utsträckning än den yngre åldersgruppen (25–34 år). Ålder förklarar dock inte hela skillnaden mellan studerande med tilläggsbidrag och studerande utan tilläggsbidrag. Även tilläggsbidraget, det vill säga att den studerande har barn, kan ha betydelse för om han eller hon nyttjar tilläggs-lån eller inte. Betydelsen är större för den yngre åldersgruppen än för den äldre. Den studerandes kön har däremot ingen större inverkan på nyttjandet av tilläggs-lån.

Diagram 2.6 och 2.7 visar lånebenägenheten, det vill säga andelen studerande som tar studielån av antalet studerande med studiemedel, för studerande med och utan tilläggsbidrag.

Diagram 2.6 Lånebenägenheten bland studerande med tilläggsbidrag kalenderåret 2007, andel i procent

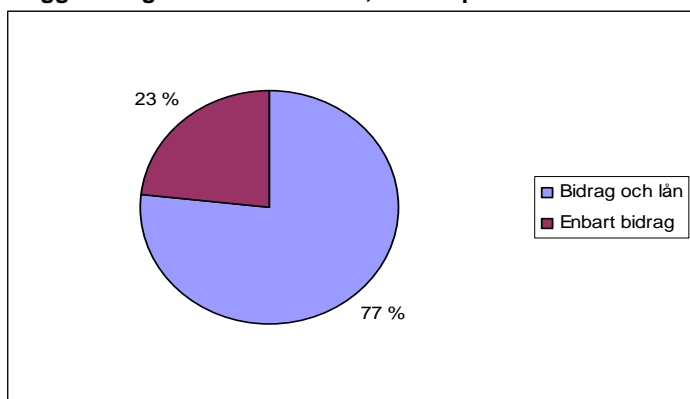
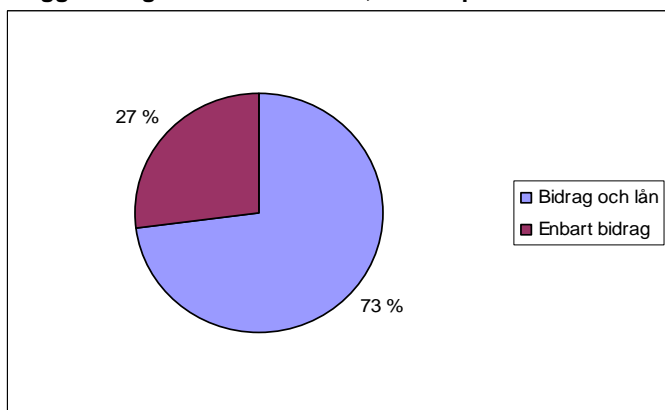

Diagram 2.7 Lånebenägenheten bland studerande utan tilläggsbidrag kalenderåret 2007, andel i procent

Av diagram 2.6 framgår det att lånebenägenheten var 77 procent bland studerande med tilläggsbidrag under kalenderåret 2007. Bland dem som inte hade tilläggsbidrag var lånebenägenheten 73 procent. Lånebenägenheten påverkas av både kön och ålder. Även om hänsyn tas till den

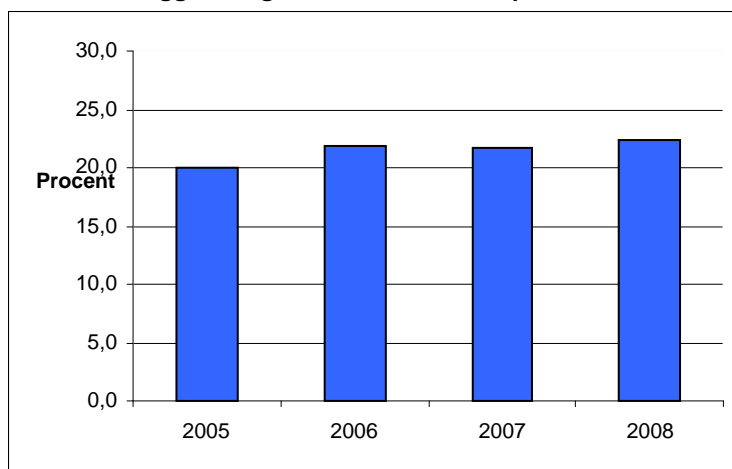
²³ Centrala studiestödsnämnden (2008) *Varför lånar inte de studerande? – Slutrapport om den minskade benägenheten till skuldsättning för studier*, s. 9.

ojämna kön- och åldersfördelningen i de båda grupperna finns det ändå en skillnad i lånebenägenhet mellan studerande med och studerande utan tilläggsbidrag.

Regeländring för tilläggs lån 2006

Tilläggs lånet är avsett att underlätta övergången från arbete till studier för studerande som är 25 år eller äldre och som har haft arbetsinkomster innan de började studera. Det krävs därför att de har haft inkomster över en viss nivå innan de börjar studera för att de ska kunna få lånet (se avsnitt 1.4). Den 1 januari 2006 infördes en regeländring som innebär att tid med föräldrapenning närmast före studierna blev överhoppningsbar när inkomstunderlaget för tilläggs lån ska fastställas vilket den inte var tidigare. I och med denna regeländring fick fler studerande föräldrar möjlighet att ansöka om tilläggs lån.

Diagram 2.8 Nyttjandet av tilläggs lån bland studerande över 24 år som hade tilläggsbidrag 2005¹⁾–2008, andel i procent

¹ För 2005 avses studiemedelstagare med vårdnadsansvar för barn enligt uppgift från Skatteverket och för 2006–2008 studiemedelstagare som fått tilläggsbidrag för barn.

Diagram 2.8 visar andelen studerande som fick tilläggs lån av alla som fick tilläggsbidrag för barn åren 2006–2008. Innan tilläggsbidraget infördes beställde CSN under hösten 2005 uppgifter från dåvarande Riksskatteverket över alla som studerade med studiemedel, för att få veta vilka av dem som var vårdnadshavare för barn. Det är dessa uppgifter som ligger till grund för redovisningen av andelen studerande med tilläggs lån 2005. Det var knappt 20 procent av dem som enligt Riksskatteverket hade vårdnadsansvar för barn som hade tilläggs lån 2005. År 2006 ökade andelen till ungefär 22 procent och den har fortsatt att ligga på denna nivå. Det kan inte med säkerhet fastslås, men förändringen kan vara en följd av den regeländring som infördes den 1 januari 2006.

2.2 Studieresultat

För studerande vid utbildningar på eftergymnasial nivå gäller att studiemedel endast får beviljas för fortsatta studier om det är sannolikt att studierna kommer att slutföras i normal tid. Prövningen av studieresultat har flera syften, bland annat att uppmuntra till välplanerade och effektiva studier och att förhindra missbruk av studiestödet. Det är vanligtvis studieresultaten från den senaste beviljningsperioden som prövas.

CSN kan ta hänsyn till personliga förhållanden som har påverkat studieresultatet. Om den studerande kan visa godtagbara skäl till att de förväntade studieresultaten inte har uppnåtts kan han eller hon ändå beviljas studiemedel. Stor vikt läggs då vid om orsaken till det bristande resultatet är undanröjd och att det kan antas att den studerande kommer att slutföra studierna inom normal tid. För studier på eftergymnasial nivå kan studiemedel i vissa fall beviljas även om det inte har lagts fram några skäl. Det måste då antas att studierna kommer att kunna slutföras inom

normal tid. Om prognosen är tveksam kan den studerande få delvis bifall på sin ansökan vilket innebär att han eller hon beviljas studiemedel för en kortare tid än vad ansökan avser. Studerande som inte har haft tillräckliga studieresultat och därför fått avslag på sin ansökan eller avstått från att ansöka om studiemedel kan beviljas stöd från och med veckan efter det att han eller hon har uppnått resultatkravet.

Studerande med barn skulle, på grund av exempelvis arbete vid sidan av studierna och en krävande familjesituation, kunna vara överrepresenterade bland studerande med otillräckliga studieresultat. De kan också vara mer studieovana eftersom en stor andel av dem är äldre, vilket innebär att deras gymnasiestudier ligger längre tillbaka i tiden. Mot detta talar att om en person har familj och försörjningsansvar för barn och väl har bestämt sig för att börja studera är han eller hon kanske också mer studiemotiverad än annars. Just försörjningsansvaret kan också innebära att den studerande är mer inriktad på att bli klar med sina studier så fort som möjligt föra att kunna börja arbeta och få en bättre ekonomisk situation för sig och sin familj.

Särredovisad statistik över studerande med tilläggsbidrag finns tyvärr endast tillgänglig för första och andra kalenderhalvåret 2008. Den visar att det inte är någon större skillnad mellan studerande med tilläggsbidrag och studerande som inte har tilläggsbidrag när det gäller andelen av dem som visar sig ha otillräckliga studieresultat vid resultatprövningen. Denna andel uppgår till omkring 5 procent av antalet sökande i respektive grupp.²⁴ Tabell 2.7 visar antalet studerande vars otillräckliga studieresultat prövades under 2008 samt det slutliga resultatet av prövningen. I andelen bifall ingår även studerande som har fått delvis bifall på sin ansökan.

Tabell 2.7 Antal studerande med och utan tilläggsbidrag som prövades för bristande studieresultat fördelat på bifall, avslag, återkvalificerade och kalenderhalvår, andel i procent, 2008

	Tilläggsbidrag				Utan tilläggsbidrag			
	Antal	Bifall	Avslag	Återkvalificerade	Antal	Bifall	Avslag	Återkvalificerade
2008 1:a halvåret	1 300	61,8	24,8	13,4	8 274	31,6	39,7	28,7
2008 2:a halvåret ¹	1 962	78,6	17,3	4,1	9 660	57,2	30,8	12,0
Genomsnitt 2008 ²	1 631	71,9	20,3	7,8	8 967	45,4	34,9	19,7

¹ Utsökningen gjordes den 18 november 2008 vilket innebär att det verkliga antalet för det andra kalenderhalvåret kan vara något större.

² För att redovisa andelen bifall och avslag på kalenderårsbasis har resultaten vägts med hänsyn tagen till det ojämna antalsförhållandet mellan de två kalenderhalvåren.

Det framgår av tabellen att en högre andel av studerande med tilläggsbidrag beviljades studiemedel med hänsyn till godtagbara skäl jämfört med studerande utan tilläggsbidrag. Det var däremot vanligare bland studerande utan tilläggsbidrag att återkvalificera sig för studiemedel.

Av studerande med tilläggsbidrag som beviljades studiemedel trots bristande studieresultat beviljades i genomsnitt 51 procent med beslutsgrunden ”nystart” under de två kalenderhalvåren. ”Nystart” innebär att studieresultatet som prövades var äldre än tre år. Om studieresultatet ligger 3–7 år bakåt i tiden har CSN i de flesta fall gjort en bedömning av den studerandes möjlighet att genomföra studierna. I de fall resultatet är äldre än 7 år har studiemedlen beviljats utan prövning. Att andelen studerande med beslutsgrunden ”nystart” är hög bland dem som har tilläggsbidrag har samband med att andelen äldre studerande är högre bland dem. De har studerat med studiemedel någon gång tidigare och då inte klarat sina studiestödspoäng. Det framgår inte om de hade barn när de tidigare studierna bedrevs. Den näst största andelen av dem som hade tilläggsbidrag, 25 procent, beviljades studiemedel med hänsyn till personliga skäl²⁵. För studerande utan tilläggsbidrag var de vanligaste beslutsgrunderna ”byte inom nivå”²⁶ (37 procent) och personliga skäl (31 procent). ”God totalbild” och ”nystart” var också ganska vanliga bifallsorsaker.

²⁴ Se bilaga 1, tabell 51.

²⁵ ”Personliga skäl” kan ofta vara sjukdom, egen eller nära anhörigs, som medfört att den studerande tillfälligt inte har lyckats uppnå de studieresultat som fordras.

²⁶ ”Byte inom nivå” innebär att den studerande uppgett att han eller hon har valt fel utbildning och därför bytt till en annan eftergymnasial utbildning.

ker för studerande utan tilläggsbidrag, 16 respektive 15 procent.²⁷ Bifall för endast en del av den sökta perioden fick 5 procent av dem med tilläggsbidrag och 8 procent av dem utan tilläggsbidrag.

Av alla studerande som hade otillräckliga studieresultat vid resultatprövningen 2008 fick i genomsnitt närmare 72 procent av dem som hade tilläggsbidrag bifall på sin ansökan om studiemedel mot drygt 45 procent av dem som inte hade tilläggsbidrag. Om de som beviljades med beslutsgrunden ”nystart” exkluderas, blir skillnaden mellan grupperna mindre. Då fick i genomsnitt 54 procent av dem med tilläggsbidrag och 39 procent av dem utan tilläggsbidrag bifall på sin ansökan.

Det skiljer något i avslagsfrekvens mellan studerande med och studerande utan tilläggsbidrag. Under perioden andra halvåret 2006 till och med andra halvåret 2008, fick i genomsnitt 1,2 procent av alla studerande som ansökte om studiemedel och tilläggsbidrag avslag på sin ansökan på grund av otillräckliga studieresultat. Av alla som ansökte om studiemedel men inte tilläggsbidrag under samma period fick i genomsnitt 1,8 procent avslag av samma anledning. Av alla kvinnor som ansökte om studiemedel och tilläggsbidrag fick i genomsnitt 0,9 procent avslag och för männen var motsvarande andel 1,5 procent. Denna skillnad mellan könen finns även bland studerande som inte ansökte om tilläggsbidrag. Bland dem fick 1,1 procent av kvinnorna och 2,7 procent av männen avslag.²⁸ En del av skillnaderna beror troligtvis på att studerande med tilläggsbidrag och kvinnor, oavsett om de har tilläggsbidrag eller inte, i lägre utsträckning studerar på utbildningar inom teknik och tillverkning samt naturvetenskap. På dessa två utbildningsinriktningar är det nämligen en högre andel studerande som får avslag på grund av otillräckliga studieresultat jämfört med andra utbildningsinriktningar. Detta gäller både för kvinnor och för män på dessa inriktningar.²⁹

2.3 Inkomstprövning

Återkrav på grund av för höga inkomster

Det finns flera orsaker till att studiestöd ibland betalas ut felaktigt och därför måste krävas tillbaka. En vanlig anledning är att det vid efterkontrollen av inkomst framkommer att den studerande har haft en högre inkomst än vad han eller hon uppgett i sin ansökan och därför fått för mycket studiemedel utbetalt.

Inkomståret 2006 är det enda år som hittills har kontrollerats mot Skatteverkets taxeringsuppgifter sedan tilläggsbidraget infördes. Kontrollen genomfördes i november 2007 och breven om återkrav skickades ut till de studerande under våren 2008. Rätten till studiestöd prövas kalenderhalvsvis och de personer som fastnar vid inkomstkontrollen får möjlighet att i en komplettering redovisa hur årsinkomsten var fördelad över de två kalenderhalvåren innan beslutet fattas. Om den studerande inte besvarar kompletteringen avgörs ärendet ändå utifrån en schablonmässig fördelning av årsinkomsten som CSN föreslår. Belopp som den studerande har fått i tilläggsbidrag, merkostnadslån och tilläggsbidrag krävs tillbaka endast om inkomsten har varit så hög att han eller hon inte hade rätt att få något studiemedel alls. Följande uppgifter redovisas med förbehållet att överklaganden av återkravsbesluten kan komma att påverka resultatet efter tidpunkten för denna utsökning.³⁰

²⁷ Se bilaga 1, tabell 52.

²⁸ Se bilaga 1, tabell 53.

²⁹ Se bilaga 1, tabell 54.

³⁰ Utsökningen av data gjordes den 18 september 2008.

Återkrav på grund av inkomst första kalenderhalvåret 2006

Under det första kalenderhalvåret 2006 var det cirka 233 500 studerande som fick studiemedel utbetalt från CSN för studier på eftergymnasial nivå. Av dem fick omkring 34 500 personer (14,8 procent) tilläggsbidrag för att de hade vårdnaden om barn.

Tabell 2.8 Antal studerande med återkrav och återkrävt belopp¹ fördelat på med och utan tilläggsbidrag, medelvärde, medianbelopp samt lägsta och högsta återkravsbelopp, första kalenderhalvåret 2006

Återkrävt belopp, kronor						
	Antal studerande	Medelvärde	Median	Minimum	Maximum	Totalt
Med tilläggsbidrag	2 045	7 712,47	4 960,00	300	60 554	15 772 004
Utan tilläggsbidrag	7 318	6 865,46	4 600,00	300	69 700	50 241 457
Totalt	9 363	7 050,46	4 680,00	300	69 700	66 013 461

¹ Återkrävt belopp exklusive återkravsränta.

Av tabell 2.8 framgår att närmare 9 400 studerande (4 procent) fick återkrav på grund av att de hade för höga inkomster under det första kalenderhalvåret 2006. Närmare 22 procent av dem som fick återkrav hade tilläggsbidrag för barn. Det innebär att de var överrepresenterade eftersom andelen studerande med tilläggsbidrag var knappt 15 procent detta kalenderhalvår. Totalt krävdes det tillbaka cirka 66 miljoner kronor. Studerande med tilläggsbidrag stod för nästan en fjärdedel av detta belopp. Ett antal höga återkravsbelopp drar upp medelvärdet, vilket märks på att medianvärdet är lägre för båda kategorierna. Medelvärdet för återkravsbeloppet för studerande med tilläggsbidrag var 7 712 kronor. Det är 847 kronor högre än medelvärdet för dem som inte hade tilläggsbidrag. Även medianbeloppet var högre för studerande med tilläggsbidrag men där var skillnaden mindre nämligen 360 kronor. Det högsta återkravsbeloppet (69 700 kronor) fanns i gruppen som inte hade tilläggsbidrag.

Diagram 2.9 Studerande med återkrav första kalenderhalvåret 2006, fördelat på typ av studiestöd, andel i procent

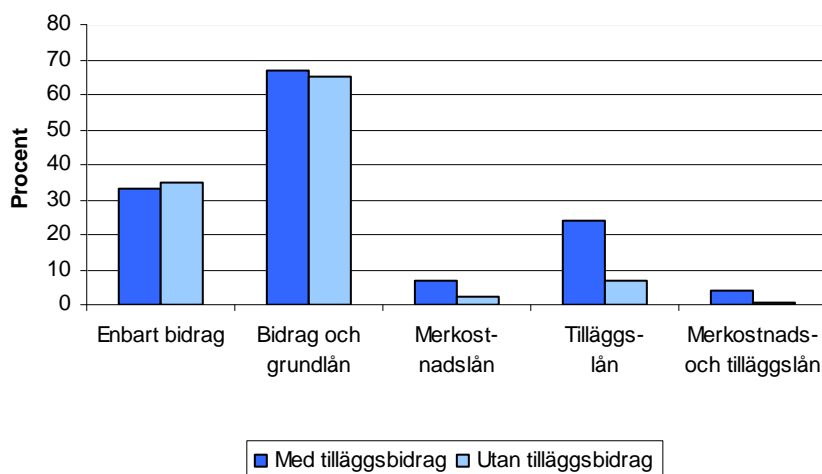

Diagram 2.9 visar vilka olika kombinationer av studiestöd de som fick återkrav hade. De som hade tilläggsbidrag studerade i något lägre utsträckning med enbart studiebidrag drygt, 33 procent jämfört med 35 procent av dem som inte hade tilläggsbidrag. Studerande med tilläggsbidrag som hade enbart bidragsdelen i studiemedel är överrepresenterade bland dem som fick återkrav på grund av inkomster. Av samtliga som studerade med tilläggsbidrag under det första kalenderhalvåret 2006 hade endast 20 procent enbart bidragsdelen i studiemedel. De är också överrepresenterade när det gäller nyttjandet av tilläggs-lån. Andelen som hade tilläggs-lån av samtliga studerande med tilläggsbidrag var drygt 17 procent medan 24 procent av dem som fick återkrav hade

tilläggslån. Studerande med tilläggsbidrag som fick återkrav hade i högre utsträckning grundlån, merkostnadslån och tilläggslån. De hade också i högre utsträckning både merkostnadslån och tilläggslån. Detta kan förklara en del av skillnaden när det gäller de högre medel- och medianbeloppen i återkrävda belopp för denna grupp. Det gäller i de fall då den studerande har haft så höga inkomster att hela studiemedelsbeloppet krävts tillbaka för då återkrävs även tilläggsbidraget (och tilläggslånet för dem som har haft det) vilket påverkar storleken på det återkrävda beloppet.

Tabell 2.9 Studerande med återkrav på grund av inkomst första kalenderhalvåret 2006, fördelat på kön, ålder samt med och utan tilläggsbidrag, andel i procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Med tilläggsbidrag	5,7	7,4	2,6	4,3	7,3	6,0
Utan tilläggsbidrag	3,6	3,8	3,0	4,4	6,8	3,7

Av tabell 2.9 framgår det att studerande med tilläggsbidrag fick återkrav i högre utsträckning än studerande som inte hade tilläggsbidrag. Av alla studerande på eftergymnasial nivå som hade tilläggsbidrag fick 6 procent återkrav medan motsvarande andel för alla studerande utan tilläggsbidrag var knappt 4 procent. Störst var skillnaden för männen. Andelen som fick återkrav var nästan dubbelt så hög bland män med tilläggsbidrag som bland män utan tilläggsbidrag. När det gäller åldersspridning var skillnaderna inte så stora mellan studerande med och studerande utan tilläggsbidrag. Andelarna som fick återkrav ökade med stigande ålder i båda grupperna.

Vid en analys av hur variablerna kön och ålder inverkar på resultatet framkommer det att kön har mycket liten inverkan, medan ålder har stor inverkan på resultatet. När hänsyn tas till åldersfördelningen i de båda grupperna visar det sig att det finns ett samband mellan ålder och andelen som får återkrav. Studerande med tilläggsbidrag är äldre än studerande utan tilläggsbidrag skillnaden kan inte tillskrivas det faktum att de studerande med tilläggsbidrag har barn utan den har snarare samband med att äldre ofta har högre inkomster än yngre studerande.

Tabell 2.10 Fastställd inkomst för studerande med återkrav fördelat på med och utan tilläggsbidrag, medelvärde, medianinkomst samt lägsta och högsta inkomst, första kalenderhalvåret 2006

Fastställd inkomst, kronor					
	Antal studerande	Medelvärde	Median	Minimum	Maximum
Med tilläggsbidrag	2 045	84 042,50	68 373,00	39 350	1 408 423
Utan tilläggsbidrag	7 318	79 257,87	61 679,50	36 263	5 469 134
Totalt	9 363	80 302,90	62 790,00	36 263	5 469 134

Tabell 2.10 visar den fastställda inkomsten under det första kalenderhalvåret 2006 för studerande som fick återkrav på studiemedel detta kalenderhalvår. Studerande som hade tilläggsbidrag och fick återkrav hade förhållandevis högre inkomster än studerande utan tilläggsbidrag, vilket har samband med den höga andelen äldre studerande i denna grupp.³¹ Både medel- och medianinkomsten var högre för dem som fick tilläggsbidrag. De högre inkomsterna är förmodligen den främsta förklaringen till att också medel- och medianbeloppen för återkraven var högre för studerande med tilläggsbidrag (se tabell 2.8). Medianinkomsten är lägre än medelinkomsten för båda kategorierna, vilket beror på att ett antal extrema värden påverkar medelvärdet uppåt. Några studerande hade inkomster runt miljonen och däröver. När inkomsterna är så höga för studerande rör det sig oftast om kapitalinkomster som har uppstått vid försäljning av exempelvis en bostadsrätt eller fastighet.

³¹ Se bilaga 1, tabell 10–13, för fastställd inkomst fördelad på ålder och kön.

Återkrav på grund av inkomst andra kalenderhalvåret 2006

Andelen studerande som fick återkrav på grund av inkomst var även detta kalenderhalvår 4 procent och andelen studerande med tilläggsbidrag var densamma som under det första kalenderhalvåret (14,8 procent). Av dem som fick återkrav hade cirka 23 procent tilläggsbidrag. Totalt krävdes det tillbaka drygt 71 miljoner kronor. De som hade tilläggsbidrag stod för drygt en fjärdedel av beloppet. Det genomsnittliga återkravsbeloppet och även medianbeloppet var också detta halvår högre för studerande med tilläggsbidrag. Genomsnittsbeloppet var 1 226 kronor högre och medianbeloppet 570 kronor högre för dem med tilläggsbidrag. Det högsta återkravsbeloppet (56 586 kronor) fanns bland studerande med tilläggsbidrag detta kalenderhalvår.

Tabell 2.11 Studerande med återkrav på grund av inkomst andra kalenderhalvåret 2006, fördelat på kön, ålder samt med och utan tilläggsbidrag, andel i procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Med tilläggsbidrag	5,8	8,5	2,2	4,5	7,9	6,3
Utan tilläggsbidrag	3,5	3,8	2,4	5,7	8,6	3,7

Män med tilläggsbidrag fick i ännu högre utsträckning återkrav detta kalenderhalvår. För kvinnor med tilläggsbidrag och för män och kvinnor utan tilläggsbidrag var andelarna i stort sett desamma som det första kalenderhalvåret. Åldersspridningen följde samma trend det vill säga att andelen med återkrav ökade med stigande ålder. I likhet med det första halvåret utjämnas skillnaden i återkravsfrekvens när hänsyn tas till ålderssammansättningen i de båda grupperna.

Vid en jämförelse av andelen studerande som fick återkrav det första respektive det andra kalenderhalvåret (tabell 2.9 och 2.11) framkommer det att andelen med återkrav är högre det andra kalenderhalvåret i vissa grupper. Det gäller män med tilläggsbidrag, åldersgruppen 25–24 år utan tilläggsbidrag och åldersgruppen 35 år eller äldre både med och utan tilläggsbidrag. Det kan bero på att de studerandes inkomster under sommaruppehållet ofta fördelar sig ojämnt, så att merparten av lönen betalas ut under det andra kalenderhalvåret.

Tabell 2.12 Fastställd inkomst för studerande med återkrav fördelat på med och utan tilläggsbidrag, medelvärde, medianinkomst samt lägsta och högsta inkomst, andra kalenderhalvåret 2006

Fastställd inkomst, kronor					
	Antal studerande	Medelvärde	Median	Minimum	Maximum
Med tilläggsbidrag	2 212	95 839,9	80 897	41 931	1 216 680
Utan tilläggsbidrag	7 457	92 678,0	74 268	37 273	1 496 378
Totalt	9 669	93 401,4	75 713	37 273	1 496 378

Tabell 2.12 visar den fastställda inkomsten för studerande som fick återkrav på studiemedel det andra kalenderhalvåret 2006. En jämförelse med tabell 2.10 visar att inkomsterna är ojämnt fördelade över året. Genomsnitts- och medianinkomsterna är högre för båda grupperna det andra kalenderhalvåret jämfört med det första. Studerande med tilläggsbidrag hade även detta kalenderhalvår förhållandevis högre inkomster än studerande utan tilläggsbidrag. Både medel- och medianinkomsten var högre.

Studerande med återkrav fördelat på kön och ålder

Av dem som fick återkrav bland studerande med tilläggsbidrag, var andelen kvinnor 78 procent det första kalenderhalvåret och 76 procent det andra kalenderhalvåret 2006. Bland samtliga som fick tilläggsbidrag var andelen kvinnor 82 respektive 83 procent dessa kalenderhalvår. Kvinnorna med tilläggsbidrag var alltså något underrepresenterade när det gäller återkrav båda kalenderhalvåren. Bland dem som fick återkrav och inte hade tilläggsbidrag var könen jämnare representerade. Andelen kvinnor som fick återkrav var där 54 procent båda kalenderhalvåren. Av

samtliga som studerade med studiemedel men som inte hade tilläggsbidrag var andelen kvinnor 55 respektive 56 procent.³²

Kvinnor med tilläggsbidrag som fick återkrav hade högre medianinkomster än männen i samma kategori. Det första kalenderhalvåret 2006 var kvinnornas medianinkomst 6 280 kronor högre än männens och det andra kalenderhalvåret var den 4 953 kronor högre än männens. Bland dem som fick återkrav och inte hade tilläggsbidrag var förhållandet det motsatta. Där var männens medianinkomst drygt 1 000 kronor högre än kvinnornas det första kalenderhalvåret och 3 669 kronor högre det andra kalenderhalvåret 2006.

När det gäller åldersgrupper hade gruppen 35 år och äldre de högsta medianinkomsterna båda kalenderhalvåren, både för dem med tilläggsbidrag och för dem utan. Åldersgruppen 24 år eller yngre hade de lägsta medianinkomsterna båda kalenderhalvåren. Detta gäller både för dem med tilläggsbidrag och dem utan.³³

³² Se bilaga 1, tabell 6–9.

³³ Se bilaga 1, tabell 10–13.

3 De studerandes ekonomiska och sociala situation – enkätdata

3.1 Tillvägagångssätt

Hösten 2007 skickade CSN ut en omfattande enkät till 8 607 studerande.³⁴ Enkäten, som besvarades av 3 999 studerande, berörde fem olika områden:

- studiesituation
- ekonomi
- boende
- fritid
- välmående.

I enkäten frågades det också om den studerande hade försörjningsansvar för barn under 21 år. Detta gör att materialet är användbart som underlag även för denna studie, dock med förbehållet att urval och enkätfrågor inte är specifikt anpassade för studieobjektet studerande med studiemedel och barn. Några saker som bör observeras är att i kapitel 2, som bygger på registerdata från CSN:s administrativa register, användes tilläggsbidraget som en indikator på att den studerande hade barn. För att en studerande ska få tilläggsbidrag, krävs det att han eller hon har den rättsliga vårdnaden om barnet. Det är också bara den ena vårdnadshavaren som kan få tilläggsbidrag för ett barn om båda studerar. Tilläggsbidrag betalas endast ut till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år.

Försörjningsansvar är ett vidare begrepp än tilläggsbidrag. En förälder kan ha försörjningsansvar för ett barn utan att vara vårdnadshavare för det. Respondentens personliga uppfattning påverkar också hur han eller hon har besvarat enkätfrågan. Det är inte säkert att de tänkt på det juridiska försörjningsansvaret utan de kan ha svarat utifrån hur det fungerar i den egna familjen. Om det finns barn från tidigare förhållanden i familjen kanske en person upplever att han eller hon delar försörjningsansvaret med sin partner även om det inte är i juridisk mening.

Materialet från enkätundersökningen har anpassats till den här utredningen genom att det endast ingår studerande med studiemedel för studier på eftergymnasial nivå, som har svarat ”ja” på frågan om försörjningsansvar för barn. Resultatet presenteras som andel svarande på de frågor som har bedömts vara av intresse för utredningen. De frågeområden som berörs är de studerandes studiesituation, studieekonomi och boende. Respondenterna indelas i underkategorierna kön och ålder.

Eftersom antalet respondenter med försörjningsansvar inte är så stort blir antalet svarande för litet på vissa frågor med många svarsalternativ när dessa fördelas på undergrupper. Då kommenteras endast den totala fördelningen och de alternativ som har ett tillräckligt stort antal svarande. Vid enkätundersökningen valdes de studerande ut genom ett stratifierat slumpmässigt urval, och resultatet viktades vid analysen. Samma viktning har använts för denna utredning.

Svaren jämförs med hur de studerande på eftergymnasial nivå som svarat ”Nej” på frågan om de har försörjningsansvar för barn under 21 år, har svarat på motsvarande fråga. En del av svaren jämförs också med resultatet från en enkätundersökning som CSN gjorde 2003 för att följa upp 2001 års studiestödsreform. Den enkäten omfattade 4 577 respondenter varav 2 988 besvarade enkäten. Även då frågades det om de studerande hade försörjningsansvar för barn. En skillnad är att det 2007 frågades om försörjningsansvar för barn under 21 år och 2003 om försörjnings-

³⁴ Centrala studiestödsnämnden (2008), *CSN:s enkätundersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation*.

ansvar för barn under 20 år. De flesta svarande har dock barn i lägre åldrar varför denna skillnad inte bedöms ha så stor betydelse för resultatet.

När svaren analyseras jämförs gruppen studerande som har försörjningsansvar för barn med gruppen studerande utan försörjningsansvar för barn. Jämförelsen genomförs för att se om det är någon skillnad mellan dessa grupper. Eventuella skillnader och likheter mellan grupperna kan bero på flera olika faktorer. En faktor som kan bidra till att förklara dessa skillnader har redan nämnts, nämligen att den ena gruppen har försörjningsansvar för barn medan den andra inte har det. Andra faktorer som kan bidra till att förklara skillnader mellan grupperna är åldersfördelning och könsfördelning i respektive grupp.

Det har konstaterats att åldersfördelningen tydligt skiljer sig mellan de två jämförda grupperna. Studerande utan barn på eftergymnasial nivå är generellt sett yngre än gruppen studerande med barn. Vidare har det konstaterats att andelen kvinnor är högre bland studerande med barn än bland studerande utan barn.

För att kontrollera om eventuella skillnader mellan de två grupperna beror på skillnader i ålders- eller könsfördelning har analyser genomförts där ålders- och könsfördelning justerats så att den inte inverkar på resultatet. Resultaten av analyserna presenteras löpande under respektive fråga i rapporten. Det har framkommit att variabeln kön i de flesta fall har en betydligt mindre inverkan på resultatet än ålder. Därför redovisas åldersfördelningens inverkan konsekvent under varje fråga och könsfördelningens endast då den har en större inverkan på resultatet.

3.2 Resultat och analys

**Tabell 3.1 Har du försörjningsansvar för barn eller ungdomar som är yngre än 21 år?
Procent**

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Ja	18,7	9,9	1,5	17,2	75,7	15,2
Nej	81,3	90,1	98,5	82,8	24,3	84,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Av samtliga respondenter som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå vid enkätstudien 2007 var det drygt 15 procent som svarade att de hade försörjningsansvar för barn under 21 år.³⁵ En högre andel av de studerande kvinnorna hade försörjningsansvar jämfört med männen. Andelen studerande som har barn ökar av naturliga skäl med stigande ålder. I åldersgruppen 35 år eller äldre var det närmare 76 procent som hade försörjningsansvar för barn mot endast 1,5 procent bland dem som var under 25 år.

Vid enkätstudien 2003 svarade närmare 21 procent att de hade försörjningsansvar för barn under 20 år. Skillnaderna mellan könen och åldersgrupperna följde samma mönster som enkätstudien 2007 fränsett att det då var en högre andel bland kvinnorna och åldersgruppen 35 år eller äldre som hade försörjningsansvar för barn.

I tabell 3.2 presenteras det oviktade antalet respondenter som studerade på eftergymnasial nivå och som svarade att de hade försörjningsansvar för barn vid de båda enkätundersökningarna 2003 och 2007.

³⁵ Endast studerande med studiemedel för studier i Sverige avses.

Tabell 3.2a Antal studerande med försörjningsansvar för barn (oviktat antal) fördelat på kön och ålder 2003 och 2007 och antal studerande utan barn 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
2007 kå	262	95	15	99	243	357
2007 vt	228	85	13	86	214	313
2007 ht	237	89	14	93	219	326
2003 ht	438	87	3	101	421	525

I enkäten som användes 2007 rörde vissa frågor vårterminen 2007 och andra frågor höstterminen 2007. Därför har antalet svarande delats upp i vår- och hösttermin samt kalenderår, vilket är entydigt med samtliga svarande i den undersökta gruppen. Antalet respondenter i åldersgruppen 24 år och yngre är för litet för att det ska gå att dra några generella slutsatser om denna åldersgrupp. Den utelämnas därför i den fortsatta redovisningen. De respondenter som är under 25 år ingår däremot i redovisningsgrupperna ”Kvinna”, ”Man” och ”Alla”.

Tabell 3.2b Antal studerande utan försörjningsansvar för barn (oviktat antal) fördelat på kön och ålder 2007

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga utan barn
2007 kå	856	678	930	502	102	1 534
2007 vt	804	623	870	468	89	1 427
2007 ht	754	600	843	423	88	1 354

Tabell 3.2b visar det oviktade antalet studerande i jämförelsegruppen studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå, som inte hade försörjningsansvar för barn under 21 år.

Respondenternas bakgrund

De studerandes civilstånd

Tabell 3.3 Civilstånd. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Ensamstående	12,9	9,8	14,1	12,2	12,1	43,4
Gift, har ingått partnerskap eller är sambo	85,5	85,0	82,9	86,0	85,4	26,1
Har pojkvän/flickvän	1,6	5,1	3,0	1,8	2,5	30,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den största andelen av respondenterna var gifta, hade ingått partnerskap eller var sambo. Det var ingen nämnvärd skillnad mellan könen. Kvinnorna var däremot ensamstående i högre grad medan männen i högre utsträckning hade en pojkvän/flickvän. Högst andel ensamstående fanns i åldersgruppen 25–34 år. Andelen ensamstående föräldrar som studerar tenderar att vara lägre än andelen ensamstående föräldrar i befolkningen i stort. Statistik från SCB visar att cirka 26 procent av familjerna med hemmaboende barn i åldern 0–21 år bestod av en ensamstående förälder 2007. I denna statistik överskattas dock ensamstående föräldrar eftersom sammanboende par utan gemensamma barn betraktas som ensamstående föräldrar.³⁶

Jämförelsegruppen studerande utan barn hade en betydligt högre andel studerande som var ensamstående. I den enkät som användes 2003 fanns det inte någon fråga om respondenternas civilstånd.

³⁶ www.scb.se, Statistikdatabasen, tabell: *Familjer med hemmaboende barn 0–21 år, antal efter region, familjetyp, antal barn, barnens ålder och tid.*

Tabell 3.4 Vad gör han eller hon hösten 2007? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Arbetar heltid	84,7	39,8	62,6	78,6	73,0	45,1
Arbetar deltid	7,9	24,0	12,8	11,1	12,1	10,9
Är studerande	7,4	10,4	3,2	10,0	8,2	47,9
Är arbetslös	3,9	6,0	6,2	3,1	4,4	2,5
Övrigt ¹	4,5	26,1	13,1	8,2	10,2	3,6
Totalt ²	108,4	106,3	98,0	111,0	107,8	110,0

¹ Innefattar svarsalternativen "Är förtids-, sjuk- eller ålderspensionär" och "Annat, nämligen".

² Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

De respondenter som hade en partner fick också besvara en fråga om partners sysselsättning hösten 2007. Det visade sig att 73 procent hade en partner som arbetade heltid. Det var betydligt vanligare bland de studerande kvinnorna att ha en heltidsarbetande partner. Närmare 85 procent av dem hade detta jämfört med knappt 40 procent av männen. Männen hade i högre utsträckning än kvinnorna en partner som arbetade deltid. Det var också något vanligare att männen hade en partner som studerade eller var arbetslös. Nära 25 procent av männen svarade "Annat" på frågan om partners sysselsättning. En granskning av de öppna svarsalternativen visar att partnern i de flesta fallen då var föräldraledig.

I jämförelsegruppen studerande utan barn hade en betydligt lägre andel en partner som arbetade heltid. I den gruppen var det också mycket vanligare att ha en partner som studerade.

Tabell 3.5 Har du och din make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän gemensam ekonomi? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Ja, helt	81,5	64,8	75,4	78,4	77,1	12,2
Ja, delvis	14,3	29,3	17,0	18,8	18,2	38,6
Nej	4,2	5,9	7,6	2,8	4,6	38,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Av dem av som hade en partner hade majoriteten, drygt 77 procent, gemensam ekonomi med honom eller henne. Detta var betydligt vanligare bland kvinnorna medan männen i högre utsträckning hade delvis gemensam ekonomi med sin partner. Svaren överensstämmer ganska väl med resultatet från enkätstudien 2003. Då hade knappt 78 procent av respondenterna gemensam ekonomi med sin partner, 16 procent hade delvis gemensam ekonomi och närmare 6 procent hade inte gemensam ekonomi.

Studier och studiesituation

Tabell 3.6 Studerar du på distans? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Nej	79,6	82,2	84,5	81,7	80,3	89,1
Ja, delvis	7,1	8,1	9,6	4,3	7,4	9,1
Ja, helt	13,3	9,7	5,9	14,0	12,4	1,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 3.6 visar att omkring en femtedel av den undersökta populationen bedrev distansstudier helt eller delvis. En högre andel av kvinnorna studerade helt på distans medan en något högre andel bland männen studerade delvis på distans. Den största andelen som studerade helt på distans återfinns i åldersgruppen 35 år eller äldre.

En kontroll mot utbildningens huvudinriktning visar att det är vanligast med distansstudier bland studerande på utbildningar med inriktning mot hälso-/sjukvård och social omsorg (12 procent delvis och 17 procent helt) samt inom pedagogik och lärarutbildningar (1,3 procent delvis och 14 procent helt). Även bland dem som har svarat ”Annat” på utbildningens huvudinriktning är det ganska vanligt med distansstudier. Cirka 20 procent av dem har svarat att utbildningen är delvis eller helt på distans.³⁷

Jämförelsegruppen studerande utan barn har i högre utsträckning svarat ”Nej” på frågan om de studerar på distans. En något högre andel av dem studerade delvis på distans och en klart lägre andel studerade helt på distans jämfört med dem som har barn.

Den fördjupade analysen visar att ålder har stor inverkan på om den studerande studerar på distans eller inte. När ålderssammansättningen i de två grupperna likställs ändras förhållandet mellan dem så att studerande utan barn studerar på distans i högre utsträckning än studerande med barn. Förhållandet mellan grupperna kvarstår dock när det gäller studier helt eller delvis på distans. Studerande med barn studerar i något högre utsträckning helt på distans och i lägre utsträckning delvis på distans jämfört med studerande utan barn.

Varför började du studera på nuvarande nivå?

Tabell 3.7 För att det var självklart att börja studera. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	31,4	18,5	24,1	32,4	28,1	11,2
Stämmer till viss del	30,8	34,6	36,9	29,1	31,8	22,1
Stämmer till stor del	23,2	24,1	22,4	25,7	23,4	27,8
Stämmer helt	14,6	22,9	16,6	12,8	16,7	38,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den största andelen av den undersökta populationen instämmer till viss del i påståendet att det var självklart att börja studera. En nästan lika hög andel instämmer inte alls och lägst är andelen som instämmer helt. Männerna ställer sig mer positiva till påståendet än kvinnorna medan den yngre åldersgruppen är något mer positiv än den äldre. I jämförelsegruppen studerande utan försörjningsansvar för barn instämde den största andelen helt i påståendet att det var självklart att börja studera. Studerande med barn är en betydligt äldre population vilket kan förklara det annorlunda resultatet.

En fördjupad analys verifierar att ålder har betydelse för hur respondenterna har besvarat frågan. Men även när hänsyn tas till den ojämna ålderssammansättningen i grupperna kvarstår skillnaden att studerande med barn i lägre utsträckning än studerande utan barn ansåg att det var självklart att de skulle börja studera.

Tabell 3.8 För att öka mina chanser att få ett framtida arbete. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	2,3	1,4	1,3	2,7	2,1	2,3
Stämmer till viss del	12,1	7,8	10,0	10,8	11,1	8,3
Stämmer till stor del	26,9	27,9	20,7	30,9	27,1	24,6
Stämmer helt	58,7	62,8	68,0	55,5	59,7	64,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den övervägande delen av respondenterna instämde helt i påståendet att de studerade för att öka sina chanser att få ett framtida arbete. Detta var genomgående i alla fyra undergrupperna. En något högre andel bland männen än bland kvinnorna instämde helt i påståendet. Det är

³⁷ Se bilaga 1, tabell 16.

större skillnad mellan åldersgrupperna än mellan könen. Andelen som instämde helt är betydligt högre bland dem som var yngre än 35 år. De som var 35 år eller äldre svarade i högre utsträckning att det stämde till stor del.

I jämförelsegruppen studerande utan barn var andelen som instämde helt i detta påstående högre än bland studerande med försörjningsansvar för barn. När hänsyn tas till åldersfördelningen i de båda grupperna blir resultatet det omvända. Då instämmer 65 procent av studerande med barn mot knappt 61 procent av studerande utan barn i påståendet.

Tabell 3.9 För att kunna söka vidare till högre studier. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	79,9	70,0	69,2	83,9	77,4	64,0
Stämmer till viss del	9,9	21,8	22,3	7,1	12,9	22,8
Stämmer till stor del	7,7	7,8	7,9	8,2	7,7	7,9
Stämmer helt	2,5	0,4	0,5	0,8	2,0	5,2
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De flesta, drygt 77 procent, instämmer inte alls i påståendet att de studerar för att kunna söka vidare till högre studier. Svartalernativet dominerar tydligt i alla grupperna och den främsta förklaringen är förmodligen att dessa respondenter redan studerar på eftergymnasial nivå och att de inte har tänkt sig att fortsätta till forskarnivå.

I jämförelsegruppen studerande utan barn är andelen som inte alls instämmer i detta svartalernativ också hög. Den är dock lägre jämfört med dem som har försörjningsansvar för barn. Den ojämna ålders- och könsfördelningen i grupperna inverkar inte nämnvärt på resultatet.

Tabell 3.10 För att få ekonomiskt stöd, så att jag kan försörja mig. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	89,1	82,6	85,7	88,0	87,4	85,9
Stämmer till viss del	4,3	13,4	12,4	4,1	6,6	10,5
Stämmer till stor del	3,1	4,0	1,9	3,6	3,4	2,7
Stämmer helt	3,5	-	-	4,3	2,6	1,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En klar majoritet instämmer inte alls i att de har valt att börja studera på nuvarande nivå för att kunna försörja sig. Drygt 12 procent har dock valt något av de instämmande svartalernativen. Den högsta andelen av dem finns bland männen och bland den yngre åldersgruppen. Resultatet överensstämmer i stort med jämförelsegruppen studerande utan barn. När hänsyn tas till den ojämna ålders- och könsfördelningen mellan grupperna minskar skillnaderna mellan studerande med försörjningsansvar och studerande utan barn.

Tabell 3.11 För att det krävs utbildning för det yrke jag vill ägna mig åt. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	1,7	3,9	3,2	2,0	2,3	2,2
Stämmer till viss del	5,4	5,1	2,3	6,8	5,3	8,8
Stämmer till stor del	12,5	26,7	19,0	14,2	16,3	24,1
Stämmer helt	80,3	64,4	75,5	77,1	76,1	64,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En övervägande majoritet av den undersökta populationen instämmer helt i påståendet att de studerar för att utbildningen krävs för det yrke de vill ägna sig åt. Detta är det påstående som de

flesta av respondenterna instämmer helt i. Männerna utmärker sig något genom att ha den lägsta andelen som instämmer helt. De har i stället en högre andel som instämmer till stor del. De har också den högsta andelen som inte alls instämmer i påståendet. När det gäller de två åldersgrupperna är skillnaderna inte så stora. Åldersgruppen 35 år eller äldre har en något högre andel som instämmer till viss del i påståendet.

Resultatet överensstämmer i stort med jämförelsegruppen studerande utan barn men andelen som instämmer helt är högre bland dem som har försörjningsansvar för barn medan en högre andel av dem utan barn instämmer till stor del i påståendet. När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i grupperna ökar skillnaden något, 76 procent av studerande med barn och närmare 61 procent av studerande utan barn instämmer då helt i påståendet.

Tabell 3.12 För att jag ska bli mer allmänbildad och få större kunskaper. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Stämmer inte alls	7,2	11,2	4,1	10,6	8,2	4,5
Stämmer till viss del	32,8	26,8	33,0	29,2	31,3	31,0
Stämmer till stor del	28,1	38,0	37,6	27,3	30,6	37,2
Stämmer helt	31,9	24,0	25,4	32,9	29,9	27,3
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den största andelen av respondenterna instämmer till viss del i att utbildningen även syftar till ökad allmänbildning och kunskap men andelarna som instämmer till stor del och till viss del är nästan lika stora. Andelen som instämmer helt i påståendet är högre bland kvinnorna än bland männen. Den är också högre i den äldre åldersgruppen jämfört med den yngre. Även andelen som inte instämmer alls är den högre i den äldre åldersgruppen och den är högre bland männen än bland kvinnorna. Här överensstämmer resultatet relativt väl med resultatet för studerande utan barn. Den skillnad som finns mellan andelarna för svarsalternativen ”Stämmer helt” och ”Stämmer till stor del” minskar när hänsyn tas till den ojämna ålderssammansättningen i de två grupperna.

Antal studietimmar i veckan

Tabell 3.13 Ungefär hur många timmar per vecka ägnar du i genomsnitt åt dina nuvarande studier? Sammanräknad tidsåtgång för studier. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Mindre än 10 timmar	0,7	1,4	0,3	1,4	0,9	1,1
10–19,9 timmar	3,2	1,6	5,4	1,4	2,7	7,9
20–29,9 timmar	13,9	13,4	7,4	17,4	13,8	17,6
30–39,9 timmar	24,0	42,4	34,6	26,7	28,9	27,7
40–49,9 timmar	45,3	28,1	37,0	40,7	40,7	29,0
50 timmar eller mer	12,9	13,1	15,4	12,4	12,9	16,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den högsta andelen uppger att de ägnar i genomsnitt mellan 40–49,9 timmar per vecka åt sina studier och därefter är 30–39,9 timmar det vanligaste. Närmare 13 procent ägnar i genomsnitt 50 timmar eller mer åt studierna. Drygt 45 procent av kvinnorna svarar att de använder 40–49,9 timmar per veckan till sina studier. Bland männen är det endast 28 procent som ägnar studierna så lång tid. Den högsta andelen bland männen, drygt 42 procent, beräknar sin tidsåtgång för studier till i genomsnitt 30–39,9 timmar per vecka.

En jämförelse mot gruppen studerande utan barn visar att de som har försörjningsansvar för barn tenderar att ägna mer tid åt sina studier. Närmare 54 procent beräknar att de ägnar i genomsnitt 40 timmar eller mer åt sina studier mot cirka 46 procent bland dem som inte har

försörjningsansvar för barn. Skillnaden i åldersfördelning i grupperna har ingen större inverkan på resultatet.

En mer detaljerad redovisning³⁸ av hur studerande med barn fördelar sin studietid mellan lärarledd undervisning, självstudier på egen hand och i samarbete med andra visar att de flesta, nära 42 procent, uppger att de ägnar 0–10 timmar per vecka åt lärarledd undervisning. Drygt 32 procent uppger att de ägnar 11–20 timmar åt denna form av undervisning. Drygt 70 procent av kvinnorna och närmare 85 procent av männen befinner sig i de två lägre intervallen. Drygt 15 procent av kvinnorna och 0,5 procent av männen uppger att de ägnar 31–40 timmar per vecka åt lärarledd undervisning.

När det gäller självstudier på egen hand uppger drygt 32 procent att de ägnar i genomsnitt 0–10 timmar åt detta medan 40 procent uppger 11–20 timmar. Männen ägnar förhållandevis mer tid åt självstudier på egen hand jämfört med kvinnorna. Av männen finns 18 procent mot 38 procent av kvinnorna i det lägsta intervallet. I intervallet 21–30 timmar per vecka finns 27 procent av männen mot drygt 17 procent av kvinnorna.

Självstudier i samarbete med andra är den studieform som de studerande ägnar minst tid åt. Drygt 89 procent uppger att de använder i genomsnitt 0–10 timmar per vecka till detta. Männen och studerande i åldersgruppen 35 år eller äldre är de grupper som ägnar minst tid åt självstudier i samarbete med andra. Närmare 98 procent av männen och drygt 90 procent av den aktuella åldersgruppen har uppgett att de ägnar 0–10 timmar per vecka per vecka åt denna studieform.

Studerandes upplevelse av studieframgång

Tabell 3.14 Upplever du att du lyckas med dina studier? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Ja, helt	60,5	49,3	47,8	64,7	57,5	51,1
Ja, delvis	39,3	50,6	52,2	35,1	42,3	46,8
Nej	0,1	0,2	-	0,2	0,1	2,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Majoriteten av de studerande upplever att de lyckas helt med sina studier. Kvinnorna upplever i högre utsträckning än männen att de lyckas helt. Detsamma gäller för åldersgruppen 35 år eller äldre. Det är en ytterst liten andel som har svarat ”Nej” på frågan. I jämförelse med studerande utan barn verkar de som har försörjningsansvar för barn vara något nöjdare med sin studieframgång. Drygt 51 procent av studerande utan barn upplevde att de lyckades helt med sina studier och 46 procent att de lyckades delvis. Förhållandet mellan de båda grupperna påverkas inte av att ålders- och könsfördelningen i grupperna är ojämn. Resultatet kvarstår när ålders- och könsfördelning likställs.

Tabell 3.15 Hur upplever du studietakten i dina nuvarande studier? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	-	2,9	-	1,3	0,8	0,1
Den är lagom	73,8	68,7	71,9	73,6	72,4	69,8
Den är för låg	2,7	13,6	3,3	6,1	5,6	9,1
Den är för hög	23,5	14,9	24,9	19,0	21,2	21,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

³⁸ Se bilaga 1, tabell 17–19.

Den övervägande delen av respondenterna anser att studietakten är lagom. Drygt 21 procent anser dock att den är för hög. Det finns skillnader mellan könen. Kvinnorna anser i högre utsträckning än männen att studietakten är lagom men den andel som anser att studietakten är för hög är också högre bland kvinnorna än bland männen. Männen anser i betydligt högre utsträckning än kvinnorna att takten är för låg.

Det finns även skillnader mellan åldersgrupperna. Den största andelen som anser att studietakten är för hög återfinns i åldersgruppen under 35 år. Upplevelsen av studietakten överensstämmer i stort sett väl med hur studerande utan barn upplever den. Analysen av hur kön och ålder inverkar på resultatet visar att om fördelningen hade varit lika i de två grupperna hade andelen som anser studietakten vara för hög varit högre bland studerande utan barn än bland studerande med barn. En korstabulering av upplevelsen av studietakt mot utbildningens inriktning visar att studerande utan barn i högre utsträckning studerar på utbildningar där respondenterna upplever att studietakten är för hög. Detta kan vara en orsak till skillnaden mellan de två grupperna.

Tabell 3.16 Hur upplever du din nuvarande studiesituation utifrån möjligheten att kombinera dina studier med ditt privatliv? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Mycket dålig	5,8	7,4	11,3	3,6	6,2	5,4
Dålig	21,9	14,8	21,5	19,6	20,0	13,5
Varken eller	28,2	35,7	32,6	30,7	30,2	26,2
Bra	33,6	27,9	19,8	36,0	32,1	31,2
Mycket bra	10,4	14,2	14,8	10,0	11,4	23,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Närmare 44 procent upplever sin studiesituation som bra eller mycket bra utifrån sina möjligheter att kombinera studier och privatliv. Drygt 26 procent upplever sin studiesituation som dålig eller mycket dålig. Det finns vissa skillnader mellan könen och mellan åldersgrupperna. Andelen som har svarat ”Dålig” eller ”Mycket dålig” är högre bland kvinnorna (28 procent) jämfört med bland männen (22 procent). Andelen som har svarat ”Bra” eller ”Mycket bra” är också högre bland kvinnorna (44 procent) än bland männen (42 procent).

Åldersgruppen 25–34 år är den grupp som har den högsta andelen som har svarat att de upplever sin studiesituation som dålig eller mycket dålig utifrån möjligheten att kombinera studier och privatliv, närmare 33 procent mot 23 procent i gruppen 35 år eller äldre. Åldersgruppen 35 år eller äldre har den högsta andelen som har svarat att de upplever sin studiesituation som bra eller mycket bra, 46 procent.

Det mönster som framträder här finns också i jämförelsegruppen studerande utan barn. Där var det dock en högre andel, drygt 55 procent, som svarade att de upplevde att det gick bra eller mycket bra att kombinera dessa båda livssituationer och en lägre andel, knappt 19 procent, som upplevde sin studiesituation som dålig eller mycket dålig. Även när hänsyn tas till den ojämna ålders- och könsfördelningen i de två grupperna kvarstår skillnaderna. Studerande utan barn är mer nöjda med sin studiesituation utifrån sina möjligheter att kombinera studier och privatliv än studerande som har barn.

Tabell 3.17 Upplever du att du har en ljus framtid? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	0,1	-	-	0,1	0,1	0,3
Ja	91,2	92,3	90,5	91,9	91,5	90,1
Nej	8,7	7,7	9,5	8,0	8,5	9,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den absoluta merparten av de studerande som har försörjningsansvar för barn upplever att de har en ljus framtid. Männerna upplever att de har det i något högre utsträckning än kvinnorna. Åldersgruppen 25–34 år är den grupp som har den högsta andelen som har svarat ”Nej” på frågan men det är ändå drygt 90 procent av dem som ändå ser ljust på framtiden. I jämförelsegrupperna studerande utan barn var det 90 procent som svarade ”Ja” på denna fråga. Den ojämna ålders- och könsfördelningen i grupperna inverkar inte på resultatet. Studerande som har försörjningsansvar för barn tenderar alltså att ha en något mer positiv syn på sin framtid.

Syn på studiemedel

Tabell 3.18 Studiebidrag och studielån höstterminen 2007. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Generellt bidrag	96,5	100,0	100,0	95,7	97,4	100,0
Generellt lån	77,9	86,2	86,4	76,4	80,6	71,0
Högre bidrag	3,5	-	-	4,3	2,6	2,6

Alla respondenterna som hade försörjningsansvar för barn hade studiebidrag höstterminen 2007. De allra flesta hade det generella studiebidraget i studiemedel men tre kvinnor hade det högre bidraget som kan fås för studier till en specialpedagogexamen. Drygt 80 procent hade även lånedelen. Andelen som hade studielån var högre bland männen än bland kvinnorna och högre i den yngre åldersgruppen än i den äldre. Bland studerande som inte hade barn hade 71 procent lån. Skillnaden påverkas av kön och ålder men det inbördes förhållandet kvarstår att studerande med barn i högre utsträckning än studerande utan barn använder lånedelen i studiemedlen.

Studiestödets rekryterande effekt

Tabell 3.19 Om det inte hade funnits statligt studiestöd då du började studera, hade du ändå börjat? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Ja	5,7	6,4	3,1	7,3	5,9	14,8
Ja, troligen	16,1	18,8	16,9	12,5	16,8	38,1
Nej, troligen inte	42,7	51,7	54,9	41,1	45,0	35,1
Nej	35,6	23,0	25,1	39,1	32,3	11,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Studiestödet tycks vara av stor betydelse för rekryteringen till studier för denna grupp studerande. Andelen som har svarat att de inte skulle ha börjat studera om studiestödet inte hade funnits är mer än fem gånger så stor som andelen som svarat entydigt ja på frågan. Andelen som troligen inte skulle ha börjat studera är mer än två och en halv gång så hög som andelen som har svarat att de troligen ändå skulle ha börjat studera. Resultatet visar att männen i något högre utsträckning än kvinnorna skulle ha valt att börja studera ändå. Kvinnorna är mer övertygade om att de inte skulle ha börjat studera. Drygt 35 procent har svarat entydigt nej på frågan mot 23 procent bland männen.

Bland de två åldersgrupperna är fördelningen mellan de två ja- respektive nej-alternativen ungefär 20/80 men det skiljer i graden av övertygelse. Den äldre åldersgruppen har både en högre andel som är säkra på att de ändå skulle ha börjat studera och en högre andel som är säkra på att de inte skulle börjat studera utan studiestöd. Studerande i denna åldersgrupp är de som av svaren att döma i lägst grad skulle ha börjat studera om de inte hade kunnat få studiestöd.

Vid en jämförelse med studerande som inte har barn märks en tydlig skillnad. De studerande som har försörjningsansvar för barn har i betydligt högre grad svarat att de inte hade börjat studera om det inte funnits studiestöd. För studerande utan barn är svarsfördelningen ungefär 53/47 mellan de två ja- respektive nej-alternativen mot ungefär 23/77 för studerande med försörjningsansvar för barn. Tendensen att männen i högre grad än kvinnorna menar att de hade börjat studera även utan studiestöd, liksom att åldersgruppen 35 år eller äldre är den grupp som är minst benägen att göra detta, överensstämmer för de båda grupperna.

Den ojämna ålders- och könsfördelningen i grupperna har viss inverkan på resultatet men även när hänsyn tas till detta kvarstår skillnaden mellan de båda grupperna. Studerande med försörjningsansvar för barn anser att studiestödet har större betydelse för rekryteringen till studier än jämförelsegruppen studerande utan barn.

Tabell 3.20 Om inte statligt studiestöd hade funnits då du började att studera, hade du ändå börjat? Procent

	2001	2003	2007
Ja	8,7	6,2	5,9
Ja, troligen	13,7	13,5	16,8
Nej, troligen inte	37,6	47,6	45,0
Nej	40,0	32,7	32,3
Totalt	100,0	100,0	100,0

En jämförelse mellan hur studerande med försörjningsansvar för barn besvarade frågan 2007 och resultatet från tidigare undersökningar för motsvarande grupp visar små variationer mellan åren. Andelen som har svarat att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om studiestödet inte hade funnits var ungefär 78 procent 2001, 80 procent 2003 och 77 procent 2007. Andelen som svarat ”Ja” respektive ”Nej” på frågan har avtagit sedan 2001 medan andelarna för de mer osäkra svarsalternativen, ”Ja, troligen” och ”Nej troligen inte” har ökat.

Längsta tid för studiemedel

En studerande kan få studiemedel i längst 240 veckor för studier på eftergymnasial nivå. Närmare 66 procent av de svarande som har försörjningsansvar för barn har inte påverkats av begränsningen av antalet studiestödsveckor.³⁹ Det finns dock skillnader mellan de olika undergrupperna. Männen har påverkats i högre utsträckning än kvinnorna och den yngre åldersgruppen i högre utsträckning än den äldre. En noggrannare planering av studierna och perioder utan studiemedel verkar vara de två vanligaste effekterna bland dem som har påverkats av regeln. Antalet respondenter är dock för litet för att det ska gå att dra några säkra slutsatser av hur begränsningen har påverkat dem som svarat ”Ja” på frågan.

Andelen som har valt något av nej-alternativen på frågan om veckobegränsningen är högre bland studerande som har försörjningsansvar för barn (77 procent) jämfört med studerande utan barn (67 procent). Av dem i jämförelsegruppen som påverkades av regeln var den vanligaste åtgärden, i likhet med dem som hade försörjningsansvar, att planera sina studier noggrannare och därefter att studera en eller flera perioder utan studiestöd.

Analysen visar att den ojämna ålders- och könsfördelningen i grupperna inverkar på resultatet. När resultatet justeras för ålder ökar skillnaden mellan grupperna något och när resultatet justeras för kön minskar skillnaden mellan de två grupperna till 4 procentenheter. Resultatet att studerande med försörjningsansvar för barn påverkas i lägre utsträckning av 240-veckorsregeln jämfört med studerande utan barn kvarstår dock.

³⁹ Se bilaga 1, tabell 20.

**Tabell 3.21 I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?
(Studerande med försörjningsansvar för barn 2007) Procent**

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
100 procent	19,0	6,6	9,8	20,4	15,8	19,8
75–99 procent	12,5	39,9	28,5	14,4	19,7	37,4
50–74 procent	37,5	34,2	39,6	32,7	36,7	23,8
25–49 procent	14,3	13,1	16,3	13,8	13,8	12,9
0–24 procent	16,7	6,2	5,7	18,7	14,0	6,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Drygt 72 procent har uppgett att studiemedlen täcker 50 procent eller mer av deras levnadsomkostnader. Männerna och de som befinner sig i åldersgruppen 25–34 år är de som anser att studiemedlen täcker deras levnadsomkostnader i högst utsträckning. I vilken grad studiemedlen förmår täcka levnadsomkostnaderna är naturligtvis beroende av om den studerande tar studielån eller inte. Av tabell 3.18 framgår det att männen och åldersgruppen 25–34 år var de som i högre utsträckning hade studielån, vilket kan vara förklaringen till skillnaden. En jämförelse av studerande som endast har bidragsdelen i studiemedlen och studerande som även nyttjar lånedelen visar att av dem som inte hade lån höstterminen 2007 ansåg drygt 20 procent att studiemedlen täcker 50 procent eller mer av kostnaderna. Motsvarande andel för dem som också hade studielån var närmare 86 procent. Nästan 62 procent av dem som inte hade lånedelen svarade att studiemedlen endast täcker 0–24 procent av deras kostnader. Motsvarande andel bland dem som även nyttjade lånedelen i studiemedlen var knappt 2 procent.

Studerande med försörjningsansvar för barn upplever att studiemedlen täcker en lägre andel av deras levnadsomkostnader jämfört med studerande utan försörjningsansvar. Av samtliga studerande som inte hade försörjningsansvar för barn uppgav 81 procent att studiemedlen täcker 50 procent eller mer av deras levnadsomkostnader. Av dem som hade studielån ansåg drygt 94 procent att studiemedlen täckte 50 procent eller mer av deras levnadsomkostnader och av dem som inte hade studielån ansåg 46 procent detta.⁴⁰

Ålder och kön inverkar på hur de studerande upplever att studiemedlen täcker kostnaderna och detta gäller främst andelen som anser att studiemedlen täcker 100 procent. När resultatet justeras för ålder anser en högre andel av dem som har försörjningsansvar att studiemedlen täcker 100 procent av kostnaden än dem som inte har försörjningsansvar och när resultatet justeras för kön blir förhållandet det omvända. Studerande med försörjningsansvar för barn upplever ändå att studiemedlen täcker en lägre andel av deras levnadsomkostnader jämfört med studerande utan försörjningsansvar. Av samtliga som har försörjningsansvar upplever 73–75 procent att studiemedlen täcker minst hälften av deras kostnader mot 75–81 procent av studerande som inte har det. Av studerande som har studielån och försörjningsansvar anser 85 procent att stödet täcker minst hälften av deras levnadsomkostnader. Motsvarande andelar för dem som har lån men inte försörjningsansvar är 91–95 procent när hänsyn tas till den ojämna fördelningen av ålder och kön i de två grupperna.

⁴⁰ Se bilaga 1, tabell 21.

Tabell 3.22a I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel? (Studerande med försörjningsansvar för barn 2003) Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-
I full utsträckning (ca100 procent)	15,1	18,8	20,3	12,1	15,7
I stor utsträckning (ca 75 procent)	25,9	35,7	25,7	28,4	27,6
I viss utsträckning (ca 50 procent)	34,5	36,2	34,9	34,9	34,8
I liten utsträckning (ca 25 procent)	24,5	9,4	19,1	24,6	21,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vid den enkätundersökning som genomfördes 2003 var svarsalternativen något annorlunda formulerade och frågan innehöll endast fyra svarsalternativ. Resultaten på frågorna kan därför inte jämföras rakt av.

Tabell 3.22b I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel? (Studerande med försörjningsansvar för barn 2007 omräknad till fyra svarsalternativ) Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
I full utsträckning (ca100 procent)	25,3	26,3	23,8	27,6	25,5
I stor utsträckning (ca 75 procent)	25,0	36,5	33,7	23,6	28,0
I viss utsträckning (ca 50 procent)	25,9	23,1	27,6	23,3	25,2
I liten utsträckning (ca 25 procent)	23,8	12,4	13,7	25,6	20,9
Totalt	100,0	98,4	98,8	100,0	99,6

När de fem svarsalternativens andelar i enkäten 2007 fördelas om på fyra svarsalternativ, framgår det att andelen som anser att studiemedlen förmår täcka levnadsomkostnaderna i full utsträckning har ökat för samtliga grupper sedan 2003. Tilläggsbidraget för barn har tillkommit sedan dess vilket förmodligen är den främsta orsaken till att en större andel upplever att studiemedlen förmår täcka en större del av deras kostnader. Dessutom har studiebidraget och lånedelen i studiemedlen höjts något sedan det förra mätningstillfället.

Tabell 3.23 Har du en studieskuld hos CSN (dvs. tar eller har tagit studielån som du inte har betalat tillbaka)? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	2,1		0,9	2,0	1,5	0,7
Ja	83,2	92,7	90,1	83,1	85,7	78,1
Nej, jag behöver inte ta studielån för att försörja mig	3,1	1,7	0,6	3,5	2,7	8,7
Nej, jag vill inte belasta min ekonomi med den återbetalning som ska ske efter avslutade studier	10,4	5,1	7,2	10,3	9,0	10,5
Övrigt ¹⁾	1,3	0,5	1,2	1,1	1,1	1,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) I "Övrigt" ingår svarsalternativen "Nej jag har enligt gällande regler inte rätt till studiemedel", "Nej, jag vill inte låna för jag tycker det är fel att betala ränta", "Nej, jag har tidigare haft en studieskuld och vill inte skuldsätta mig för studier på nytt" och "Nej, annat".

Närmare 86 procent av respondenterna hade en studieskuld hos CSN. Högst var andelen bland männen (närmare 93 procent) och bland åldersgruppen 25–34 år (90 procent). Främsta skälet att inte låna bland dem som inte hade en studieskuld var att de inte vill belasta sin ekonomi med återbetalningen av studielån. Vissa av svarsalternativen har grupperats eftersom antalet respondenter var få.

En jämförelse med studerade utan barn visar att studerande som har försörjningsansvar för barn i högre utsträckning har en studieskuld hos CSN. Även bland studerande utan barn var den främsta anledningen att inte ta studielån att de inte ville belasta den egna ekonomin med återbetalningen av studieskulden och därefter att de inte behövde ta studielån för att försörja sig under studietiden.

Den ojämna ålders- och könsfördelningen inverkar på resultatet. När resultatet justeras för ålder minskar skillnaden mellan grupperna. När resultatet justeras för kön ökar skillnaden. Förhållandet att studerande med barn i högre utsträckning har en studieskuld jämfört med studerande utan barn förändras dock inte.

Tabell 3.24 Har det faktum att studielånet ska betalas tillbaka påverkat dig på något eller några av följande sätt? (Flervalsfråga). Procent

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Nej	44,0	42,9	38,5	47,2	43,7	40,9
Ja, jag har inte lånat alls under någon eller några terminer	10,0	9,2	16,7	6,6	9,8	17,2
Ja, jag har lånat mindre än jag har haft möjlighet till under någon eller några terminer	5,0	11,6	7,2	5,8	6,7	11,4
Ja, jag har avstått från kurser som jag ansåg var viktiga för min utbildning	3,5	2,9	2,4	4,2	3,3	3,5
Ja, jag har koncentrerat mig mer på mina studier	4,9	8,7	6,4	4,1	5,9	5,9
Ja, jag har arbetat för att inte behöva låna så mycket	6,6	6,7	5,3	6,7	6,6	11,3
Ja, jag har läst fler kurser per termin	3,4	12,9	10,0	3,7	5,9	5,7
Ja, jag har valt en kortare utbildning	8,4	3,2	7,2	7,5	7,0	4,9
Ja, på annat sätt	6,9	4,8	10,0	4,8	6,4	3,6
Totalt¹	92,7	102,9	103,7	90,6	95,3	104,4

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent. Studerande som inte har en studieskuld har inte besvarat frågan därför blir kolumnsumman lägre än 100 procent i vissa kolumner.

På frågan om, och i så fall hur, det faktum att studielånet ska betalas tillbaka har påverkat de studerande har närmare 44 procent svarat att de inte har påverkats av detta. Det finns skillnader mellan grupperna. Studerande i åldern 25–34 år är de som i högst utsträckning upplever att de har påverkats av att lånet ska betalas tillbaka. Männerna har påverkats i något högre utsträckning än kvinnorna. De som har påverkats har i de flesta fall avstått från att låna under någon eller några terminer. I övrigt är svaren ganska jämt fördelade mellan de uppräknade handlingsalternativen. Det alternativ som har lägst andel svar är att de har avstått från kurser som var viktiga för deras utbildning. Att inte låna alls under någon eller några terminer är det vanligaste alternativet bland kvinnorna och i åldersgruppen 25–34 år. Bland männen är det vanligaste alternativet att läsa flera kurser per termin för att begränsa sin skuldsättning.

Andelen som har svarat att de inte har påverkats av att lånen ska betalas tillbaka ser ut att vara något högre bland dem som har försörjningsansvar för barn jämfört med dem som inte har det. Resultatet påverkas dock av att åldersfördelningen är ojämn i de två grupperna. När hänsyn tas till detta visar det sig att studerande utan försörjningsansvar för barn är mer påverkade av att lånet ska betalas tillbaka än studerande med försörjningsansvar.

Det är en högre andel av studerande utan försörjningsansvar som uppgett att de har lånat mindre och att de har arbetat för att inte behöva låna så mycket. Denna skillnad kvarstår när resultatet justeras med hänsyn till den ojämna ålders- och könsfördelningen i de två grupperna.

Studieekonomi

Tabell 3.25 Arbetade du parallellt med dina studier vårterminen 2007? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	0,1	-	-	0,2	0,1	0,1
Nej	53,8	45,0	45,6	55,6	51,4	52,8
Ja, både vardagar och helger	14,3	22,6	14,9	16,7	16,7	26,4
Ja, på vardagar	18,0	7,6	11,8	16,9	15,2	8,2
Ja, på helger	13,7	24,9	27,7	10,7	16,6	12,3
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Av dem som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå under vårterminen 2007 och hade försörjningsansvar för barn var det närmare 49 procent som arbetade parallellt med studierna. Det är ganska jämnt fördelat på om de arbetade enbart helger, enbart vardagar eller både och, med en liten undervikt för arbete enbart vardagar. Andelen som arbetade parallellt med studierna är högre bland männen och i åldersgruppen 25–34 år. Kvinnorna och åldersgruppen 35 år eller äldre har i högre utsträckning än sina motparter arbetat enbart på vardagar.

En något högre andel av jämförelsegruppen studerande utan försörjningsansvar har svarat att de inte arbetade parallellt med studierna. En högre andel av dem uppgav att de arbetade både vardagar och helger. När resultatet justeras för ålder blir resultatet det omvända, studerande utan barn arbetar i högre utsträckning än studerande med barn. Den ojämna könsfördelningen har ingen större inverkan på resultatet.

Tabell 3.26 Jag arbetade huvudsakligen med... Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	0,9	5,6	-	1,1	2,3	2,3
... det jag utbildar mig till	29,1	11,9	11,2	31,6	23,8	10,8
... ett närliggande område till det jag utbildar mig till	31,2	13,9	21,7	32,3	26,4	26,0
... något helt annat än det jag utbildar mig till	38,8	68,7	67,2	35,0	47,5	60,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cirka hälften av de studerande arbetade med det de utbildade sig till eller ett närliggande område. Männen och åldersgruppen 25–34 år arbetade i betydligt högre utsträckning, med något helt annat än det de utbildade sig till.

I jämförelsegruppen studerande utan försörjningsansvar var det en lägre andel som arbetade med något de utbildade sig till, knappt 11 procent. Det var också en högre andel av dem som arbetade med något helt annat. När resultatet justeras med hänsyn till den ojämna ålders- och könsfördelningen i de två grupperna minskar skillnaderna men resultatet kvarstår att studerande med barn i högre utsträckning arbetar med något som de utbildar sig till.

**Tabell 3.27 Ungefär hur många timmar per månad arbetade du under vårterminen 2007?
Procent**

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Svarat fel på frågan	0,9	-	-	1,2	0,7	0,4
0–10 timmar	31,0	28,8	32,6	29,6	30,2	20,4
11–20 timmar	34,4	27,3	42,0	27,8	32,1	27,5
21–40 timmar	18,2	32,6	16,0	26,6	22,3	30,3
41–80 timmar	5,0	8,9	1,7	9,5	6,1	15,5
81–120 timmar	5,1	2,4	7,7	2,6	4,3	3,4
121–160 timmar	4,8	-	-	2,0	3,9	1,8
Mer än 160 timmar	0,6	-	-	0,8	0,4	0,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Närmare 85 procent arbetade 40 timmar eller mindre per månad. Den högsta andelen arbetade 11–20 timmar per månad. Männerna arbetade i högre utsträckning än kvinnorna. Den största andelen av männen, närmare 33 procent, arbetade 21–40 timmar i månaden.

Av de dem som arbetade, arbetade studerande som inte hade försörjningsansvar för barn i fler timmar per månad än studerande med barn. Av dem som inte hade försörjningsansvar var det drygt 78 procent som arbetade 40 timmar eller mindre per månad. Den högsta andelen av dem arbetade 21–40 timmar. Även bland studerande utan försörjningsansvar arbetade männen mer än kvinnorna, men skillnaderna var inte lika stora som för studerande med barn. Närmare 35 procent av männen och 28 procent kvinnorna utan försörjningsansvar arbetade 21–40 timmar i månaden. Den ojämna ålders- och könsfördelningen i grupperna har ingen större inverkan på resultatet.

**Tabell 3.28 Skulle du ha velat arbeta mer parallellt med dina studier under vårterminen 2007?
Procent**

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Ja, men jag gjorde inte det p.g.a. fribeloppsgränsen	16,4	50,6	47,8	10,3	26,6	36,6
Ja, men jag hann inte p.g.a. studierna	48,5	25,1	38,9	43,7	41,5	42,7
Ja, men jag hann inte p.g.a. familj/barn	49,5	30,2	51,4	39,1	43,8	4,0
Ja, men min arbetsgivare behövde mig inte fler timmar	13,2	2,8	9,9	11,5	10,1	15,4
Ja, men det fanns en annan anledning	2,7	2,1	1,1	3,8	2,5	3,2
Nej, jag ville koncentrera mig på mina studier	37,4	33,8	24,8	43,2	36,3	27,0
Nej, jag valde att istället umgås med familj och vänner	22,3	10,5	1,0	33,5	18,8	10,0
Nej, jag behövde inte mer pengar	6,8	0,7	0,4	8,8	5,0	3,1
Nej, därför att...	2,1	9,0	0,0	6,0	4,2	3,9
Totalt ¹	198,9	164,8	175,6	199,8	188,8	145,8

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

Den tid som studier och familj kräver uppges som de främsta skälen för att inte arbeta mer under studietiden. De flesta har uppgett att de skulle ha velat arbeta mer men att de inte hann med detta på grund av familj och barn. En något mindre andel har svarat att de skulle ha velat arbeta mer, men att de inte hann med på grund av studierna. Fribeloppsgränsen som ett hinder för att kunna arbeta mer kom först på fjärde plats. Det finns dock stora skillnader mellan de olika undergrupperna.

Bland männen upplevs fribeloppet som det största hindret. Närmare 51 procent av dem har uppgett detta skäl. Bland kvinnorna anges studier samt familj och barn, i nästan lika stora ande-

lar, vara skäl till att de inte kan arbeta mer. Endast drygt 16 procent av kvinnorna ser fribeloppsgränsen som ett hinder. I åldersgruppen 35 år eller äldre är det studierna som är det främsta skälet som angivits för att inte arbeta mer. Närmare 44 procent har svarat att de skulle ha velat arbeta mer men inte hann med det på grund av studierna medan en något mindre andel svarat att de inte vill arbeta mer utan i stället koncentrera sig på sina studier. Bland dem kommer familj och barn som ett hinder för att arbeta mer på tredje plats. Åldersgruppen 35 år eller äldre är också den grupp som i lägst utsträckning ser fribeloppsgränsen som ett hinder för att arbeta så mycket som de skulle önska.

Resultatet tyder på att kvinnor som studerar och har barn ägnar en större del av sin tid utanför studierna åt barn och familj medan männen som har barn i högre utsträckning använder denna tid till att arbeta. (Jämförelse av tabellerna 3.25, 3.27 och 3.28).

I jämförelsegruppen studerande utan försörjningsansvar för barn upplevdes fribeloppsgränsen som ett större hinder för att kunna arbeta i den utsträckning de ville. Av dem uppgav den näst högsta andelen, närmare 37 procent, detta. Den högsta andelen svarade ”Ja, men jag hann inte arbeta mer på grund av studierna” (knapp 43 procent). Det finns inte någon större skillnad mellan könen när det gäller fribeloppet i denna grupp. Drygt 37 procent av kvinnorna och 35 procent av männen uppgav fribeloppet som ett hinder för att arbeta i den utsträckning de önskade jämfört med 16 procent av kvinnorna och 51 procent av männen med försörjningsansvar.

När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i grupperna kvarstår förhållandet mellan de två grupperna. Justeras resultaten utifrån ålder ökar skillnaden mellan studerande med barn och studerande utan barn när det gäller svarsalternativen ”Ja, men jag gjorde inte det på grund av fribeloppsgränsen”, ”Ja, men jag hann inte på grund av studierna” och ”Ja, men min arbetsgivare behövde mig inte fler timmar”. I samtliga tre fall är andelen som uppger dessa svarsalternativ klart högre hos gruppen studerande utan barn. När det gäller övriga svarsalternativ är skillnaden marginell jämfört med de viktade resultaten. När resultaten justeras utifrån kön minskar skillnaderna mellan grupperna något jämfört med det viktade resultatet som visas i tabell 3.30.

Tabell 3.29 Vilken är den främsta orsaken till att du arbetade parallellt med dina studier under vårterminen 2007? Procent

För att...	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	15,9	6,8	2,7	18,9	13,1	11,8
... ha råd att studera	31,1	55,5	53,0	28,0	38,8	33,8
... få arbetspraktik	0,8	0,3	1,5	0,2	0,7	1,4
... kunna ta mindre studielån	3,7	2,0	2,9	3,8	3,2	10,5
... lättare få arbete efter avslutade studier	1,5	1,7	1,8	1,6	1,6	3,8
... få extrapengar	32,6	30,6	37,7	32,1	31,8	31,9
... det var utvecklande	0,9	-	0,4	0,8	0,6	2,2
Annan anledning	13,5	3,0	-	14,5	10,3	4,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

För att ha råd att studera och för att få extrapengar var de i särklass vanligaste orsakerna till att studerande med försörjningsansvar för barn arbetade parallellt med sina studier. För männen och för den yngre åldersgruppen var ”För att ha råd att studera” den vanligaste orsaken och för kvinnorna och den äldre åldersgruppen var det ”För att få extrapengar” vanligast. Även för studerande utan försörjningsansvar för barn var det ”För att ha råd att studera” som var den främsta orsaken till att de arbetade tätt följt av ”För att få extra pengar”. Den ojämna ålders- och könsfördelningen har ingen större inverkan på resultatet.

En jämförelse med materialet från 2003 års enkätstudie visar att svarsalternativet ”För att försörja min familj” var det svarsalternativ som den högsta andelen av respondenterna valde då. I den studien var frågan formulerad som en flervalfråga där respondenten fick välja högst tre

svarsalternativ. Därför är inte procentsatserna jämförbara. På andra plats kom då som nu ”För att få extra pengar”, medan ”För att det var utvecklande” var det tredje vanligaste alternativet. Kvinnorna svarade då i högre utsträckning än männen att de arbetade för att försörja sin familj och även att de arbetade för att få extra pengar. Männen svarade i högre utsträckning än kvinnorna att de arbetade för att lättare få ett arbete efter avslutade studier.⁴¹

Tabell 3.30 Upplevde du att arbetet under vårterminen 2007 påverkade dina studier? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-	0,2
Nej	57,3	56,7	68,6	53,4	56,8	55,4
Ja, positiv	16,6	10,9	7,3	22,0	14,8	12,3
Ja, negativt	26,1	32,3	24,1	24,6	28,3	32,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Merparten av respondenterna upplevde att arbetet inte påverkade deras studier. Det var dock en nästan dubbelt så hög andel som upplevde att det påverkade studierna negativt än positivt. Männen var den grupp som i högst utsträckning upplevde att arbetet hade en negativ inverkan på studierna, medan åldersgruppen 35 år eller äldre var den grupp som i högst utsträckning upplevde en positiv inverkan. Även bland studerande utan försörjningsansvar ansåg merparten att arbetet inte påverkade studierna. En lägre andel av dem ansåg dock att arbetet påverkade studierna positivt och en högre andel att det påverkade studierna negativt jämfört med studerande som hade försörjningsansvar för barn.

När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i grupperna framkommer att ålder har en inverkan. Bland studerande utan barn blir det en lägre andel som svarar ”Nej” (52 procent) samtidigt som det är en högre andel som svarar ”Ja, positivt” (16 procent). För studerande med barn blir det en högre andel som svarar ”Nej” (61 procent) och en lägre andel svarar ”Ja, negativt” (24 procent) på frågan om hur de upplever att arbetet påverkade studierna vårterminen 2007. Svartalternativen ”Ja, negativt” för studerande utan barn och ”Ja, positivt” för studerande med barn påverkas marginellt. Den ojämna könsfördelningen inverkar inte på resultatet.

I undersökningen 2003 upplevde en betydligt högre andel, 40 procent, av dem som hade försörjningsansvar för barn att arbetet påverkade studierna negativt. Ungefär en lika hög andel upplevde att arbetet inte påverkade studierna och cirka 20 procent upplevde att arbetet inverkar positivt på studierna. Det var inga större skillnader när det gäller kön och ålder, men männen upplevde i något högre utsträckning än kvinnorna att arbetet inverkar negativt på studierna. Drygt 44 procent av männen uppgav detta.⁴²

⁴¹ Se bilaga 2, tabell 6.

⁴² Se bilaga 2, tabell 7.

Tabell 3.31 Ungefär hur stor var din sammanlagda inkomst före skatt under första kalenderhalvåret 2007? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-	0,3
Ingen inkomst	29,1	20,1	27,2	26,2	26,7	25,9
1–19 999 kronor	35,6	34,8	30,4	38,3	35,4	40,3
20 000–39 999 kronor	23,5	25,2	29,4	19,8	24,0	21,8
40 000–59 999 kronor	4,2	17,9	11,7	6,3	7,8	8,6
60 000–79 999 kronor	4,8	0,6	0,6	5,7	3,7	1,8
80 000 kronor eller mer	2,8	1,5	0,7	3,7	2,5	1,3
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De flesta hade en inkomst före skatt som låg i intervallet 1–19 999 kronor under det första kalenderhalvåret 2007. Drygt var fjärde studerande har uppgett att de inte hade någon inkomst alls utöver studiemedlen. Männerna avviker från de övriga grupperna i tabellen genom att i större utsträckning ha haft en inkomst. Männerna och åldersgruppen 25–34 år tenderar också att ha haft något högre inkomster än kvinnorna och dem som är 35 år eller äldre. De har också i högre utsträckning uppgett att de arbetade vid sidan av studierna.

Jämförelsegruppen studerade utan försörjningsansvar för barn verkar ha något lägre inkomster än dem som hade försörjningsansvar. En högre andel av dem (drygt 40 procent) befann sig i inkomstintervallet 1–19 999 kronor och en lägre andel av dem (21 procent) uppgav en inkomst i intervallet 20 000–39 000 kronor.

När resultatet justeras utifrån den ojämna åldersfördelningen i grupperna minskar andelen som uppger att deras inkomst var mellan 1–1 999 kronor hos studerande utan barn till 33 procent, samtidigt som andelarna för intervallen däröver ökar. För studerande med barn påverkas inte resultatet nämnvärt.

I enkätstudien 2003 var inkomstfördelningen ungefär den samma som 2007 bland studerande med försörjningsansvar för barn. Merparten (33 procent) hade även 2003 inkomster i intervallet 1–19 999 kronor och drygt 26 procent hade ingen inkomst. Männerna hade också då i högre utsträckning än övriga grupper en inkomst.⁴³

Tabell 3.32 Ungefär hur stora är dina utgifter för boende¹ per månad? Markera din del av kostnaden om du delar boendekostnad med någon annan. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-	0,5
Ingen utgift	5,6	-	1,1	8,4	3,9	9,4
1–999 kronor	-	-	-	-	-	1,4
1000–1999 kronor	0,6	-	-	0,5	0,4	5,2
2000–2999 kronor	7,5	12,5	5,5	13,2	8,9	27,0
3000–3999 kronor	20,5	24,9	28,9	18,6	21,7	28,7
4000–4999 kronor	14,9	16,6	21,9	12,9	15,3	15,7
5000–5999 kronor	14,4	4,1	9,4	14,8	11,9	7,4
6000 kronor eller mer	36,5	42,0	33,2	31,6	37,9	4,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Hyra, ränta, amortering, uppvärmning, vatten och hushållsel.

⁴³ Se bilaga 2, tabell 8.

Den högsta andelen av den undersökta populationen hade en boendekostnad på 6 000 kronor eller mer. Därefter är en boendekostnad i intervallet 3 000–3 999 kronor vanligast. Det partiella svarsbortfallet är dock stort på denna fråga vilket kan ha påverkat resultatet.

Jämförelsegruppen studerande utan barn hade en förhållandevis lägre boendekostnad. Den högsta andelen, närmare 29 procent, var i intervallet 3000–3999 kronor per månad och 27 procent hade en boendekostnad på 2 000–2 999 kronor. Den ojämna ålders- och könsfördelningen i de två grupperna har ingen större inverkan på resultatet. Skillnaderna i boendekostnad mellan de två grupperna beror med största sannolikhet på skillnader i boendeform och bostadsstorlek.

Det märks inga större skillnader när det gäller studerande med försörjningsansvar för barn 2003 jämfört med samma grupp 2007. Även 2003 uppgav den övervägande delen att boendekostnaden uppgick till 6 000 kronor eller mer, medan den näst största andelen uppgav en boendekostnad i intervallet 3 000–3 999 kronor. Det som skiljer är storleken på andelarna. En lägre andel, drygt 28 procent, uppgav boendekostnaden till 6 000 kronor eller mer och en högre andel, 25 procent, hade en boendekostnad i intervallet 3 000–3 999 kronor. En del av skillnaderna kan bero på att priserna kan ha ökat under de fyra år som har gått sedan enkätstudien gjordes.⁴⁴

Tabell 3.33 Hur klarar du dina utgifter för boendet med din ekonomi? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-	0,2
Bra	7,0	11,3	8,6	6,3	8,2	22,7
Ganska bra	33,1	46,0	34,7	37,4	36,5	45,8
Ganska dåligt	35,6	24,3	32,9	32,4	32,8	21,2
Dåligt	24,2	18,4	23,8	24,0	22,6	10,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Mer än hälften, drygt 55, procent svarade att de klarade utgifterna för sitt boende dåligt eller ganska dåligt. Männerna är den grupp som klarade utgifterna bäst. Drygt 57 procent av dem svarade att de klarade utgifterna bra eller ganska bra. Mellan de två åldersgrupperna märks det ingen skillnad. Drygt 43 procent i båda åldersgrupperna svarade att de klarade utgifterna för sitt boende bra eller ganska bra.

I jämförelsegruppen studerande utan barn svarade närmare 69 procent att de klarade utgifterna för sitt boende bra eller ganska bra. Det var inga större skillnader mellan könen i den gruppen, frånsett att en högre andel av männen svarade ”Bra” och en lägre andel av dem svarade ”Dåligt” jämfört med kvinnorna.

När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i de två grupperna studerande med barn och studerande utan barn minskar skillnaderna. Det inbördes förhållandet kvarstår dock, studerande utan barn uppger i högre grad att de klarar utgifterna för boendet bra eller ganska bra.

⁴⁴ Se bilaga 2, tabell 9.

Tabell 3.34 Skulle du med befintliga ekonomiska medel inom en vecka kunna betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Nej	29,5	19,4	34,1	22,6	26,9	18,5
Ja, med sparade medel	36,4	55,1	34,9	45,9	41,3	63,6
Ja, med löpnade inkomster	6,1	9,2	1,5	10,6	6,9	10,8
Ja, med studiemedel	6,6	11,9	6,3	7,9	8,0	20,7
Ja, med ekonomiskt stöd/lån från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän	44,7	26,6	28,8	46,1	40,0	14,2
Ja, med ekonomiskt stöd/lån från föräldrar	14,6	27,2	20,7	15,9	17,8	35,3
Ja, med banklån	1,7	3,7	2,4	2,3	2,2	2,2
Ja, med annat	0,4	1,0	0,3	0,8	0,6	2,0
Totalt ¹	140,2	154,1	128,9	152,0	143,6	167,3

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

Den högsta andelen har svarat att de skulle kunna betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor med sparade medel och en nästan lika hög andel att de skulle kunna göra det med hjälp av sin make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän. Svartalernativet ”Ekonomiskt stöd/lån av föräldrar” kommer på tredje plats. En högre andel av kvinnorna har svarat ”Nej” på frågan och likaså i åldersgruppen under 35 år. En högre andel av männen har valt alternativen ”Ja, med sparade medel” och ”Ja med ekonomiskt stöd/lån från föräldrar” medan kvinnorna i högre utsträckning har svarat att de kan klara utgiften med ekonomiskt stöd eller lån från sin partner.

Jämfört med studerande som inte har försörjningsansvar för barn har de som har försörjningsansvar en högre andel som inte anser sig klara att betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor. Knappt 19 procent av dem utan försörjningsansvar för barn har svarat ”Nej” på denna fråga. Av kvinnorna som inte hade försörjningsansvar var det drygt 21 procent och av männen knappt 15 procent som uppgav att de inte kunde betala en sådan utgift. De flesta av dem som uppgav att de kan betala utgiften svarade att de kan betala den med sparade medel, därefter med ekonomiskt stöd eller lån från föräldrar och på tredje plats kommer med studiemedel.

När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i de två grupperna påverkas inte andelarna för studerande med barn nämnvärt. För studerande utan barn påverkas andelarna så att skillnaderna mellan grupperna minskar för de flesta svartalernativ, men det inbördes förhållandet mellan dem kvarstår på samtliga svartalernativ. Den ojämna könsfördelningen har ingen inverkan på resultatet.

Tabell 3.35 Skulle du med befintliga ekonomiska medel inom en vecka kunna betala en oförutsedd utgift på 15 000 kronor? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Nej	45,2	45,6	48,5	40,6	45,2	36,7
Ja, med sparade medel	36,3	32,4	27,8	40,5	35,1	47,7
Ja, med löpande inkomster	-	-	-	-	-	1,2
Ja, med studiemedel	0,4	-	-	0,4	0,3	1,6
Ja, med ekonomiskt stöd/lån från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän	16,2	8,2	18,8	12,7	13,9	7,9
Ja, med ekonomiskt stöd/lån från föräldrar	13,5	30,2	24,6	15,7	18,2	29,6
Ja, med banklån	9,7	0,6	4,8	8,7	7,1	2,7
Ja, med annat	0,2	0,2	-	0,3	0,2	1,0
Totalt ¹	121,5	117,2	124,4	118,7	119,9	128,3

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

De studerande som svarat att de inom en vecka kan betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor fick också besvara frågan om de inom en vecka skulle kunna betala en oförutsedd utgift på 15 000 kronor. Även på denna fråga är sparade medel det svarsalternativ som de flesta har valt, men en högre andel har valt alternativet med ekonomiskt stöd eller lån från föräldrar än med ekonomiskt stöd eller lån från partnern. Det är framförallt männen som vänder sig till föräldrarna. Kvinnorna tar i högre utsträckning hjälp av sin partner. Det kan bero på att en betydligt högre andel av kvinnorna hade en heltidsarbetande partner medan männens partner arbetade deltid, var studerande eller arbetslös i större omfattning. Det är ungefär lika stora andelar bland kvinnorna som bland männen har svarat "Nej" på frågan. En jämförelse mellan åldersgrupperna visar att den yngre åldersgruppen i högre utsträckning har svarat att de inte skulle kunna betala utgiften jämfört med den äldre åldersgruppen.

Bland studerande utan försörjningsansvar för barn var det en högre andel, av dem som kunde betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor, som också kunde betala en utgift på 15 000 kronor. De flesta uppgav att de kunde betala utgiften med sparade medel, därefter med stöd från föräldrar och med ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän. Närmare 70 procent av männen som saknade försörjningsansvar för barn svarade att de kunde betala utgiften och 58 procent av kvinnorna.

När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i de två grupperna påverkas andelarna så att skillnaderna mellan grupperna minskar för de flesta svarsalternativen. Det inbördes förhållandet mellan dem kvarstår dock för alla svarsalternativ utom "Ja, med ekonomiskt stöd/lån från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän". För det svarsalternativet ökar andelen för studerande utan barn så att resultatet blir i stort sett lika för de två grupperna. Den ojämna könsfördelningen påverkar inte andelarna för studerande utan barn. För studerande med barn förändras andelarna så att andelen som svarat att de skulle använda sig av ekonomiskt stöd av föräldrar ökar och andelen som svarat att de skulle använda sig av banklån minskar jämfört med det viktade resultatet i tabell 3.35.

Tabell 3.36 Vad av följande använde du dig av för att försörja dig under vårterminen 2007? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Studiebidrag och studielån	71,1	85,2	81,8	71,0	74,6	69,7
Endast studiebidrag	23,3	13,6	14,6	25,6	20,8	28,7
Bidrag/lön från arbetsgivare för studier	2,3	5,1	7,0	1,2	3,0	4,1
Stipendium	0,7	4,1	3,0	0,9	1,6	4,6
Lön	39,4	55,4	46,0	40,9	43,4	51,7
Ersättning från a-kassa	0,1	-	-	0,1	0,1	0,1
Sjukpenning/sjukersättning/aktivitetsersättning	1,1	0,2	-	1,4	0,9	0,1
Aktivitetsstöd	-	-	-	-	-	-
Föräldrapenning	8,8	13,2	10,6	9,8	9,9	0,9
Barnbidrag	66,1	29,7	51,5	56,1	56,5	0,3
Underhållsstöd	13,8	3,7	7,7	14,0	11,1	-
Försörjningsstöd	1,5	-	-	-	1,1	0,6
Ekonomiskt stöd från partner ¹	60,8	41,5	49,8	59,7	55,6	15,1
Ekonomiskt stöd från föräldrar	8,1	24,0	23,0	3,7	12,2	38,4
Kost och logi hos föräldrar	0,4	8,3	1,3	1,3	2,4	15,6
Sparade medel	22,4	37,1	20,3	28,6	26,1	49,0
Banklån	1,5	2,1	1,1	2,1	1,6	1,3
Annat	5,0	4,7	3,5	5,9	4,9	3,6
Totalt ²	326,4	327,9	321,2	322,3	325,8	283,7

¹ Make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän.

² Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

Studiebidrag och studielån var det som de flesta använde sig av för sin försörjning under vårterminen 2007. Barnbidrag, ekonomiskt stöd från partnern, lön och sparade medel kommer därefter i fallande ordning. Männerna har i högre utsträckning än kvinnorna uppgett lön, sparade medel och ekonomiskt stöd från föräldrar som försörjningskälla. Kvinnorna har i högre utsträckning markerat att de använde barnbidrag, ekonomiskt stöd från partner och underhållsstöd. Det är också en högre andel bland kvinnorna som har använt enbart bidragsdelen och inte lånedelen i studiemedel.

Jämförelsegruppen studerande utan barn hade en annorlunda fördelning på försörjningskällorna. Näst efter studiemedel uppgavs lön, sparade medel och ekonomiskt stöd från föräldrar som de vanligaste källorna. När åldersfördelningen i grupperna justeras minskar skillnaderna mellan grupperna för de flesta försörjningskällorna. Ett undantag är lön där andelen som uppgett denna försörjningskälla ökar för studerande utan barn så att skillnaden mellan de två studerandegrupperna ökar till cirka 17 procentenheter.

Respondenterna ombads också rangordna de tre försörjningskällor som de ansåg vara de viktigaste utifrån hur mycket de bidrog till deras försörjning. Av de studerande med barn, som tog med studielån och studiebidrag från CSN bland sina tre viktigaste försörjningskällor, rangordnade 88 procent detta som den viktigaste källan och 10 procent som den näst viktigaste. Bland männen rangordnade 97 procent studielån och studiebidrag som den viktigaste försörjningskällan. Av dem som uppgav ekonomiskt stöd från sin partner rangordnade närmare hälften detta som den näst viktigaste försörjningskällan och 32 procent som den viktigaste. Ungefär 37 procent av kvinnorna och 9 procent av männen uppgav ekonomiskt stöd från partnern som den viktigaste försörjningskällan. Av dem som uppgav lön rangordnade drygt 42 procent detta som den tredje viktigaste källan, 37 procent som den näst viktigaste och 19 procent som den viktigaste. Barnbidrag och sparade medel rangordnades av de flesta som den tredje viktigaste källan.

Vid enkätstudien 2003 frågades det om vilka andra försörjningskällor de studerande hade haft förutom studiemedel under höstterminen 2003. De tre viktigaste försörjningskällorna som studerande med försörjningsansvar för barn uppgav var desamma då som 2007, det vill säga barnbidrag, ekonomiskt stöd från partner och lön. Bostadsbidrag kom som det fjärde alternativet och därefter sparade medel. Männerna hade även då i högre grad än kvinnorna inkomster från arbete under studietiden. De tenderade också att i högre grad än kvinnorna få bostadsbidrag.⁴⁵ Bostadsbidraget fanns inte med som svarsalternativ i enkätstudien 2007.

⁴⁵ Se bilaga 2, tabell 10.

**Tabell 3.37 Vad av följande använde du dig av för att försörja dig under sommaren 2007?
Procent**

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Studiebidrag och studielån	7,4	15,9	13,3	7,4	9,5	10,8
Endast studiebidrag	3,1	5,3	3,8	3,3	3,7	4,1
Bidrag/lön från arbetsgivare	0,8	3,0	3,5	0,2	1,3	2,0
Stipendium	0,2	2,8	2,3	-	0,9	2,0
Lön	56,5	70,6	49,3	63,8	60,2	73,6
Ersättning från a-kassa	0,8	0,2	-	1,1	0,7	0,3
Sjukpenning/sjukersättning/aktivitets- ersättning	2,3	0,2	4,2	0,5	1,8	0,3
Aktivitetsstöd	0,3	0,2	-	0,4	0,2	0,1
Föräldrapenning	17,4	30,9	18,5	22,0	20,8	0,9
Barnbidrag	58,4	25,3	46,2	51,7	49,8	-
Underhållsstöd	12,2	3,3	5,9	13,0	9,9	-
Försörjningsstöd	0,4	-	-	0,5	0,3	0,7
Ekonomiskt stöd från partner ¹	48,0	36,7	45,2	46,8	45,0	14,1
Ekonomiskt stöd från föräldrar	6,8	18,9	19,5	3,4	9,9	31,2
Kost och logi hos föräldrar	0,2	4,6	0,5	0,1	1,3	28,7
Sparade medel	21,1	33,3	22,9	24,5	24,2	44,4
Banklån	2,5	0,5	1,0	2,8	2,0	1,0
Annat	1,8	3,3	3,4	1,4	2,2	2,9
Totalt ²	240,2	255,0	239,5	242,9	243,6	217,0

¹ Make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän.

² Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

Under sommaren 2007 var lön den vanligaste försörjningskällan för studerande med barn. Barnbidrag, ekonomiskt stöd från partner samt sparade medel var också vanliga försörjningskällor för den undersökta populationen. Närmare 21 procent tog ut föräldrapenning under sommaren. Männerna gjorde detta i högre utsträckning än kvinnorna. Drygt 13 procent har markerat att de använt studiebidrag och studielån eller endast studiebidrag, vilket innebär att de alltså har studerat under åtminstone någon del av sommaren. Männerna har i högst utsträckning svarat att de använde lön. Åldersgruppen 25–34 år var den grupp som i lägst utsträckning försörjde sig genom arbete under sommaren. Det kan vara värt att notera att en relativt hög andel av männen och i den yngre åldersgruppen har svarat att de fått ekonomiskt stöd från föräldrar. I enkäten 2003 frågades det inte om försörjningskällor under sommaren.

Det var ännu vanligare med lön som försörjningskälla under sommaren bland studerande utan barn. Närmare 74 procent av dem uppgav denna källa mot 60 procent av studerande med barn. När åldersfördelningen justeras så att den blir lika i båda grupperna minskar skillnaden i användandet av lön men även efter justeringen så är det en högre andel av studerande utan barn som har använt sig av lön som försörjningskälla sommaren 2007. Även för de flesta av de övriga försörjningskällorna minskar skillnaderna när åldersfördelningen justeras men det inbördes förhållandet mellan de två studerandegrupperna förändras inte.

För de flesta studerande med barn var lön den viktigaste försörjningskällan under sommaren 2007. Av dem som uppgav lön som en av sina tre viktigaste försörjningskällorna rangordnade drygt 75 procent detta som den viktigaste källan. Av kvinnorna som uppgav lön var det 80 procent som rangordnade lön som den viktigaste försörjningskällan, medan 64 procent av männen gjorde det. Exakt 18 procent av kvinnorna och närmare 27 procent av männen rangordnade lön som den näst viktigaste källan. Av dem som tog upp ekonomiskt stöd från partner bland sina försörjningskällor rangordnade 37 procent detta som den viktigaste inkomstkällan och drygt 46 procent som den näst viktigaste. Ungefär 36 procent av kvinnorna och 40 procent av männen som tog upp denna försörjningskälla rangordnade den som den viktigaste.

Av dem som uppgav barnbidrag som en av de tre viktigaste inkomstkällorna rangordnade de flesta (53 procent) detta som den tredje viktigaste källan och 36 procent som den näst viktigaste. Föräldrapenning var den viktigaste försörjningskällan för 43 procent av männen och för 40 procent av kvinnorna som tog med detta i rangordningen.

Boende

Tabell 3.38 Hur bor du? Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	0,5	0,3	-	0,7	0,4	0,8
Hysesrätt som är studentbostad	1,4	5,7	4,6	1,2	2,5	27,5
Hysesrätt som inte är studentbostad	28,5	36,7	40,1	24,7	30,7	39,3
Bostadsrätt	10,5	20,7	20,3	9,5	13,1	15,1
Villa eller radhus	58,3	33,6	34,1	62,2	51,9	8,6
Rum (inneboende)	-	2,8	-	1,2	0,7	4,6
Annat	0,8	0,2	0,8	0,6	0,6	4,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En övervägande del av studerande med försörjningsansvar för barn bor i villa eller radhus. Därefter är hysesrätt som inte är studentbostad den vanligaste boendeformen. Det är särskilt kvinnorna och de som är 35 år eller äldre som bor i villa eller radhus, medan männen och de som är under 35 år i högre utsträckning bor i hysesrätt eller bostadsrätt. Det är ytterst få studerande med försörjningsansvar för barn som bor i studentbostad eller som inneboende.

Av de studerande som inte hade försörjningsansvar för barn bodde en högre andel i hysesrätt som var studentbostad. Knappt 9 procent av dem bodde i radhus eller villa, medan en något högre andel (drygt 39 procent) bodde i hysesrätt som inte var studentbostad.

När åldersfördelningen justeras så att den blir lika i de två grupperna minskar skillnaden mellan grupperna när det gäller andelen som uppgett att de bor i en hysesrätt som är studentbostad, men fortfarande bor en större andel av de studerande utan barn i en hysesrätt som är studentbostad, än bland de studerande med barn. Skillnaden mellan grupperna blir dock större när det gäller andelen som har svarat att de bor i en hysesrätt som inte är studentbostad, andelen som bor i en sådan är klart högre hos gruppen studerande utan barn.

Jämförelsepopulationen studerande med försörjningsansvar för barn 2003 hade en likartad fördelning när det gäller boendeform som de studerande som hade försörjningsansvar 2007. Drygt 50 procent bodde i villa eller radhus, cirka 32 procent i hysesrätt som inte var studentbostad och något mer än 14 procent i bostadsrätt. Även fördelningen mellan grupperna var likartad. En något lägre andel av kvinnorna bodde i villa eller radhus 2003 (54 procent) och en högre andel i hysesrätt eller bostadsrätt (närmare 43 procent). Bland männen bodde ungefär en lika hög andel i villa eller radhus som 2007 (drygt 33 procent), men fler bodde då i hysesrätt (närmare 41 procent).⁴⁶

⁴⁶ Se bilaga 2, tabell 11.

Tabell 3.39 Bor du tillsammans med någon/några? (Flervalsfråga) Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Nej	1,5	4,3	4,0	1,4	2,2	38,3
Ja, tillsammans med barn eller ungdomar under 21 år	91,4	90,9	91,3	92,2	91,0	3,5
Ja, med någon eller båda av mina föräldrar	0,4	4,3	0,8	1,2	1,4	13,9
Ja, med make/maka eller sambo	79,4	80,0	77,5	81,1	79,6	33,5
Ja, med andra studerande eller vänner	-	0,8	-	0,3	0,2	12,5
Ja, under andra förhållanden	0,5	-	-	0,6	0,3	2,5
Totalt ¹	173,1	180,3	173,7	176,8	174,8	104,3

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

En majoritet av den undersökta populationen bodde tillsammans med barn eller ungdomar under 21 år. Det är inte särskilt förvånande eftersom ett av urvalskriterierna var att de skulle ha ett sådant försörjningsansvar. En hög andel bodde även tillsammans med make/maka eller sambo. Åldersgruppen 25–34 år är den kategori som i något mindre utsträckning bor tillsammans med make/maka eller sambo. De uppgav också i högre grad att de var ensamstående på frågan om civilstånd.

Studerande med försörjningsansvar för barn bor i betydligt högre utsträckning tillsammans med någon jämfört med studerande utan försörjningsansvar. I denna jämförelsegrupp var det också betydligt vanligare att bo tillsammans med föräldrar och med andra studerande eller vänner.

När åldersfördelningen justeras så att den blir lika i de båda grupperna minskar skillnaderna mellan grupperna när det gäller svarsalternativen ”Ja, med någon eller båda av mina föräldrar” och ”Ja, med make/maka eller sambo”. Men fortfarande bor en något större andel av de studerande utan barn med någon eller båda av sina föräldrar, och en lägre andel av de studerande utan barn bor med make/maka eller sambo.

Tabell 3.40 Hur trivs du med ditt boende?

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studering utan barn
Svarat fel på frågan	-	-	-	-	-	0,3
Bra	68,8	63,4	54,7	73,7	67,3	61,0
Ganska bra	23,6	28,6	34,1	21,6	24,8	31,8
Ganska dåligt	5,9	7,3	8,0	4,2	6,5	4,9
Dåligt	1,7	0,7	3,2	0,5	1,4	2,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Drygt 92 procent uppgav att de trivdes bra eller ganska bra med sitt boende. De som trivdes allra bäst var de som befann sig i åldersgruppen 35 år eller äldre. Den yngre åldersgruppen trivdes något sämre med sitt boende. Drygt 11 procent av dem svarade att de trivdes ganska dåligt eller dåligt.

Det är ingen större skillnad mellan hur studerande med försörjningsansvar för barn och hur studerande utan försörjningsansvar värderade sin trivsel med boendet. Av dem som inte hade försörjningsansvar trivdes närmare 93 procent bra eller ganska bra medan 7 procent svarade att de trivdes ganska dåligt eller dåligt. När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i grupperna ändras förhållandet så att studerande med barn trivs i något högre utsträckning med sitt boende jämfört med studerande utan barn.

Tabell 3.41 Upplever du att din boendesituation påverkar dina studier?

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studerande utan barn
Svarat fel på frågan	0,5	0,3	-	0,8	0,5	0,7
Nej	55,4	55,4	61,9	52,0	55,3	55,4
Ja, positivt	23,3	23,1	15,1	27,5	23,2	27,9
Ja, negativt	20,8	21,2	23,1	19,7	21,0	15,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De flesta uppgav att deras studier inte påverkades av deras boendesituation. Det var en högre andel som upplevde att deras studier påverkades positivt av boendesituationen än som upplevde att de påverkades negativt. Detta gäller med ett undantag. I åldersgruppen 25–34 år var det en högre andel som upplevde en negativ inverkan på studierna. Det var också denna grupp som i något högre utsträckning uttryckte missnöje med sitt boende i frågan om hur de trivdes.

Det var en högre andel av dem som hade försörjningsansvar för barn som upplevde att deras boendesituation påverkade studierna negativt, och en lägre andel som upplevde att den påverkade studierna positivt jämfört med studerande som inte hade barn. När hänsyn tas till den ojämna åldersfördelningen i grupperna med och utan barn ökar andelen som svarat ”Nej” på frågan bland studerande med barn till ungefär 57 procent och minskar bland studerande utan barn till 52 procent. De två grupperna närmar sig varandra när det gäller andelen som uppger ”Ja, positivt”, men fortfarande är det så att en lägre andel av studerande med barn har valt detta svarsalternativ jämfört med gruppen studerande utan barn. När det gäller svarsalternativet ”ja, negativt” omvänds rollerna, en lägre andel av studerande med barn uppger detta svarsalternativ jämfört med gruppen studerande utan barn. Könsfördelningen har ingen inverkan på resultatet.

3.3 Analys av de studerande föräldrarnas upplevelse av studieframgång

I detta avsnitt utgår analysen från frågan ”Upplever du att du lyckas med dina studier?” Tabellhänvisningarna inom parentes hänvisar till tabeller som finns i bilaga 1.

De flesta, närmare 58 procent av respondenterna som hade försörjningsansvar för barn höstterminen 2007 upplevde att de lyckades helt med sina studier och drygt 42 procent att de lyckades delvis med studierna. Det var endast ett fåtal som svarade att de upplevde att de hade misslyckats med sina studier så de är inte medtagna i den fortsatta analysen. Ålderskategorin 25–34 år och männen avvek något genom att ha en högre andel som svarade att de upplevde att de lyckades delvis med sina studier. Drygt 52 procent i åldersgruppen och närmare 51 procent av männen svarade så.

Upplevelsen av studieframgång kan vara beroende av många omständigheter. Det är därför för omfattande att i denna studie med säkerhet identifiera enskilda förklaringsvariabler. Däremot går det att se tendenser som möjligen kan bidra till att förklara resultatet. I denna analys har upplevelsen av studieframgång korstabulerats mot upplevelse av studietakten, civilstånd, antalet barn, barnens ålder, boendesituation, upplevelse av studiesituationen och arbete vid sidan av studierna.

Upplevelse av studietakten

Drygt 72 procent av dem som studerade höstterminen 2007 och hade försörjningsansvar för barn svarade att de upplevde att studietakten var lagom, närmare 6 procent att den var för låg och något över 21 procent att den var för hög. Studietakten verkar därmed vara ett problem för var femte studerande.

Av dem som upplevde att de lyckades med sina studier var det 78 procent som svarade att studietakten var lagom och 14 procent att den var för hög. Av dem som upplevde att de delvis

lyckades med sina studier var det inte helt oväntat en högre andel, 31 procent, som ansåg studietakten vara för hög och 65 procent som ansåg takten vara lagom.

De som var mindre nöjda med sina studieresultat tenderar i högre utsträckning uppleva att studietakten är för hög. Av alla som upplevde studietakten som lagom är det ändå närmare 38 procent som ansåg att de lyckades delvis med sina studier. Av alla som ansåg att studietakten var för hög svarade 39 procent att de ändå upplevde att de lyckades helt med sina studier (tabell 22-23).

Civilstånd

Endast 12 procent av respondenterna i den undersökta populationen svarade att de var ensamstående. Av dem som upplevde att de lyckades med sina studier var andelen ensamstående närmare 15 procent. Av samtliga ensamstående föräldrar i den undersökta populationen upplevde drygt 68 procent att de lyckades helt med sina studier. Motsvarande andel bland dem som inte var ensamstående var 56 procent (tabell 24–25). Upplevelsen av studieframgång tenderade alltså att vara högre bland ensamstående studerande med barn än bland dem som inte var ensamstående. I åldersgruppen 25–34 år ser dock förhållandet ut att vara det motsatta men antalet ensamstående föräldrar i studien är för litet för att det ska gå att dra några säkra slutsatser när materialet bryts ner på denna nivå.

Antal barn och barnens ålder

Många och små barn skulle kunna vara faktorer som konkurrerar om den tid som föräldrarna har till förfogande för sina studier. Majoriteten, närmare 52 procent av de studerande föräldrarna höstterminen 2007 hade två barn, drygt 32 procent hade ett barn och 15 procent hade tre eller fler barn. Den lägsta andelen, närmare 51 procent, som svarade att de upplevde att de lyckades helt med sina studier fanns bland dem som hade ett barn, medan den högsta andelen, 62 procent fanns bland dem som hade två barn. Av dem som hade tre eller fler barn upplevde 58 procent att de lyckades helt med sina studier (tabell 26). Utifrån dessa siffror går det inte att dra några entydiga slutsatser beträffande om och hur antalet barn påverkar den studerandes upplevelse av sin studieframgång. Studerande med ett barn var dock de som i lägst utsträckning ansåg att de lyckades helt med sina studier.

De flesta, 55–58 procent, har barn i åldersgrupperna 0–5 år och 6–12 år. Den lägsta andelen som upplevde att de lyckades helt med sina studier (närmare 55 procent) fanns bland dem som hade barn i åldern 0–5 år. Bland studerande med barn i de övriga åldersgrupperna, 6–12 år, 13–17 år och 18–21 år var det omkring 61 procent i vardera gruppen som upplevde att de lyckades helt med sina studier (tabell 27–28). Det finns alltså en tendens att studerande med riktigt små barn i lägre utsträckning än de med större barn är nöjda med hur de lyckas med sina studier.

Boendesituation

Att boendet och trivseln med boendet har inverkan på hur de studerande upplever sin studieframgång finns det en del som tyder på i materialet. Den högsta andelen, närmare 57 procent ansåg att deras boendesituation inte påverkade deras studier. Drygt 23 procent upplevde att deras boendesituation påverkade studierna positivt och 20 procent att den påverkade studierna negativt. Av dem som upplevde att de lyckades delvis med sina studier svarade närmare 29 procent att boendesituationen påverkade deras studier i negativ riktning (tabell 29). Drygt 89 procent av dem som svarade att de delvis lyckades med sina studier svarade ändå att de trivdes bra eller ganska bra med sitt boende. Av dem som svarade att de lyckades helt med sina studier trivdes nästan 96 procent med sitt boende (tabell 30).

Studiesituation utifrån möjligheten att kombinera studier med privatliv

På frågan om hur de studerande upplevde sin nuvarande studiesituation höstterminen 2007 utifrån möjligheten att kombinera sina studier med privatliv var det sammanlagt 17 procent av dem som upplevde att de lyckades helt med sina studier som ansåg att det gick dåligt (14 procent) eller mycket dåligt (3 procent). Sammanlagt drygt 53 procent av dem ansåg att det gick bra (37 procent) eller mycket bra (17 procent). Av dem som upplevde att de lyckades delvis med

studierna var det sammanlagt 38 procent som ansåg att det gick dåligt (11 procent) eller mycket dåligt (27 procent) och 30 procent som ansåg att det gick bra (26 procent) eller mycket bra (4 procent). Andelen som upplever att det inte går bra att kombinera privatliv och studiesituation är alltså betydligt högre bland de studerande som har svarat att de lyckades delvis med studierna (tabell 31).

Arbete vid sidan av studierna

Omkring 45 procent av samtliga svarade att de hade arbetat parallellt med sina studier under vårterminen 2007. Andelen som hade arbetat var i stort sett lika stor bland dem som upplevde att de lyckades helt med studierna som bland dem som svarade att de lyckades delvis med studierna (tabell 32). I åldersgruppen 25–34 år var det dock en högre andel (51 procent) som hade arbetat vid sidan av studierna. Av dem i den aktuella åldersgruppen som upplevde att de delvis hade lyckats med sina studier var det drygt 54 procent som hade arbetat jämfört mot 48 procent av dem som upplevde att de hade lyckades helt med sina studier (tabell 33).

Andelen som hade arbetat parallellt med sina studier var ännu högre bland männen, drygt 53 procent (tabell 34). Av de män som upplevde att de lyckades delvis med sina studier var andelen som hade arbetat 58 procent. Bland männen som upplevde att de lyckades helt med sina studier var andelen som hade arbetat nästan 10 procentenheter lägre, drygt 48 procent. Det finns alltså en antydning här om att arbete kan inverka på hur de studerande upplever att de lyckas med studierna.

De flesta av dem som hade arbetat vid sidan av studierna (59 procent) svarade ändå att arbetet inte hade påverkat deras studier under vårterminen (tabell 35). Det var dock en högre andel som ansåg att arbetet hade inverkat negativt än positivt på studierna. Det var totalt 28 procent som ansåg att arbetet hade en negativ inverkan och 13 procent som ansåg att det hade en positiv inverkan på studierna. Av dem som upplevde att de lyckades delvis med sina studier var andelen som svarade att arbetet hade inverkat negativt betydligt högre drygt 48 procent. Av dem som svarade att de lyckades helt med sina studier var motsvarande andel 14 procent.

En betraktelse av varför de studerande arbetade vid sidan av studierna visar att den främsta anledningen var för att ha råd att studera. Av dem som studerade med studiemedel under höstterminen 2007 och arbetade under vårterminen samma år uppgav 41 procent detta, medan drygt 33 procent svarade att de arbetade för att få extra pengar. Det finns en märkbar skillnad mellan dem som upplevde att de lyckades helt med studierna och dem som lyckades delvis. Av dem som upplevde att de lyckades helt var förhållandet det omvända. Drygt 40 procent svarade att den främsta anledningen till att de arbetade var för att få extra pengar och 32 procent för att ha råd att studera. Av dem som upplevde att de lyckade delvis med sina studier svarade närmare 54 procent att de arbetade för att ha råd att studera och 24 procent att de arbetade för att få de extra pengar arbetet gav (tabell 36). Det tycks föreligga ett samband mellan upplevelsen av att vara tvungen att arbeta vid sidan av studierna och i vilken grad de studerande upplever att de lyckas med studierna.

En jämförelse av hur de som arbetade parallellt med studierna har besvarat frågan vad de huvudsakligen arbetade med under vårterminen 2007 visar att drygt 21 procent arbetade med det som de utbildade sig till, 25 procent inom ett närliggande område och drygt 51 procent med något helt annat än det som de utbildade sig till. De som upplevde att de lyckades helt med sina studier arbetade i högre utsträckning med det som de studerade till. Drygt 60 procent gjorde detta och ungefär 36 procent av dem arbetade med något helt annat. Av dem som upplevde att de delvis lyckades med sina studier arbetade något över 26 procent inom det som de utbildade sig till eller ett närliggande område, medan närmare 73 procent arbetade med något helt annat (tabell 37). Att arbetet har koppling till studierna verkar därmed ha stor betydelse för hur de studerande upplever att de lyckas med sina studier.

3.4 Analys av de studerande föräldrarnas studieekonomiska situation

I detta avsnitt utgår analysen från frågorna ”I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel” och ”Arbetade du parallellt med dina studier under vårterminen 2007?”

Studiemedlens andel av levnadsomkostnaderna

Upplevelsen av i vilken grad studiemedlen förmår täcka levnadsomkostnaderna är beroende av om den studerande tar studielånet eller endast använder sig av bidragsdelen. Den fortsatta analysen av studiemedlens tillräcklighet innefattar enbart studerande som har studielån där inte annat anges.

Studiemedel och antalet barn

Närmare 79 procent av den undersökta populationen hade studielån höstterminen 2007. Männerna hade det i högre utsträckning än kvinnorna och de yngre i högre utsträckning än de äldre (se tabell 3.18). En korstabulering mot antalet barn visar att studerande med ett barn var den föräldrakategori som i störst omfattning använde sig av studielån. Närmare 85 procent av dem hade studielån hösten 2007. Av dem som hade två barn hade 78 procent lån och av dem som hade tre eller fler barn var det 67 procent som använde sig av lånedelen i studiemedlen (tabell 38). Ålder och kön samvarierar när det gäller nyttjandet av studielån och antalet barn. Av tabell 15 i bilaga 1, framgår det att männen och åldersgruppen 25–34 år var de kategorier som hade höga andelar med ett barn. Männen andel i åldersgruppen 25–34 år är också högre än i åldersgruppen 35 år eller äldre.

En korstabulering av hur de studerande som nyttjade lånedelen upplevde att studiestödet täckte deras levnadsomkostnader mot hur många barn de hade visar ganska entydigt att ju fler barn, desto mindre ansåg de att studiemedlen täckte av kostnaderna (tabell 39). Av dem som hade ett barn uppskattade 93 procent att studiemedlen täckte minst hälften av kostnaderna och närmare 52 procent att de täckte 75 procent eller mer. Av de studerande som hade två barn var det 83 procent som svarade att studiemedlen täckte minst hälften av kostnaderna och 34 procent som svarade 75 procent eller mer. Av dem som hade tre eller fler barn ansåg 70 procent att studiemedlen täckte minst 50 procent av kostnaderna och 46 procent uppskattade att det täckte 75 procent eller mer. När det gäller den sistnämnda gruppen är uppgifterna osäkra på grund av att antalet respondenter är lågt. Det är totalt 37 personer som har tre barn eller fler.

Studiemedel och boendeform

Boendekostnaden kan utgöra en relativt stor del av en persons levnadsomkostnader. På frågan om vilken typ av bostad den studerande hade svarade 52 procent i villa, närmare 31 procent i hyresrätt (inte studentbostad), och 13 procent i bostadsrätt. Av dem som nyttjade lånedelen i studiemedlen höstterminen 2007 bodde 49 procent i villa, 33 procent i hyresrätt och 14 procent i bostadsrätt. Motsvarande andelar bland dem som inte hade studielån var 66 procent i villa, 21 procent i hyresrätt och 11 procent i bostadsrätt (tabell 40).

En kontroll av upplevelsen av studiemedlens tillräcklighet mot vilken typ av bostad de studerande med studielån hade visar att de som bodde i villa hade den högsta andelen som ansåg att studiemedlen täckte minst hälften av deras levnadsomkostnader (88 procent) men däremot den lägsta andelen som ansåg att det täcker minst 75 procent av kostnaderna (35 procent) (tabell 41). Därefter kommer de som bor i hyresrätt där 86 procent ansåg att studiemedlen täckte minst hälften av kostnaderna och 43 procent att de täckte 75 procent eller mer. Boende i bostadsrätt med studielån är så få, 30 personer, att det inte går att med säkerhet säga något om deras upplevelser av studiemedlens tillräcklighet.

Arbete parallellt med studierna vårterminen 2007

På den generella frågan svarade närmare 49 procent att de arbetade parallellt med sina studier vårterminen 2007. De flesta, 73 procent, av dem som arbetade hade också studielån. Bland dem som inte arbetade vid sidan av studierna var andelen med studielån något högre, 76 procent (tabell 42). I den följande redovisningen ingår både studerande med studielån och studerande utan studielån.

Av dem som arbetade uppgav drygt 63 procent att de hade en sammanlagd inkomst före skatt som låg över 20 000 kronor, varav drygt 22 procent hade inkomster över 40 000 kronor. Av dem som inte arbetade var det 12 procent som hade inkomster över 20 000 kronor. Drygt hälften av dem som inte arbetade hade inte någon inkomst alls (tabell 43).

Utgifter för boendet

På frågan hur den studerande klarade sina utgifter för boendet med sin ekonomi var det inte så stor skillnad mellan dem som arbetade och dem som inte arbetade. Av dem som arbetade vid sidan av studierna var det 53 procent som valde något av alternativen ”Dåligt” eller ”Ganska dåligt”. Av dem som inte arbetade var denna andel 56 procent. Störst var skillnaden för svarsalternativet ”Bra”. Drygt 11 procent av dem som arbetade svarade att de klarade sina utgifter för boendet bra mot knappt 5 procent av dem som inte arbetade (tabell 44).

Civilstånd

Närmare 87 procent av respondenterna var gifta, sambo eller hade ingått partnerskap, medan drygt 12 procent var ensamstående. Av dem som hade en partner arbetade 48 procent parallellt med studierna vårterminen 2007 (tabell 45). Av dem som var ensamstående var andelen som arbetade något lägre. Drygt 40 procent av dem arbetade vid sidan av studierna.

För dem som hade en partner var det vanligaste att partnern arbetade heltid och detta var vanligare bland dem som inte själva arbetade (tabell 46). Av dem som arbetade vid sidan av studierna var det 69 procent som hade en heltidsarbetande partner och av de studerande som inte själva arbetade hade drygt 76 procent en partner som arbetade heltid.

Det var vanligare att ha gemensam ekonomi med sin partner bland dem som inte arbetade.. Drygt 73 procent av de studerande som arbetade vid sidan av studierna och som hade en partner hade helt gemensam ekonomi med partnern, medan 19 procent hade delvis gemensam ekonomi. Av de studerande som inte arbetade vid sidan av studierna hade 81 procent helt gemensam ekonomi med partnern och 18 procent delvis gemensam ekonomi (tabell 47).

Möjlighet att betala en oförutsedd utgift

På frågan om den studerande med befintliga medel inom en vecka skulle kunna betala en oförutsedd utgift på 1 000 kronor svarade 32 procent av dem som inte arbetade och 22 procent av dem som arbetade vid sidan av studierna att de inte kunde göra detta (tabell 48). En högre andel av dem som inte arbetade, närmare 45 procent, svarade att de kunde betala en sådan avgift med sparade medel. Av dem som arbetade vid sidan av studierna var det 37 procent som valde det svarsalternativet. För svarsalternativet ”ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän” var skillnaden inte så stor. Det svarsalternativet uppgavs av närmare 42 procent av dem som inte arbetade och 40 procent av dem som arbetade. Knappt 14 procent av dem som inte arbetade och 21 procent av dem som arbetade svarade att de kunde betala avgiften med ekonomiskt stöd eller lån från föräldrar. Att summan av de uppräknade procentsatserna blir över 100 beror på att frågan var en flervalsfråga och att många har kryssat i flera av svarsalternativen.

På frågan om den studerande kunde betala en likadan utgift på 15 000 kronor svarade närmare 47 procent av dem som inte arbetade, men som kunde betala en utgift på 1 000 kronor, att de

inte kunde göra detta (tabell 49). Av dem som arbetade parallellt med sina studier svarade 42 procent ”Nej” på denna fråga. Närmare 39 procent av dem som inte arbetade och 37 procent av dem som arbetade svarade att de kunde betala utgiften med sparade medel. Knappt 14 procent av dem som inte arbetade och 16 procent av dem som arbetade kunde betala utgiften med hjälp av ekonomiskt stöd från sin partner. Av dem som inte arbetade svarade 12 procent att de kunde betala utgiften med ekonomiskt stöd/lån från föräldrar, medan drygt 29 procent av dem som arbetade vid sidan av studierna hade kryssat i detta svarsalternativ. Inte någon av respondenterna, oavsett om de arbetade eller inte, valde svarsalternativen ”med löpande inkomster” eller ”med studiemedel”.

Viktigaste försörjningskälla

De studerande ombads i enkäten att rangordna sina viktigaste försörjningskällor våren 2007. En korstabulering av de försörjningskällor som de har rangordnat som sin viktigaste källa mot om den studerande arbetade eller inte visar att studiemedel och studielån var viktigast för de flesta. Drygt 91 procent av dem som inte arbetade och drygt 85 procent av dem som arbetade uppgav studiebidrag och studielån som den viktigaste försörjningskällan. Något över 30 procent av dem som inte arbetade och 15 procent av dem som arbetade vid sidan av studierna svarade att ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän var den viktigaste försörjningskällan (tabell 50).

Av dem som inte arbetade och som svarade att ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän var den viktigaste försörjningskällan (31 personer) hade merparten, 65 procent, både studiebidrag och studielån. Av dem som arbetade och uppgav denna försörjningskälla som den viktigaste (22 personer) hade merparten inte studielån. Av dem som arbetade vid sidan av studierna uppgav 15 procent att lön var den viktigaste försörjningskällan. Av dem studerade 60 procent (15 personer) utan studielån.

4 Informantintervjuer

4.1 Tillvägagångssätt

Den kvalitativa datainsamlingen har gjorts i form av 12 informantintervjuer med studerande vid två svenska universitet. Universiteten, ett större och ett mindre, är belägna i olika delar av landet. Avsikten med intervjuerna är att få en fördjupad insikt i hur de studerande upplever sin ekonomiska och studiesociala situation.

Tanken var att sex informanter från varje universitet skulle ingå i studien men av praktiska skäl blev det till slut sju från det ena och fem från det andra universitetet. Valet av informanter gjordes bland studerande som, enligt CSN:s register, studerade på heltid och hade studiemedel med generellt bidrag och tilläggsbidrag, under det första halvåret 2008. Informanterna valdes ut utifrån ett antal kriterier för att vi skulle få en så stor spridning som möjligt när det gällde kön, ålder, studieinriktning, antal barn, olika kombinationer av studiebidrag och studielån samt genomförd studietid. Studietiden togs med för att vi skulle få med studerande som hade erfarenhet av studier och försörjningsansvar för barn före 2006, som är det år då tilläggsbidraget infördes. Alla uppgifter om informanterna som låg till grund för vilka som valdes ut hämtades från CSN:s administrativa register.

Informanterna kontaktades via telefon och tillfrågades om de ville delta i studien. De fick under samtalet information om undersökningen och dess syfte. De informerades även om att vi hade använt uppgifter från CSN:s administrativa system för att hitta dem och att de garanterades anonymitet om de valde att delta. I ett fall där den studerande inte ville delta erbjöd sig hans maka, som var föräldraledig från studier, att bli intervjuad i stället för sin man. Detta accepterades eftersom vi också ville få med informanter från familjer där båda föräldrarna studerade. CSN har inte uppgift om detta i sina register utan vi var hänvisade till turen att hitta sådana par bland dem vi kontaktade.

Intervjuerna genomfördes under vårterminen 2008 av Anna Eklund och Kerstin Sellén Johansson, utredare på CSN:s utvärderings- och statistikenheter. Intervjuerna gjordes med stöd av en intervjuguide som berörde samma frågeområden som ingick i CSN:s enkätundersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation 2007. Informanterna fick själva välja plats för intervjun. Fem intervjuer utfördes på ett CSN-kontor, tre i de studerandes hem, en vid universitetet och tre på ett café. Informanterna fick berätta fritt kring de olika frågeområdena och intervjuerna hade möjlighet att ställa följdfrågor. Eftersom informanternas berättelser i stor utsträckning fick styra intervjuerna berördes inte intervjuguidens frågeområden i samma ordning vid alla intervjuerna och exakt alla frågor kom inte heller att ställas till alla informanterna. Intervjuguidens frågor var mer ämnade som stöd för intervjuaren än som direkta frågor till informanterna. Vid intervjuerna användes bandspelare och det inspelade materialet transkriberades därefter av den som hade genomfört intervjun.

Vid all humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning gäller det att väga samhällets behov av forskning mot individens behov av skydd mot oönskad insyn i sitt privatliv. Detta är extra viktigt att tänka på vid kvalitativa studier när enskilda individer förmås att berätta om personliga förhållanden som i vissa fall kan vara känsliga. För att förhindra att informanternas identitet röjs har därför namn på personer, platser med mera ersatts med XXX i de citat som redovisas. I de fall där informanten har använt dialektala uttryck har dessa ersatts med mer neutrala talspråkformer för att minska risken för geografisk placering. I citaten står I för Informant och C för intervjuare. Det bör också påpekas att personuppgifter som har samlats in för forskningsändamål inte får användas för beslut eller åtgärder som direkt påverkar den enskilde utan att först inhämta hans eller hennes särskilda medgivande⁴⁷.

⁴⁷ Vetenskapsrådet (1991), *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, s. 14.

4.2 Reflexivitet

Reflexivitet innebär att reflektera över intervjuarens inverkan på en kvalitativ studie genom hans eller hennes tidigare erfarenheter, fördomar och föreställningar. Reflexivitet går även ut på att diskutera hur informanterna kan påverkas av den som intervjuar samt av tidigare föreställningar om intervjuens tema. Den som intervjuar kan ha påverkats av en föreställning om att det troligtvis finns vissa ekonomiska svårigheter med att vara studerande och förälder. Denna föreställning kan ha påverkat hur frågor om ekonomin ställs där en viss betoning kan ha lagts på svårigheter och problem. Samma sak gäller då det kommer till frågor om social situation. Frågekonstruktionen kan ha påverkats av en föreställning om att studerande med barn kan känna sig utanför i klassen, möta på problem i grupparbeten och ha svårt att förena skolan med privatlivet.

Den ena av intervjuarna var höggravid när intervjuerna genomfördes, vilket kan ha påverkat informanternas inställning till henne samt till intervjuens tema. Att intervjuaren inom en snar framtid också skulle bli förälder skapade en viss samhörighet som kan ha inverkat på hur ”personliga” informanterna önskade vara. Före vissa intervjuer framkom det även att hennes sambo studerade på högskolan, vilket ännu högre grad skapade en situation av samhörighet. Särskilt i intervjuerna med jämnåriga informanter (25–30 år) upplevdes det som att graviditet samt ålder försatte intervjuare och informant i en jämlik position.

Den andra intervjuaren har egna erfarenheter av vuxenstudier i kombination med barn och familj. Informanterna hade inte kännedom om detta förhållande så det bidrog inte till någon samhörighetskänsla från deras sida vid intervjuerna. Det går dock inte att bortse från att dessa erfarenheter kan ha påverkat hur intervjuaren tolkade det som informanterna sade vid intervjuerna och därmed också de följdfrågor som ställdes. Den stora ålderskillnaden mellan denna intervjuare och de yngsta informanterna (drygt 25 år) kan ha haft en något hämmande inverkan på deras frispråkighet vid intervjuerna. Att vara äldre kan även inge förtroende hos informanten, vilket i sin tur kan leda till att han eller hon ”öppnar sig”.

De ovan beskrivna positionerna vägs upp av att intervjuarna representerar CSN, vilket i sin tur närmast betraktas som synonymt med studiestödet. Eftersom flertalet informanter hade negativa åsikter kring studiestödet, påverkade detta givetvis deras inställning till intervjuerna. Intervjuarnas ingående kännedom om studiestödet var dock en tillgång vid de fördjupade diskussionerna kring de frågeområden som berördes under intervjuerna. Informanterna hade säkert även själva skapat sig en bild av vad intervjun skulle handla om innan intervjun genomfördes vilket därför påverkade intervjuaren.

4.3 Presentation av informanterna

Här följer en kortfattad beskrivning av de tolv informanterna, bestående av fem män och sju kvinnor. Samtliga studerade på heltid, varav två på distansutbildningar. De studerade på utbildningar med inriktning mot olika områden:

- pedagogik och lärarutbildning
- samhällsvetenskap
- teknik och tillverkning
- tjänster
- hälso-/sjukvård och social omsorg.

När intervjuerna genomfördes under vårterminen 2008, studerade två av informanterna med enbart bidragsdelen i studiemedel samt med tilläggsbidrag, medan fyra av dem hade eller hade haft tilläggsbidrag och övriga sex hade studiebidrag, tilläggsbidrag och grundlån.

- Man, 38 år, ensamstående, har ett barn i förskoleåldern. Han bor i hyreslägenhet och får bostadsbidrag. Han studerar tredje året på en distansutbildning och har studiemedel med grundlån. Innan han började på universitetet läste han in högskolebehörighet i svenska på

komvux på kvällstid. Han arbetar tidvis parallellt med studierna, ibland på sitt tidigare arbete och ibland på vikariat inom samma yrkesområde som han utbildar sig.

- Kvinna, 36 år, gift, har ett barn i förskoleåldern. Maken arbetar heltid och de bor i bostadsrätt. Innan de nuvarande studierna som är på distans, läste hon inför högskoleutbildningen kurser på deltid på komvux och därefter fristående kurser på högskola samtidigt som hon arbetade heltid. Hon har endast bidragsdelen i studiemedel och arbetar ibland vid sidan av de nuvarande studierna. Hon arbetar då inom samma yrkesområde som sin utbildning. Det är ett annat än hennes tidigare yrke.
- Kvinna, 37 år, gift, har två egna barn. Maken har sedan tidigare två barn som bor hos dem var annan vecka. Maken arbetar heltid. Hon kommer från ett nordiskt grannland och kompletterar sin utbildning från hemlandet vid ett svenskt universitet. Hon har studiemedel med grundlån och har vid tidpunkten för intervjun drygt en termin kvar av utbildningen. Hon arbetar inte vid sidan av studierna.
- Kvinna, 38 år, har tre barn och en sambo som arbetar heltid. Familjen bor i villa. Hon går sista terminen på en treårig utbildning och har studiemedel med grundlån och tilläggslån. Under det första sommarlovet hade hon sommarjobb inom samma bransch som hon har arbetat inom tidigare. Hennes studier har en annan inriktning.
- Kvinna, 33 år, har två barn och en sambo som arbetar heltid. Familjen bor i hyresrätt. Hon studerar andra året på fristående kurser och har endast bidragsdelen i studiemedel. Hon arbetar parallellt med studierna varannan helg och under sommaruppehållet.
- Man, 23 år, har ett barn och en sambo som arbetar heltid. Familjen bor i hyresrätt. Mannen studerar tredje året på en fyraårig utbildning och har studiemedel med grundlån. Han arbetar en del vid sidan av studierna och under somrarna inom samma yrkesområde som han utbildar sig.
- Kvinna, 24 år, har två barn i förskoleåldern och en sambo som arbetar heltid. Familjen bor i villa. Hon går fjärde terminen på sin utbildning och har studiemedel med grundlån. Hon har haft ett studieuppehåll när andra barnet föddes. Hon arbetar inte under terminerna men under sommaruppehållen. Då arbetar hon inom samma yrkesområde som hon utbildar sig.
- Man, 26 år, har ett barn och en sambo som är föräldraledig med grundbeloppet i föräldraförsäkringen. Familjen bor i lägenhet och har bostadsbidrag. Han studerar första året på en treårig utbildning och har studiemedel med grundlån. Han tidigare även läst på komvux med enbart bidragsdelen i studiemedel samt på en distansutbildning utan studiestöd samtidigt som han arbetade. Under sina nuvarande studier arbetar han regelbundet några kvällar i veckan inom ett område som inte har direkt koppling till hans utbildning.
- Man, 34 år, har ett barn i förskoleåldern och en sambo som har två egna barn. Familjen bor i bostadsrätt. Sambon arbetar heltid. Innan han påbörjade nuvarande utbildning studerade han ett år på komvux. Han har studiemedel med grundlån och har tidigare haft tilläggslån i 120 veckor. Han arbetar ungefär en helg i månaden under studietiden och återgår i tjänst under sommaruppehållen. Han arbetar inom en närliggande bransch till den han utbildar sig.
- Man, 24 år, gift, har ett barn. Maken är föräldraledig från studier och har grundbidraget i föräldraförsäkringen. Familjen hyr sin bostad och har bostadsbidrag. Han har studiemedel med grundlån. Han studerar på tredje året och har ett och ett halvt år kvar på sin utbildning. Han arbetade tidigare parallellt med studierna men inte sedan barnet föddes.

- Kvinna, 35 år, utländsk bakgrund, har tre barn och en sambo som studerar. Hon är föräldraledig. Familjen bor i villa. Hon har haft studiemedel med grundlån och tillägglån. Hennes utbildning har samma inriktning som det tidigare yrket. Hon har arbetat inom sitt tidigare yrke parallellt med studierna. Hon kom till Sverige när hon var 16 år och har tidigare läst in gymnasienivå på komvux med studiemedel (studiebidrag och grundlån).
- Kvinna, 36 år, gift, har två barn i förskoleåldern. Maken arbetar heltid. Familjen bor i villa. Hon har sedan tidigare en kortare eftergymnasial yrkesutbildning som hon läste med studiemedel. Hon går sista terminen på en treårig utbildning och har studiemedel med grundlån och tillägglån. Under hela studietiden har hon arbetat parallellt inom det yrkesområde som hon utbildar sig. Det är ett annat område än hennes tidigare yrke.

4.4 Resultat och analys

Uppbrott och utveckling

Informanternas berättelser om hur det kom sig att de påbörjade sina universitetsstudier skiljer sig inte helt oväntat åt mellan de yngre och de äldre studerande. De yngre hade för avsikt att fortsätta studera redan när de slutade gymnasiet, men i en del fall ville de först arbeta något eller några år. Flera av de äldre informanterna beskriver att de länge hade burit på tanken att byta yrke men att de inte kommit sig för förrän något hänt i livet som fått dem att bestämma sig. En informant berättar:

C: ... hur kom det sig att du började studera på den här utbildningen?

I: Jaa, det var väl, jag gjorde slag i saken efter många års funderingar, man blev bekväm, man hade jobb och det rann på men till slut så.

C: Jaa, var det något särskilt som fick dig att bestämma dig eller?

I: Jaa, det var väl mycket som var just då, vi separerade och det blev väl liksom mycket som man tyckte, det blev uppbrott allmänt i livet och så. (Man, 38 år)

Det gemensamma för dessa informanter är att händelsen har varit ett uppbrott av något slag. Det kan vara att de har skilt sig eller att de har blivit arbetslösa på grund av att deras arbetsplats lagts ner eller förflyttats till annan ort. För några av informanterna har det faktum att de fick barn medfört att de under föräldraledigheten fick distans till sitt arbete och en anledning att ompröva sitt tidigare yrkesval.

Några av de äldre informanterna verkar dock ha bestämt sig utan att beslutet hade föregåtts av någon mer omvälvande händelse i livet. De beskriver att de länge känt ett behov av utveckling i arbetslivet, större intellektuella utmaningar, ansvarsfullare arbetsuppgifter och bättre löneutveckling än vad deras tidigare arbete kunde erbjuda. Detta behov ligger mer eller mindre implicit i de flesta av de äldre informanternas berättelser, men för flera av dem krävdes det ett uppbrott från vardagen för att de skulle våga ta steget. Flera av dem menar att det lätt bara rullar på och att det är svårt att komma sig för med att bryta den trygghet som ett fast arbete ger även om de inte trivts särskilt bra med det.

Det är också slående att fem av de äldre informanterna har valt utbildningar med en helt annan inriktning än deras tidigare arbete. Fyra av dem har valt att gå vidare inom samma yrkesområde eller till ett närliggande yrke.

Familj och boendeort

När det gäller valet av utbildning uppger flera av informanterna att familjesituationen var styrande för valet. Det finns ett antal faktorer som framkommer som kan sammanfattas med begreppen ”plats” och ”tid”. Boendeorten var avgörande för många eftersom de ansåg sig inte kunna flytta på grund av sina familjeförhållanden. De vägde även in restiden när det gäller möjligheten att välja utbildningar vid närliggande lärosäten. Några hävdar att den utbildning som de ville gå fanns på hemorten och att det därför aldrig var aktuellt för dem att flytta men att de

annars antagligen hade kunnat göra det. Alla informanterna bodde dock inom sitt universitets upptagningsområde och ingen har flyttat med anledning av studierna så dessa funderingar var mer av hypotetisk karaktär.

Föreställningen om utbildningens ”svårighetsgrad” och andelen campusförlagd undervisning uppges också av någon ha haft betydelse för valet. Två av informanterna studerar på utbildningsprogram som genomförs på distans. De menar att denna utbildningsform passar deras familjesituation som småbarnsföräldrar mycket väl. Ytterligare en faktor som nämns är att arbetsförhållandena inom det framtida yrkets måste fungera med att ha barn. En informant berättar att hon hade tre ”drömyrken” som hon valde mellan när hon skulle börja studera; polis, restaurangkok och lärare. Hennes val föll på läraryrket eftersom hon ansåg att de andra två skulle medföra obehagliga arbetstider som skulle bli besvärliga att kombinera med att ha familj och barn. Flera av informanterna är nogna med att påpeka att de ändå är nöjda med sitt val av utbildning, trots att de inte kunde välja obehindrat på grund av sin familjesituation.

Tid

Tid framställs av informanterna som en resurs som måste disponeras så att den gör största möjliga nytta. Några tydliga tendenser framträder i intervjuaterialet. De äldre informanterna anser i högre utsträckning än de yngre att de har ont om tid. Detta kan till viss del bero på att de ofta har fler barn och att de har både små barn och barn i skolåldern med fritidssysselsättningar, läxläsning och liknande som kräver föräldrarnas engagemang. Det märks också en skillnad mellan olika studieformer och hur långt informanterna har kommit i sin utbildning eftersom studiekraven ökar successivt. Frustrationen över att tiden inte räcker till tenderar att öka om studietiden är campusförlagd och om de är i slutet av sin utbildning.

De som verkar vara mest tillfreds med tiden är de yngre informanterna och de äldre som studerar på distansutbildningar och på utbildningar med få föreläsningar. De beskriver sina möjligheter att kunna planera sin tid mellan studier, familj och arbete som goda. De flesta av dem har också endast ett barn. Minst nöjda med att få tiden att räcka till är i huvudsak de informanter som studerar på utbildningar med mycket lärarledd undervisning och många föreläsningar med obligatorisk närvaro. Dessa informanter råkar också vara flerbarnsföräldrar, vilket kan bidra till den tidspress som de ger uttryck för.

När flera av de äldre studerande talar om tillgång av tid jämför de sin nuvarande situation som studerande med när de tidigare arbetade. Informanterna har dock varierande åsikter när det gäller om studierna har en positiv eller negativ inverkan på bland annat tid för familj och fritidssysselsättningar. En manlig informant menar att han som studerande lättare kan styra och planera sin egen tid till skillnad från när han jobbade. Han upplever att han nu enklare kan avsätta tid till familjen och mer spontant ta ledigt även under en vardag. En kvinnlig informant menar däremot att hennes studier, i jämförelse med tidigare arbete, har en negativ inverkan på samvaron med familjen. Hon berättar att hon aldrig känner sig riktigt ledig och fri från skolan.

I: (...) men, jag menar, man är inte fri på samma sätt som när man jobbar, inte i alla fall jämfört med var jag jobbade innan, där man liksom bara gick hem och sen hade man tiden med barnen. Så är det ju inte nu när man studerar. För då har man ju hela tiden saker som bör göras, som hänger över en. Det är en jobbig känsla, tycker jag, att vänja sig vid då.
(Kvinna, 37 år)

Ont om tid upplevs i vissa fall ha en positiv inverkan på studieresultat, i andra fall en negativ inverkan. Avsaknaden av tid upplevs nästan alltid ha en negativ inverkan på familjen och förhållandet med barnen. Genomgående i intervjuerna är att informanterna framhåller att de så långt det är möjligt prioriterar barnen när det gäller hur de fördelar sin tid. De påpekar också att det är deras egna behov och fritidsintressen som främst blir lidande när tiden inte räcker till. Det dåliga samvetet med att ha för lite tid med barnen är förmodligen något som även heltidsarbetande föräldrar kan identifiera sig med. Flera av informanterna menar även att det varierar från

tid till annan hur tidskrävande kurserna är och att mycket stressiga perioder varvas med lugnare perioder men att studierna alltid har en benägenhet att ”hänga över en”.

En del informanter jämför sig med andra studerande utifrån tillgången av tid. De yngre studerande utan barn beskrivs utifrån att de har ”mer tid” och därför inte nyttjar tiden ”effektivt”. En informant menar:

I: Men sen gäller det ju att ha karaktär på saker och ting på ett annat sätt än yngre studenter som kan drälla lite, för jag får verkligen ta tillvara på de här dagarna, dom timmarna jag har till mina studier och vara lite effektiv. Sen jobbar jag varannan helg, det är nog mer det som stör, att man får tidsbrist (...). (Kvinna, 33 år)

Några informanter anser att arbetet inkräktar på den tid som de annars skulle ha kunnat använda för sina studier. Detta framkommer i flera av intervjuerna, särskilt med de äldre informanterna. Alla som arbetar parallellt med studierna hävdar att den främsta orsaken till detta är för att få ekonomin att gå ihop. Det finns dock en dualism när det gäller synen på arbetet. De som arbetar inom samma yrkesområde som de studerar framhåller samtidigt det positiva med arbetet, att det är kontaktskapande och att det ger viktig arbetslivserfarenhet och möjlighet till anställning efter studietiden.

Tid är också något som kan vara en källa till konflikt i relationer med andra, ofta yngre, studerande, eftersom de enligt informanterna inte helt accepterar att en studerande som har familj och barn måste vara mer tidseffektiv. Detta visar sig bland annat i att informanterna berättar att de helst söker sig till andra studerande som har barn vid grupparbeten och liknande. De yngre studerande, som inte har barn, anses hellre vilja förlägga arbetstiden till eftermiddagar och kvällar, vilket inte fungerar för dem som har barn. En informant berättar:

C: Ja, för hur funkar det, med grupparbeten och sånt?

I: Jo, det funkar väl, det blir ju lite jobbigt det också, man känner ju att man vill vara kvar, på sätt och vis och hjälpa till och jobba. Men sen så känner man att man vill hem också, till familjen. Man blir lite splittrad sådär, det blir man ju. Men det har väl funkat hyfsat ändå. Sen är det, det här med tiden. Jag vill ju gärna börja tidigt på morgonen, men det flesta vill börja vid tio, elva sådär och jag menar jag vaknar ju tidigt på mornarna så jag kan ju lika gärna börja vid åtta och sen sluta lite tidigare. (Man, 24 år)

Ett antal informanter berättar även att de valt att skriva uppsatser själva för att på så vis mer självständigt kunna styra över sin tid. En informant berättar:

I: Jag valde att skriva ensam för att jag kände att jag, jag förstod att min tid skulle bli svår och få ihop med någon annan och då ville jag inte förstöra ... men sätta hinder för nån annan också då, utan att blir det tokigt och det inte går vägen då är det bara jag själv som blir drabbad utav det då. (Kvinna, 38 år)

Kvinnan ansåg att hon inte borde ”stå i vägen” för andra studerande genom att de skulle behöva anpassa sig efter att hon är förälder. Denna åsikt finns hos flera av informanterna som menar att samtidigt som de vill att studiekamrater ska ta hänsyn till deras livssituation måste de i sin tur anpassa sig. Det är då enklare att studera ensam eller tillsammans med andra studerande som har barn.

Flera av informanterna anser att skolan i viss mån tar hänsyn till att de har barn. Detta gäller främst på de utbildningar där antalet äldre studerande är stort, dock inte alla. Några exempel som informanterna ger på att det fungerar bra är att det brukar gå bra att få ha sitt barn med sig på viktigare föreläsningar om barnet av någon anledning inte kan vara på dagis och att en grupparbetsuppgift någon gång har fått göras som enskild uppgift av samma anledning.

Några informanter har ibland fått möjlighet att påverka schemaläggningen av vissa föreläsningar. En informant har fått en individuell studieplan och en annan har fått uppskov med en tentamen som var nödvändig för att få påbörja nästa kurs, eftersom hon hade det extra kämpigt på hem-

maplan just då och därför misslyckades några gånger. Flera av informanterna nämner också att de använder sig av möjligheten att göra tentorna vid ett senare tillfälle för att pussla ihop sin vardag, om de exempelvis inte har fått tiden att räkna till för inläsning eller om de inte kunnat ordna barn tillsynen vid tentamenstillfället. Ur studiestödsperspektiv betraktat innebär detta handlingssätt att den studerande riskerar att inte klarar sina studiestödpoäng i tid och därför få problem vid studieresultatprövningen nästa gång han eller hon ansöker om studiemedel.

Det finns också vittnesmål om att skolan inte tar hänsyn till studerande som har barn. Det är främst de som går på utbildningar med få äldre studerande och de som går på utbildningar med mer skolförlagd undervisning som är missnöjda. Några exempel som nämns är att omtentamen ofta ligger på lördagar när barnen inte kan vara på dagis och att den sista tentan på vårterminen i flera år i rad har sammanfallit med barnens skolavslutning. Detta är fallet trots att det var många studerande i klassen som hade barn och att de hade framfört önskemål om ändring till kommande år. De som hade barn var då tvungna att välja om de skulle göra tentan eller gå på barnens skolavslutning.

Flertalet informanter som nyttjar barnomsorg anser att det fungerar bra. De anser att förskolorna tar hänsyn till deras situation som studerande. En informant berättar:

C: Hur tycker du att det funkar med barnomsorgen och sådär?

I: Ja, det funkar bra. Det tycker jag.

C: Har de förståelse för att du studerar?

I: Ja, absolut, de räknar det som ett heltidsjobb. Och jag menar såna dagar när jag inte har något i skolan så åker jag ju och lämnar dem ändå och då vet de ju att jag åker hem och sätter mig och läser. (Kvinna, 37 år)

Många informanter framhåller även vikten av att ha anhöriga såsom föräldrar och svärföräldrar nära tillhands. Flera menade att utan stöd från närstående hade det varit mycket svårt att få ihop vardagen som studerande.

Jämförelse med andra

De studerande med barn, särskilt de över 30 år, jämför sig dels med andra studerande som inte har barn, dels med andra i samma ålder som har barn men som arbetar. Utifrån dessa jämförelser skapar de sig en social identitet som studerande med barn. Social identitet skapas just genom en inkludering av vad som inryms i identiteten samt en exkludering av vad som inte inbegrips.⁴⁸ För att fylla denna sociala identitet med betydelse samt för att avgränsa denna identitet knyter de ett antal egenskaper och karaktäristika till att just vara en studerande med barn. Positiva attribut är bland annat effektiv, målmedveten, ”vuxen” och erfaren, medan negativa attribut är fattig, stressad, pressad och oprivilegierad.

Att till viss del känna sig utanför den sociala gemenskapen i klassen är något vanligare bland de yngre studerande. De verkar i högre utsträckning påverkas av att inte kunna delta i de sociala aktiviteter som andra studerande, och även jämnåriga som inte studerar, ägnar sig åt. En informant berättar:

I: (...) när man har barn så kan man ju inte hänga med på allting, det går ju inte, man måste ju vara hemma och ta hand om ungen. Det kan ju vara ett problem när det gäller sammanhållningen i klassen. Där är det nog stor skillnad. Det är mer sammanhållning hos dom som inte har barn, för dom träffas mer på fritiden och gör grejer. Medan dom som har barn har ju ofta ett liv utanför skolan på ett annat sätt. Och då blir det inte lika tätt i gruppen liksom. Så det kan nog vara lite negativt kanske.

C: Har du känt dig utanför på något sätt?

J: I vissa grupper, i vissa grupper inte. Det är lite olika sådär. Ja, det är lite sådär. Men det blir liksom ofta ”ja, nu ska vi ut, nu är det fest där” och så man bara ”ja, men jag kan inte gå”, då blir man ju lite utanför. (Man, 26 år)

⁴⁸ Jenkins, Richard, *Social identity*, (London, 2008), s. 102 f.

Informanten framhåller att ”det inte gör något” och att familjelivet är något som han själv har valt. Han påpekar dock att det stundvis är svårt att känna samhörighet med dels yngre och jämnåriga studiekamrater, dels andra studerande som har barn. Detta beror på att yngre och jämnåriga studerande oftast inte har samma livssituation som han själv och att de studerande som har barn i stället är mycket äldre. Han uttrycker det som att han ”inte riktigt passar in någonstans”. Denna problematik möter inte riktigt de äldre informanterna eftersom de främst umgås med studerande i samma ålder som i regel också har familj.

Att få barn under studietiden

Sex av informanterna, tre kvinnor och tre män, har fått barn under tiden som de har studerat. Tre av dem var över 30 år och tre var 25 år eller yngre när de fick barnen. De har hanterat detta på olika sätt. Två av kvinnorna gjorde uppehåll i sina studier på cirka ett år vardera när de fick barn. En kvinna har fortsatt att studera utan att göra uppehåll. Hon berättar att hennes barn föddes under sommarlovet och att hon den följande terminen delvis läste distanskurser men även campusförlagda kurser där hon hade barnet med sig. Hon berättar att detta fungerade bra den första terminen när barnet var litet och eftersom studietempot inte var så högt. När intervjun görs skriver hon på sin C-uppsats och upplever sin situation som mycket frustrerande, eftersom hon har svårt att få den arbetsro som uppsatsarbetet kräver när hon samtidigt har hand om barnet hela dagarna och barnet dessutom just har börjat gå. Att hon inte har tagit ut föräldraledighet förklarar hon med att hon ville försöka att bli klar med sin utbildning så fort som möjligt. Kvinnan är en av de äldre informanterna.

En av kvinnorna har haft två uppehåll i sina studier på grund av att hon har fött barn. Det andra studieuppehållet var inte planerat men barnet föddes två och en halv månad för tidigt. Annars skulle hon ha varit klar med sin utbildning. De tre männen fortsatte med sina studier när de fick barn. En av männen har dock tagit två sabbatsår senare. Han berättar:

C: Ok, så ni delade upp det så att hon först var ledig, eller ledig, tog ett sabbatsår och sen tog du ett sabbatsår?

I: Ja, precis. Sen året därefter läste jag trean. Men jag blev inte riktigt färdig med det. Så då tog jag ytterligare ett sabbatsår. Det är så att jag är tjänstledig från ett arbete som jag har haft en benägenhet att gå tillbaka till. Jag kände väl då att pengarna var viktigare än, ja, just då. Så då jobbade jag i stället. Och, ja, det gjorde jag ju dessförinnan också, i samband med att jag var pappaledig också. Då jobbade jag ju en period också efter att jag var pappaledig. Men sen läste jag nu, det här året som har gått då, som man kan säga fjärde året då, för att bli färdig med allting. (Man, 34 år)

Av citatet framgår det att informanten menar att det också har funnits ekonomiska motiv bakom hans beslut att göra studieuppehåll efter att barnet föddes.

Hur informanterna har löst föräldraledigheten under barnets första levnadsår speglar samhället i stort, eftersom det främst är de kvinnliga informanterna som antingen har tagit ett sabbatsår eller valt att studera och samtidigt ta hand om barnet.⁴⁹ Ingen av kvinnorna har haft en partner som valt att ta ut föräldraledighet under spädbarnstiden för att informanten skulle kunna fortsätta att studera. Bland de manliga informanterna är det främst informantens partner som har varit hemma och i de fall där partnern också har studerat är det hon som har tagit sabbatsår från studierna. En informant berättar:

C: Vad gör din fru för någonting?

I: Hon pluggar också när hon inte, nu är hon ju mammaledig. Men annars så läser hon till XXX. Hon hann att läsa ett år ungefär. Ja, hon läste ju när hon var gravid också, men inte hela tiden.

C: Nej, så hon har tagit ett studieuppehåll för mammaledighet?

⁴⁹ Enligt SCB:s rapport *På tal om kvinnor och män 2008* tar pappor endast ut cirka 21 procent av föräldradagarna.

I: Ja, precis

C: Men nu när hon har varit gravid igen, har hon gått tillbaka någonting till studierna eller?

I: Nej, hon kommer nog att fortsätta att vara mammaledig

C: Så det blir ett ganska långt uppehåll för henne från studierna?

I: Ja, ja, helt klart. (Man, 24 år)

När de manliga informanterna har tagit ut föräldraledighet är det främst under sommarmånaderna de har gjort detta.

De yngre informanterna och deras partner har i flera fall inte arbetat före studierna. Detta medför att de får grundbeloppet av föräldrapenningen, det vill säga 180 kronor om dagen. De äldre informanterna har i regel fått ut en bättre föräldrapenning, eftersom de tidigare har arbetat och har en högre sjukpenninggrundande inkomst.

För de sex informanter som vi har talat med har studierna inte inneburit att de har väntat med att skaffa barn. De är dock inte representativa för studerande vid universitet och högskola. En nyligen genomförd enkätundersökning bland studenter vid sex av landets lärosäten visar att nästan en fjärdedel (23,3 procent) av studenterna svarade att de hade väntat med skaffa barn på grund av studierna.⁵⁰ En av de äldre informanterna, en kvinna med ett barn, berättar att för henne har studierna medfört att hon inte planerar att skaffa fler barn. Hon menar att hon så fort som möjligt vill bli klar med sin utbildning och få komma i gång med sin yrkeskarriär och att hon därefter kommer att vara ”för gammal” för fler barn.

Ekonomisk situation

De flesta studerande, särskilt de äldre, anser att de har en ansträngd ekonomi. Det existerar dock en dualism i informanternas uppfattning kring sin ekonomi, eftersom flertalet hävdar att de har en relativt stabil ekonomi samtidigt som de anser att den är ansträngd. De anser troligtvis att de har medel att försörja sig med, men att de får lägga ner mycket tid och energi på att få det att gå runt. De får göra diverse uppoffringar för att ekonomin ska vara på en hygglig nivå. Exempelvis har många av informanterna ett extraarbete vid sidan av sina studier, vilket innebär att de får mindre tid till sin familj. Motsatsförhållandet kan även bero på en ovilja att utmåla sig som fattig och därigenom som en ofullkomlig familjeförsörjare. Detta tydliggörs även i att flera informanter påpekar att de främst ”sparar in” på saker till dem själva, exempelvis kläder och fritidsaktiviteter. De är däremot mycket noga med att framhålla att deras barn får samma saker som andras barn.

De yngre studerande med barn tycks inte uppleva sin ekonomiska situation som lika ansträngd som de äldre gör. Detta kan delvis förklaras med att de yngre inte har haft så stora inkomster sedan tidigare. De äldre har förvärvsarbetat och haft lön innan de började studera och har inrättat sin livssituation efter detta. De yngre studerande har också i de flesta fallen endast ett barn och alla har en partner att dela sin ekonomi med. De yngre studerande har även mindre utgifter i form av lägre boendekostnader, inga större lån och ”billigare” vanor jämfört med de äldre.

De äldre studerande beskriver i större utsträckning än de yngre att de upplever att de ”går miste om” och ”saknar” diverse saker och aktiviteter som de upplever att jämnåriga som arbetar kan köpa och göra. Bland annat uttrycker flera informanter att det är tråkigt att inte kunna resa på semester eller att renovera huset. Några informanter berättade även att de valt att vänta med att köpa hus tills efter studierna är avklarade. Informanterna påtalar dock att deras studier förhoppningsvis kommer att leda till en bättre ekonomi i framtiden och att de därför är beredda på att göra diverse ekonomiska uppoffringar under studietiden.

⁵⁰ SFS, TCO och Tria (2008), *Studenter om den studiesociala utredningen*, s. 26.

Olika möjligheter

Bland de äldre informanterna märks det en skillnad mellan dem som har en partner med relativt goda förvärvsinkomster och dem som saknar det. De som har en partner med goda inkomster har större valmöjligheter när det gäller hur de nyttjar studiestödet och i vilken utsträckning de arbetar vid sidan av studierna. Några försöker att undvika att ta studielån och arbetar kanske mer i stället. Andra tar studielån, och i en del fall även tilläggsloan, och dessutom arbetar de.

De två informanter som endast använder bidragsdelen i studiemedlen är kvinnor och de bor i lägenhet. Av deras berättelser framgår det att valet att inte använda studielån är ett gemensamt ställningstagande som de vuxna i familjen har gjort. Anledningen till beslutet är att de helst vill undvika att ha en studieskuld att betala av på när studierna är avklarade. Båda informanterna säger att de tycker att de ändå klarar sig ganska bra ekonomiskt. En av dem beskriver sin ekonomiska situation så här:

C: (...) Din huvudsakliga försörjningskälla, vad är det tror du?

I: Det är min man.

C: Har du, du har bidrag i studiemedel förstås, lånar du?

I: Ingenting.

C: Du lånar inte nej, okej.

I: Sen jobbar jag ju förstås extra då.

C: Jaa, hur mycket arbetar du skulle du vilja säga?

I: Oh, ja det är väldigt, väldigt olika, den här månaden hittills då har jag jobbat, jaa, åtta hela dagar tror jag, så att det är väldigt olika faktiskt.

C: Ja, hur upplever du att ni klarar ekonomin då?

I: Vi klarar oss väl ganska bra måste jag väl säga.

C: Jaa, anledningen till att du inte tar studielån då vad ...?

I: Därför att jag, vi beslutade att vi skulle prova och se om det fungerade för att min man har två utbildningar på universitetsnivå utan att ha studielån och då så sa vi, för han gjorde det direkt efter gymnasietstudierna och kunde då bo hemma, och då sa vi att då provar vi även här för att slippa dra med lån, för att det är ju aldrig gynnsamt att ha lån. Då får man hellre bita ihop, försöka bita ihop under den här tiden då. (Kvinna, 36 år)

De äldre informanter som har en partner med goda inkomster och ändå nyttjar studielånet ser lånet som en möjlighet att kunna studera och de ser inte studieskulden som något större problem. De som dessutom arbetar säger att de gör det främst av ekonomiska skäl. De flesta av dem bor i villa och de har därmed förmodligen högre fasta utgifter varje månad jämfört med dem som har valt att inte använda studielånet. Deras val verkar ändå inte alltid och enbart bero på att de har högre omkostnader. Det kan också till viss del handla om att de i möjligaste mån vill försöka upprätthålla den standard familjen är van vid även under den period som den ena föräldern studerar.

En kvinna som nyttjar grundlånet och inte arbetar vid sidan av studierna beskriver sin ekonomiska situation så här:

C: Ja, jag tänkte gå över och fråga lite kring din ekonomi och så. Hur försörjer du dig?

I: Jag har studielån.

C: Hur tycker du att det funkar?

I: Jo, men det funkar bra, alltså min man fick en ny tjänst i våras, samtidigt som jag började plugga och det kan jag säga att om han inte hade fått det så hade det inte gått så bra. (...)

I: Man gör ju inga stora investeringar direkt, det gör man ju inte. För vi lever ju mer eller mindre på hans lön då, för mitt studiebidrag och studielån går ju till räkningar i stort sett. Hans också så klart, men jag har ju inte mycket kvar när vi har betalt räkningar. För vi har ju banklån och ja en massa fasta utgifter. (Kvinna, 37 år)

De informanter som saknar en partner med goda inkomster beskriver en betydligt tuffare ekonomisk situation. De är antingen ensamstående eller ha en partner som studerar eller som är föräldraledig med låg föräldrapenning. Dessa informanter har inte samma valmöjligheter som

dem som beskrivits ovan. De nyttjar alla lånedelen i studiemedlen och de arbetar också vid sidan av studierna när de har möjlighet till det. En ensamstående man som bor i lägenhet beskriver sin situation så här:

C: Jaa, och varför jobbar du, vad är den främsta anledningen att du jobbar samtidigt som du studerar?

I: För att kunna få ekonomin att gå ihop, skulle det inte behövas så skulle jag ju inte göra det, sen är det ju klart det blir ju lite arbetslivserfarenhet, å jobba inom XXX, men det är ju främst för att jag måste, för som det ser ut nu så, om jag inte jobbar då är det nästan plus minus noll en månad. (...) till exempel den här månaden när, jag jobbade ingenting förra månaden och nu har jag, nu vet jag ju att den här månaden blir det kärvt att ens få ihop till mat nästan, det är ju det, då är det tufft.

C: Jaa, har du någon du kan låna privat av?

I: Jaa, det har jag, man har ju snälla föräldrar så. (Man, 38 år)

Flera informanter framhåller att deras arbete vid sidan av studierna främst är timanställningar, vilket innebär att storleken på månadsinkomsten kan variera kraftigt. Möjligheten till arbete beror på arbetsgivarens behov, hur intensivt det är i skolan samt oro att överskrida gränsen för fribeloppet. Att inkomsterna varierar månad till månad upplevs av flera informanter som stressande och bekymmersamt.

En kvinna vars make också studerar berättar att hon inte hade råd att köpa de böcker, på cirka 3 000 kronor, som krävdes en termin. Hon använde sig av korttidslån på skolans bibliotek och lyckades då inte klara en tentamen. Detta resulterade också i att hon fick avslag på sin studiemedelsansökan terminen efter.

I: (...) då hade man inte böckerna när man behövde plugga, så där så att där blev det tufft, då låg jag efter med tio veckor för den stora tentan gick inte att göra på samma, klara inte av det, då var jag tvungen till andra omgången, då köpte jag böckerna ändå, låna pengar faktiskt av svärfar, så köpte jag böckerna och det gick bra. Så att ibland har man fått ...

C: Jaa, och då blir ekonomin lidande också på det sättet?

I: Jaa visst, precis då har man fått sagt till honom du får vänta tills vi kan betala tillbaka och då har han faktiskt varit snäll och sagt du behöver inte betala tillbaka, så det var skönt så. (Kvinna, 35 år)

I de två citaten ovan nämner informanterna att det händer att deras föräldrar eller svärföräldrar hjälper till när de inte klarar sina utgifter själva. Det framkom även i enkätstudien (kapitel 3), att det inte bara är yngre studerande som får ekonomiskt stöd av sina föräldrar utan även studerande över 30 kan behöva ta hjälp av sina föräldrar när ekonomin krisar.

En av kvinnorna, som nu studerar utan studielån, berättar om en tidigare erfarenhet när både hon och hennes sambo försökte att studera samtidigt:

I: (...) och jag har egentligen varit bestämd jättelänge att jag vill börja plugga, men sen så var vi två som ville plugga och det kändes. Ja, vi läste båda två ett tag, på komvux, och det blev alldeles för jobbigt rent ekonomiskt framför allt. Och sen med barn så funkar det inte att plugga båda två, det går inte. Så han är några år äldre än mig och visste vad han ville göra så ”då får du plugga först, så jobbar jag och drar in pengar och sen så kör jag när du är färdig”. Sen hade vi bestämt att vi skulle jobba båda två ett eller två år innan jag började.

(Kvinna, 33 år)

I dessa två intervjuer framkommer också att ensamstående och familjer där båda föräldrarna studerar har det svårare ekonomiskt, vilket hävdats i flera tidigare studier, exempelvis Catovic (2006).

Funderingar på att avbryta studierna

De flesta informanterna säger att de aldrig har funderat på att avbryta sina studier. De verkar tvärt om vara mycket målmedvetna och välmotiverade när det gäller studierna. Några av dem

som har studerat länge och haft avbrott i sina utbildningar på grund av att de har fått barn och på grund av ekonomins skull påstår däremot att de ibland har haft dessa funderingar. En informant berättar:

C: Men har du någon gång funderat på att avbryta dina studier?

I: Jo, tankar finns ju, de kommer ju titt som tätt. Inte nu kanske, men tidigare under utbildningen har det ju hänt. Det går ju liksom upp och ned. Men det är ju så med allting. Men det är ju ändå så att ju längre in i studierna man kommer, ju mindre funderar man på såna saker. Det blir ju tuffare och tuffare för en själv att hoppa av, speciellt med tanke på att man drar på sig ett studielån. Det skulle bli ganska dyrt att avbryta liksom. (Man, 34 år)

En annan informant berättar:

C: Har det hänt någon gång under tiden att du har funderat på att avbryta studierna?

I: Äh.. jaa på grund av ekonomin att det har varit tufft.

C: Jaa, men vad är det som har fått dig att fortsätta då?

I: Bitar ihop, försöka klara av det så blir det bättre i framtiden. (Kvinna, 35 år)

Av det första citatet framgår att tanken på att studielånet skulle ha varit förgäves vid ett studieavbrott har fått informanten att fortsätta studierna när funderingarna på att avbryta dem har dykt upp. Det skulle kunna tolkas som att studieskulden och den tid en studerande har lagt ner på sina studier har en preventiv effekt när det gäller risken för studieavbrott. Det blir svårare att avbryta studierna ju längre tid den studerande lagt ner på dem, och ju större lån han eller hon har tagit. I det andra citatet menar informanten att det som fått henne att ändå fortsätta sina studier är tanken på att familjens ekonomiska situation kommer att bli bättre i framtiden när hon genom sin utbildning kan få ett mer vävlönat arbete.

Åsikter om studiestödet

De flesta studerande har åsikter kring studiestödet varav flertalet anser att det är ett för lågt belopp att leva på. Även här existerar ett slags dubbelhet i informanternas resonemang, eftersom informanterna själva inte har upplevt att enbart leva på studiestödet exempelvis när partnern arbetar heltid eller de själva arbetar en del vid sidan av studierna. Informanterna anser däremot att ”om” de hade varit ensamstående hade de inte klarat av att leva på studiestödet. Kritik mot studiestödet handlar bland annat om fribeloppsgränsen, gränsen i antal veckor för tilläggs lån, det lägre beloppet i slutet av terminen, avsaknaden av stöd under sommaren samt totalbeloppets storlek. Flera av de äldre informanterna anser även att det är betungande att det inte längre går att få a-kassa under sommaren.

När det gäller storleken på studiestödet säger några att de uppskattar att de skulle behöva omkring 2 000 kronor mer per månad för att kunna leva drägligare. En kvinna som hade inkomster före studierna som berättigade till det högsta beloppet i föräldraförsäkringen tycker att totalbeloppet borde vara detsamma som i denna försäkring och att det sedan skulle vara upp till var och en om han eller hon vill låna så mycket.

Tilläggsbidrag

Tilläggsbidraget anses överlag vara för lågt och beskrivs som ”en droppe i havet”. En informant menar:

C: Och så har du tilläggsbidraget va?

I: Ja.

C: Vad tycker du om det?

I: Ja, det är ju så himla litet, det är väl bara 700–800 så det gör väl varken till eller från egentligen. (Kvinna, 33 år)

De informanter som studerade före 2006 anser inte heller att de har märkt av någon större positiv ekonomisk skillnad efter det att tilläggsbidraget infördes. En informant säger:

C: Ja så hösten 2005 läste du utan. Märktes det någon skillnad tyckte du då?

I: Nä, det var ju ungefär, vad vart det 450 kronor i månaden, det var ju inte varken från eller till, det hängde ju inte på det heller. (Kvinna, 36 år)

Däremot vill informanterna hellre ha kvar bidraget än att det tas bort. De yngre studerande med barn anser i högre grad än de äldre att bidraget har en positiv effekt på deras ekonomi.

I: Ja, men det är klart att det hjälper till lite grann, det gör det ju. Men jag vet inte riktigt vad det ligger på, det är väl en 400–500 spänn eller något sådär (C: jo). Så visst det räcker ju till blöjor och lite sådär. Så visst hjälper det till. (Man, 26 år)

Detta kan delvis förklaras med att de yngre informanterna har ”billigare” vanor och även lägre inkomster där 500 kronor extra i månaden upplevs som ett viktigt bidrag.

Tilläggsån

Fyra av informanterna, tre kvinnor och en man, har eller har haft tilläggsån under studietiden. Två av kvinnorna har partner med relativt goda inkomster. Den andra kvinnan, som har en partner som studerar, har använt tilläggsån tidvis när maken varit sjuk och inte kunnat arbeta vid sidan av studierna. Kvinnorna nämner inte att de ser veckobegränsningen för tilläggsån som ett problem, vilket däremot mannen gör:

C: Du hade alltså tilläggsån tidigare, men nu bara?

I: Ja, jag är ju inte behörig längre för att ha det. Man får ju bara ha det i typ 120 veckor. Och så jag har ju bara det vanliga studiemedlet plus barn tillägget. (...)

C: Ja, precis. Vad tycker du om studiestödet annars?

I: Nej, det räcker ju inte till. Jag hade det ju bättre förr när jag hade tilläggsån, då låg det ju runt 10 000 någonting och då kände man ju att man hade lite mer kvalitet i tillvaron. (Man, 34 år)

Tilläggsån är på 1 620 kronor för fyra veckors studier. Det motsvarar ungefär det belopp som flera av informanterna, även några av dem som är under 25 år, menar saknas per månad för att de skulle klara sig på studiemedlen och inte behöva arbeta vid sidan av.

Sommaruppehåll

Alla informanterna uppger att de arbetar under sommaruppehållet. En del av dem arbetar under hela sommaruppehållet. Flera av dem säger att de varvar arbete med dagar med föräldrapenning för att kunna vara lediga med barnen eller för att de inte har kunnat få arbete hela sommaren.

En kvinna berättar att hon oroar sig mycket för ekonomin under det kommande sommaruppehållet när hon inte kan få studiemedel eller a-kassa. Hon har fått ett vikariat på tre veckor och funderar på att ta ut föräldrapenning om hon inte kan få mer arbete. Hon beskriver sin situation så här:

I: Men jag hade inte velat arbeta hela sommaren heller om jag fått. För jag känner att det här året har jag gjort, om man jämför med det jag jobbat med förut, så har jag jobbat mycket, mycket mera och har ett mycket, mycket större behov av att vara ledig, att få ha semester än vad jag någon gång har haft. Jag har aldrig längtat så mycket till sommaren som jag gör nu. Det har varit så mycket att göra och jag känner att jag verkligen vill njuta av barna och vara ute med mina barn. Nu sitter jag liksom framför datorn när det är fint väder och de är ute och springer, det är inget kul alls. (Kvinna, 37 år)

Informanterna växlar i sina berättelser mellan viljan att arbeta mer under sommaruppehållet och önskan om att få mer ledig tid tillsammans med familjen. Flera informanter framhåller att studiestödssystemet sviktar eftersom det inte finns möjlighet att få bidrag eller lån under sommaren. Samma informant som ovan fortsätter:

I: Jag behöver inte åka, det är ju inte så att jag kräver pengar för att åka på semester, men bara vara hemma, att bara njuta, de ska ju inte behöva gå på fritids och dagis för att jag inte

har råd att, för att jag inte kan ta ut semester och måste jobba hela sommaren. Det tycker jag är fel. (Kvinna, 37 år)

En annan kvinnlig informant framhåller att sommaren innehåller samma utgifter som resten av året och att hon därför är tvungen att arbeta heltid under hela sommaren. Hon beskriver sin situation så här:

C: Ja det måste ju också kännas jobbigt och inte vara ledig, då blir det ingen semester?

I: Jo precis, för att man har ju studiemedel fram till terminens slut och bara under terminen då så att då tio veckor där emellan blir man utan så har man samma utgifter under dom två månaderna också där, så då måste man ju jobba. (Kvinna, 35 år)

De informanter som önskar arbeta under hela sommaren poängterar också att det inte alltid är möjligt eftersom de riskerar att överträda gränsen för fribeloppet. De menar att de därför har blivit ”tvungna” att ta ut föräldraledighet, förlitat sig på partnerns inkomster, lånat pengar av föräldrar samt även att arbetat svart.

Fribelopp, inkomstprövning och återkrav

Många av informanterna har synpunkter på fribeloppet som de anser begränsar deras möjligheter att arbeta i den utsträckning de annars skulle ha möjlighet till. Det är även här främst de äldre informanterna som säger sig ha problem med detta.

De yngre studerande visar inte samma upprördhet över fribeloppsgränserna. Det kan, som tidigare nämnts, bero på att deras ekonomiska behov är mindre. Deras löner är förmodligen också lägre än de äldre studerandes. En av de yngre männen har fått sina studiemedel reducerade när han har tjänat för mycket, men han visar inga tecken på upprördhet över detta. Kvinnan som är 24 år arbetar endast på somrarna och tjänar då inte så mycket att hon uppnår fribeloppsgränsen. En annan av de yngre männen upplever inte fribeloppet för lågt för egen del, eftersom han vill ägna mer av sin tid åt familjen:

C: Nej, så det finns ingen risk liksom att du överstiger beloppet?

I: Nej, jag tar hellre lånet och inte stressar ihjäl mig. Man har ju också familjen att tänka på, man kan ju inte vara borta hela tiden och jobba heller. Jag måste ju vara hemma och hjälpa till även om tjejen är mammaledig. Eller det är ju en förutsättning när man har barn, det är ju inget snack. Så jag kan nog inte jobba så mycket att jag närmar mig 50 000 kronor. Nej då det är inga problem, jag tycker att jag tjänar tillräckligt. (Man, 26 år)

Unga studerande som inte har familj och därför har mer tid att arbeta kan säkerligen i större utsträckning uppleva gränserna för fribeloppet som ett hinder vilket också resultatet i enkätstudien visar på (tabell 3.28).

De äldre informanterna är mer upprörda när fribeloppet kommer på tal. Det som upprör dem mest är att inkomsterna under sommaruppehållet ska räknas med i inkomstunderlaget. En informant menar:

C: Så fribeloppet begränsar dig?

I: Ja, absolut är det en begränsning. Framförallt på sommaren när man ändå inte pluggar. Då vill man ju kunna jobba ordentligt. Då tycker jag att då borde ju faktiskt jag få göra vad jag vill faktiskt. Om jag väljer att jobba 40 timmar i veckan hela sommaren så är det ju egentligen inte statens problem. Jag fattar inte det där. Då ska man liksom bli straffad för det resten av året. Så jag tycker absolut att det här är ett problem. (Kvinna, 33 år)

Informanten menar vidare att så länge hon klarar sina studiepoäng borde inte hennes inkomster påverka hennes rätt till studiestöd. De som har tjänat för mycket har meddelat CSN och fått studiemedlen reducerade eller avstått från arbete när de har kommit upp i riskzonen för återkrav. Några av informanterna berättar att deras arbetsgivare ibland har gått med på att betala ut lönen på ett annat kalenderhalvår när de har tjänat för mycket under ett kalenderhalvår. Vissa av informanterna som arbetar mycket säger att de tycker att det är svårt att beräkna hur stora

inkomster de kommer att få. Särskilt timanställning, som innebär varierande inkomster, framställs som en anställningsform där det på förhand är svårt att beräkna inkomstens storlek. En informant beskriver det så här:

C: Har du varit i kontakt med CSN nånting under studietiden, med anledning av det här (ett återkrav, min anm.) eller tidigare?

I: Nää, inte i såna avseenden utan jag har ju försökt varit så sanningsenlig jag kunnat i dom här, och försökt att räkna ut, men det är ju jättesvårt å uppskatta för att när man jobbar som jag då, timanställd, vissa månader ringer dom jättemycket, vissa månader ringer dom inte alls och då är det så himla svårt att uppskatta vad man eventuellt kommer att ha för inkomst. (C: jaa) och ibland har man ju faktiskt fått sagt nej för att man tror att man ligger på gränsen och det har ju också känts tråkigt för då kanske man har haft möjlighet under ett, några dagar när man varit ledig och inte kunnat jobba på grund av att man är rädd att tjäna för mycket. (Kvinna, 36 år)

En av kvinnorna berättar att hon inte meddelade CSN att hon hade tjänat för mycket dels för att hon behövde inkomsterna då, och dels för att det var ”en massa papper och krångel och så”. Hon hoppades att vi inte skulle märka att hon hade haft för höga inkomster, och om vi gjorde det hoppades hon att familjens ekonomi skulle vara bättre då så att hon kunde betala återkravet.

Tre av informanterna hade fått återkrav på grund av för höga inkomster. De belopp som de återkrävdes på varierar mellan 1 600 kronor och 15 000 kronor. För en informant låg återkravet några år bakåt i tiden och var redan återbetalat. För de andra två var återkravet dock en aktuell erfarenhet. De hade fått sina återkravsbeslut några månader innan intervjuerna genomfördes. En av informanterna hade redan fått en betalningsplan från CSN för de 1 600 kronorna. Planen innebar att beloppet fick delas upp på sex månadsbetalningar. Informanten med det högsta beloppet väntade fortfarande på besked från CSN om betalningen kunde få delas upp. Att få en betalningsplan upplevs som en nödvändig åtgärd för att överhuvudtaget kunna klara av att betala. Informanten med återkrav på 15 000 kronor berättade hur det kändes när beskedet kom:

C: Ja hur kändes det då?

I: Fruktansvärt jobbigt därför att det kom en, ett inbetalningskort på 15 000 kronor. Och det är klart att det har man ju inte i fickan. (C: nää) så det känns jättetungt. (...)
(Kvinna, 36 år)

Hon menar att om hon inte får dela upp beloppet kan hon tvingas till att ta ett banklån för att kunna lösa återkravet.

Om inte studiestödet funnits

Frågan om informanten tror att han eller hon skulle ha börjat studera om det inte hade funnits studiestöd ställdes inte till alla informanter. Bland dem som fick frågan varierade svaren ganska mycket vilket framkommer av följande två citat:

C: Tror du att du hade börjat studera till XXX om inte studiestödet hade funnits?

I: Ja, det hade jag förmodligen gjort i och med att det var nånting jag verkligen ville och jag ville ha en riktig examen inom ett yrke. (Kvinna 36 år)

C: Om det inte hade funnits studiestöd, tror du att du då hade börjat att läsa på XXX-utbildningen?

I: Nej, nej, nej absolut inte, det skulle inte funka.

C: Nä, ja?

I: Det är guld värt studiestödet, jag tror Sverige har väldigt bra så för studerande. Att man kan studera ändå. I många länder måste man spara pengar själv å så har dom bara en chans liksom att göra studier och så. (Kvinna, 35 år)

Det första citatet är från en kvinna som studerar med enbart bidragsdelen i studiemedlen och vars make arbetar heltid. Det andra är från en kvinna som har invandrat till Sverige och vars

make också studerar. Bland de äldre informanterna finns det alltså ett klart samband mellan hur stora övriga inkomster familjen har och hur rekryterande studiestödet har varit.

Bland de yngre informanterna framhålls vikten av att kunna få studiestöd för att ha råd att studera. En informant menar:

C: Om det inte hade funnits studiestöd, tror du att du hade börjat studera på universitetet då?

I: Det är tveksamt, då skulle man ju ha behövt ha nästan ett heltidsjobb vid sidan om för å kunna klara det så det skulle kanske vara mer tveksamt i så fall då. (Man, 23 år)

Informanten, i likhet med flera andra, menar att utan studiestödet hade han behövt arbeta i större utsträckning vilket troligtvis hade inneburit att han inte hade haft möjlighet att studera.

5 Analys – Studerande föräldrar

Studiesocial situation

Möjlighet att kunna planera sin vardag och sina studier

Enligt registerstudien är det en betydligt lägre andel som har barn bland de studerande jämfört med befolkningen i övrigt. Detta gäller åldersgrupperna 24 år eller yngre och 25–34 år. Däremot är andelen som har barn högre bland studerande i åldersgruppen 35 år eller äldre än jämfört med vad den är i befolkningen för samma åldersgrupp. Detta tyder på att flertalet väntar med att skaffa barn tills de är färdiga med sina studier alternativt väntar med studierna tills de har fått sina barn.

Intervjustudien visar på att informanternas åsikter varierar när det gäller hur väl de lyckas kombinera studier med familjeliv. Minst nöjda är de informanter som studerar på utbildningar som till stor del är campusförlagda med obligatorisk närvaro. Enkätundersökningen påvisar att var femte studerande med försörjningsansvar ägnar sig åt distansstudier (tabell 3.6). Möjligheten att kunna studera på distans kan tänkas underlätta för studerande med barn då det innebär en större flexibilitet och möjlighet att förlägga studierna till tider som bättre passar den egna familjesituationen. Intervjustudien visar även på boendeortens och familjesituationens betydelse vid valet av utbildning för denna målgrupp.

I intervjustudien framkommer att den studiesociala situationen för studerande med barn ser olika ut beroende av olika faktorer där ålder är betydande. Yngre studerande med barn tenderar i högre utsträckning uppleva ett visst utanförskap i den sociala gemenskapen med andra studenter. Detta beskrivs främst bero på att jämnåriga inte delar samma livssituation och att andra studerande med barn i regel är äldre. Informanterna beskrev även att de av praktiska skäl främst väljer att samarbeta med andra studerande med barn. Det är på så vis enklare att planera studierna så att det passar med familjelivet.

Enkätresultatet påvisar att studerande med försörjningsansvar ägnar mer tid åt sina studier än studerande utan barn (tabell 3.13). I intervjustudien framgår det även att informanterna betraktar tiden som en tillgång som bör disponeras så effektivt som möjligt. Flera informanter menar att de är nogga med att strukturera sin tid så att de hinner studera 40 timmar i veckan. Ont om tid beskrivs även i intervjuerna som något som kan ha en positiv inverkan på studieresultatet då de tvingas vara effektiva i sitt läsande.

Enligt enkätresultatet upplever studerande med barn i högre utsträckning än studerande utan barn att de lyckas med sina studier (tabell 3.14). Däremot är det en större andel av de studerande som har försörjningsansvar som anser att det är svårt att kombinera studier med privatlivet (tabell 3.16). Mer än var fjärde studerande med barn svarade att deras studiesituation var dålig eller mycket dålig utifrån möjligheten att kombinera studier och privatliv. Upplevelsen av att lyckas med sina studier tycks därför inte påverkas av upplevelsen av att det är svårt att få ihop skolan med privatlivet.

Upplevelsen av studieframgång tenderar, enligt analysen av enkätresultatet, att vara högre bland ensamstående studerande med barn än bland dem som inte är ensamstående. Detta kan te sig något anmärkningsvärt då denna målgrupp är den som enligt flera studier beskrivs som de som har det svårast ekonomiskt. Ekonomin verkar därmed inte påverka upplevelsen av studieframgång för denna målgrupp. En möjlig förklaring är att ensamstående med försörjningsansvar har mer ostörd tid att ägna åt studierna i de fall barnen bor hos den andre föräldern eller bor varannan vecka hos föräldrarna. Det framgår dock inte av enkätmaterialen hur barnens boende är ordnat.

Analysen av hur de studerande upplever sin studieframgång visar att det finns en tendens att studerande med riktigt små barn i lägre utsträckning upplever att de lyckas med sina studier.

Åldersgruppen 25–34 år är den åldersgrupp som oftast har så små barn. De är också den åldersgrupp som i lägst utsträckning anser att de lyckas helt med sina studier. De upplever också i högre utsträckning sin studiesituation, utifrån möjligheten att kombinera studier och privatliv, som dålig eller mycket dålig jämfört med åldersgruppen 35 år eller äldre. En högre andel av dem arbetar vid sidan av studierna jämfört med dem som är äldre och de menar i högre utsträckning att de arbetar för att ha råd att studera. De arbetar dock inte i lika stor omfattning, mätt i timmar per månad, som den äldre åldersgruppen. Åldersgruppen 25–34 år har dessutom den högsta andelen som har svarat att de skulle ha velat arbeta mer men att de inte hann med detta på grund av familj och barn.

Studierande som har försörjningsansvar för barn har enligt enkätresultatet en något mer positiv syn på framtiden än studierande utan barn (tabell 3.17). Detta kan betraktas som anmärkningsvärt eftersom de i regel är äldre och även mindre mobila på grund av familjsituationen. Upplevelsen av att ha en ljus framtid kan därmed inte helt bero på utsikterna av att lätt få anställning efter studierna. Å andra sidan kan äldre studierande redan vara etablerade på arbetsmarknaden. I enkätstudien framkommer att andelen som arbetar med det de utbildar sig till eller ett närliggande område är högre bland studierande med barn jämfört med studierande utan barn (tabell 3.26). De kan därmed också ha större förhoppningar om att få anställning efter studierna.

Av de tolv informanter som ingår i intervjustudien har sex fått barn under studietiden. Hur de har löst föräldraledigheten under barnets första levnadsår speglar samhället i stort, eftersom det främst är de kvinnliga informanterna som antingen har tagit ett sabbatsår eller valt att studera och samtidigt ta hand om barnet. Det är inte någon av kvinnorna som har haft en partner som valt att ta ut föräldraledighet under spädbarnstiden för att informanten skulle kunna fortsätta att studera. Bland de manliga informanterna är det främst informantens partner som har varit hemma och i de fall där partnern också har studerat är det hon som har tagit sabbatsår från studierna.

Livssituationens inverkan på studieresultat

I registerstudien finns det inget i som tyder på att studierande med tilläggsbidrag för barn har större problem än studierande utan tilläggsbidrag att genomföra sina studier i normal takt. De två kategorierna prövades i ungefär lika stor utsträckning för otillräckliga studieresultat när de ansökte om studiemedel under 2008. Studierande med tilläggsbidrag fick i lägre utsträckning avslag på sin studiemedelsansökan på grund av otillräckliga studieresultat. De fick bifall på grund av skäl i större omfattning än studierande som inte hade tilläggsbidrag. Skälet var i mer än hälften av fallen ”nystart” vilket innebär att de misslyckade studieresultatet var från tidigare studier som genomförts för minst tre år sedan. Detta visar på att det inte är helt ovanligt att personer, som i unga år påbörjar eftergymnasiala studier utan att slutföra dem, återkommer i studier när de blir äldre och har fått barn. Intervjustudien visar att de äldre informanternas beslut att börja studera hade tagits efter moget övervägande. De är då också antagligen mer säkra på vad de vill och mer studiemotiverade än de var tidigare.

Det framgår av registerstudien att unga studierande har svårare att välja rätt utbildning när de påbörjar sina eftergymnasiala studier. Det vanligaste skälet när studierande som inte hade barn fick bifall på sin studiemedelsansökan var ”byte inom nivå”. Det innebär att den studierande har förklarat de otillräckliga studieresultatet i en pågående utbildning med att han eller hon har gjort ett felval och vill byta till en annan eftergymnasial utbildning.

När studierande med barn beviljades studiemedel trots otillräckliga studieresultat, i sina pågående studier, var det oftast med hänsyn tagen till personliga skäl. En vanlig orsak i de fallen brukar vara sjukdom, egen eller nära anhörigs, som har medfört att den studierande tillfälligt inte lyckats uppnå de studieresultat som krävs.

Ekonomisk situation

Upplevelsen av ekonomisk situation

Intervjustudien visar att många av informanterna hävdar att de har en ansträngd ekonomi även om de också hävdar att ekonomin är relativt stabil. En tolkning är att informanterna får lägga ner mycket tid och energi för att få ekonomin att gå ihop. Då informanterna studerar på heltid men även arbetar är det främst tid åt familjen som försvinner samt egna fritidssysselsättningar.

I intervjustudien framkom en skillnad mellan yngre och äldre studerande när det gäller upplevelsen av att ha en bra eller dålig ekonomi. Flertalet yngre informanter hade sämre inkomster men upplevde ändå sin ekonomi som bättre. Detta kan delvis bero på att de inte är vana vid att ha haft några högre inkomster innan de började studera samt att de inte har lika höga utgifter som de äldre informanterna. De flesta av de yngre hyrde sin bostad och de hade också i regel färre barn än de äldre informanterna.

Av enkätstudien framgår att studerande med barn har högre boendekostnader än studerande utan barn (tabell 3.32) och att en övervägande del av dem bor i villa eller radhus (tabell 3.38). Mer än hälften av alla studerande med barn svarade att de klarade utgifterna för sitt boende dåligt eller ganska dåligt (tabell 3.33). Till någon del kan missnöjet med studieekonomin hos de äldre informanterna ha sin grund i att de inte förmår upprätthålla den ekonomiska standard som familjen är van vid när en av familjeförsörjarna studerar.

Enkätstudien och intervjustudien visar på vikten av att ha anhöriga och ett fungerande socialt skyddsnät när det gäller att klara ekonomin under studietiden, men även för att få hjälp med praktiska detaljer. Närmare 88 procent av de studerande med barn som deltog i enkätundersökningen var gifta, hade ingått partnerskap eller var sambo (tabell 3.3). Av dem som hade en partner svarade närmare tre fjärdedelar att partnern var heltidsarbetande (tabell 3.4). Drygt 60 procent av kvinnorna och 40 procent av männen uppgav "Ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän" som en av sina försörjningskällor under vårterminen 2007 (tabell 3.36). Kvinnorna rangordnade denna försörjningskälla betydligt högre än männen. En förklaring till detta kan vara att kvinnorna i högre utsträckning studerar med enbart bidragsdelen i studie-medlen och att de arbetar i lägre utsträckning än männen.

Av dem som svarade att de kunde betala en oförutsedd utgift på 15 000 kronor inom en vecka svarade den högsta andelen att de kunde göra detta med sparade medel (tabell 3.35). Det svarsalternativ som kom närmast var "med ekonomiskt stöd eller lån från föräldrar". Det var framförallt männen som svarade detta. Kvinnorna svarade i högre utsträckning att de kunde betala utgiften med hjälp av sin partner. Även i intervjustudien framkommer det att det finns tillfällen när informanterna, som inte har en heltidsarbetande partner, är beroende av att få ekonomisk hjälp av sina föräldrar eller svärföräldrar.

Arbete och studier

Av enkätstudien framgår att närmare 49 procent av respondenterna med försörjningsansvar för barn arbetade parallellt med sina studier (tabell 3.25). De i särklass vanligaste orsakerna till att de arbetade var för att ha råd att studera och för att få extrapengar. För männen och för åldersgruppen under 35 år var "För att ha råd att studera" den vanligaste orsaken och för kvinnorna och den äldre åldersgruppen var "För att få extrapengar" vanligast (tabell 3.29). Även för studerande utan försörjningsansvar för barn var det "För att ha råd att studera" som var den främsta orsaken till att de arbetade tätt följt av "För att få extra pengar".

Att arbeta parallellt med sina studier innebär inte, enligt intervjustudien, att ha ett arbete som ger kontinuerlig extrainkomst. Anställningsformen är oftast tidsanställning vilket innebär kraftigt varierande inkomster. Detta upplevs ofta som stressande då månadsinkomsterna skiftar medan

utgifterna är densamma. Flera informanter menar även att varierande inkomster kan vara orsaken till återkrav då det är svårt att innan beräkna den sammantagna inkomsten. Merparten av studerande med försörjningsansvar för barn i enkätstudien upplevde att arbetet inte påverkade deras studier. Det var dock en nästan dubbelt så hög andel som upplevde att det påverkade studierna negativt än positivt. Närmare hälften av dem som upplevde att de delvis lyckades med sina studier svarade att arbetet hade negativ inverkan på studierna. Av dem som svarade att de lyckades helt med sina studier var motsvarande andel betydligt lägre.

Analysen av enkätresultatet påvisar att det finns ett samband mellan upplevelsen av att vara tvungen att arbeta vid sidan av studierna och i vilken grad de studerande upplever att de lyckas med studierna. De som främst arbetade för att få extrapengar var i regel mer nöjda med sin studieframgång. De som däremot arbetade för att överhuvudtaget ha råd att studera rankade sin studieframgång något lägre.

Analysen visar även att de som upplevde att de lyckades med sina studier i högre utsträckning arbetade med det de utbildade sig till. Att arbetet har en koppling till studierna kan således ha en betydelse för upplevelsen av studieframgång. Det framkommer även i intervjuerna att arbete inom samma yrkesområde upplevs mer positivt än arbete som inte berör studierna. Informanterna menar att arbetet med något som rör studierna kan ge viktig arbetslivserfarenhet samt möjlighet till anställning.

Männen med försörjningsansvar för barn arbetade enligt enkätstudien i högre utsträckning än kvinnorna (tabell 3.25). Analysen visar att av männen som upplevde att de lyckades delvis med sina studier var andelen som hade arbetat vid sidan av studierna 58 procent. Bland de män som upplevde att de lyckades helt med sina studier var andelen som hade arbetat nästan 10 procentenheter lägre. Männen upplevde i högre utsträckning än kvinnorna att arbetet hade en negativ inverkan på studierna (tabell 3.30). Förutom att männen arbetade i högre utsträckning än kvinnorna, arbetade de i högre utsträckning för att försörja sig. En högre andel av männen arbetade också med något annat än de utbildade sig till. Sammantaget kan detta förklara att männen i högre utsträckning upplevde att arbetet inverkar negativt på deras studier.

Resultatet från enkätstudien tyder på att kvinnor som studerar och har barn ägnar en större del av sin tid utanför studierna åt barn och familj medan männen som har barn i högre utsträckning använder denna tid till att arbeta. Kvinnorna som inte kunde arbeta i den utsträckning de önskade angav familj och barn samt sina studier som de främsta orsakerna till detta (tabell 3.28). Männen uppgav frihelheten som den främsta orsaken till att de inte kunde arbeta i den utsträckning de önskade. Män med barn arbetade fler timmar än kvinnor med barn (tabell 3.27).

Männen, både i enkätstudien och i intervjustudien, verkar vara mer påverkade av brist på pengar medan kvinnorna tenderar att vara mer påverkade av brist på tid. Detta kan ha samband med traditionella könsrollsmönster både när det gäller arbetsfördelningen i hemmet och familjens försörjning. Männen i enkätstudien hade också i betydligt lägre utsträckning en partner som arbetade heltid (tabell 3.4).

Studiemedlens andel av levnadsomkostnaderna

Studerande med försörjningsansvar upplever att studiemedlen täcker en lägre andel av deras levnadsomkostnader jämfört med studerande utan barn (tabell 3.21). Ålder inverkar på hur de studerande upplever att studiemedlen täcker deras kostnader men skillnaderna mellan dem som har barn och dem som inte har barn kvarstår även när hänsyn tas till åldersskillnaden i de båda grupperna.

Intervjustudien påvisar att faktumet att ha en partner med relativt god inkomst ökar valmöjligheterna när det gäller nyttjandet av studiestödets bidrag och lån och utsträckningen av arbete. Av enkätstudien framgår att andelen som hade en heltidsarbetande partner, var högre bland studerande som inte arbetade vid sidan av studierna jämfört med dem som arbetade.

I enkätstudien framkommer ett ganska entydigt samband mellan antalet barn och upplevelsen av studiemedlens tillräcklighet. Ju fler barn, desto lägre var andelen som ansåg att studiemedlen täckte cirka 50 procent eller mer av deras kostnader.

Studiemedlen kompletterades med ett tilläggsbidrag för barn 2006. Informanterna i intervjustudien anser att tilläggsbidraget är för lågt och att det inte medför någon märkbar skillnad i ekonomin. Samtliga vill dock att bidraget skall finnas kvar. De yngre informanterna anser att bidraget har en viss positiv inverkan på ekonomin. De har även i regel lägre inkomster vilket innebär att 500 kronor blir ett viktigt bidrag till ekonomin.

Studerande med tilläggsbidrag använder tilläggslån i högre utsträckning än övriga studerande som uppfyller ålderskravet för tilläggslån vilket tyder på att de har ett större behov av ett högre totalbelopp än vad studiebidraget, tilläggsbidraget och grundlånet i studiemedlen ger. I intervjustudien framkommer att flera informanter nämner att totalbeloppet (studiebidrag, tilläggsbidrag och grundlån) borde vara omkring 2 000 kronor högre per månad för att de skulle ha en någorlunda fungerande ekonomi och inte vara tvungna att arbeta vid sidan av studierna.

Användande av tilläggslån bland studerande med barn ökade mellan åren 2005 och 2006. Det kan bero på att reglerna för tilläggslån ändrades 2006. För att kunna få tilläggslån måste den studerande ha haft inkomster över en viss storlek innan studierna påbörjas. Regeländringen innebar att tid med föräldrapenning före studierna blev överhoppningsbar. Därmed fick fler studerande med barn möjlighet att uppnå inkomstgränsen för tilläggslån.

Studerande med tilläggsbidrag för barn var överrepresenterade bland dem som fick betala tillbaka studiemedel vid inkomstkontrollen 2008, på grund av att de hade haft för höga inkomster vid sidan av studierna 2006. Studerande med tilläggsbidrag som studerade med enbart bidragsdelen i studiemedlen och de som nyttjade tilläggslån var också överrepresenterade. Det finns dock ett samband mellan de studerandes ålder och andelen som får återkrav. Äldre studerande får återkrav i högre utsträckning än yngre och detta gäller både för dem som har barn och dem som inte har det.

Studiemedlets rekryterande effekt

Studerande med försörjningsansvar för barn anser att studiestödet har större betydelse för rekryteringen till studier än jämförelsegruppen studerande utan barn. Studerande i åldersgruppen 35 år eller äldre är de som av svaren att döma i lägst grad skulle ha börjat studera om de inte hade kunnat få studiestöd (tabell 3.19).

Intervjustudien visar att det föreligger ett samband mellan storleken på partnerns inkomst och hur rekryterande studiestödet är för studerande med barn. De informanter som inte har en partner med goda inkomster anser i högre utsträckning att de inte hade kunnat studera om studiemedlen inte hade funnits. En jämförelse mellan hur studerande med försörjningsansvar för barn besvarade frågan om de skulle ha börjat studera om studiemedlen inte hade funnits i enkätstudien 2007 och resultatet från tidigare undersökningar för motsvarande grupp, visar små variationer mellan åren (tabell 3.20).

Sommarekonomin

I intervjustudien framgår det att sommarekonomin är speciellt svår att få ihop. Flera informanter framhåller att de på grund av att de inte längre får a-kassa under sommaren och/eller hindras av fribelopsbegränsningen mer eller mindre "tvingas" till att ta föräldraledighet, förlita sig på partnerns inkomster, låna av anhöriga eller arbeta svart. Det framkommer även i enkätstudien att föräldrapenning var en av de försörjningskällor som respondenterna, i synnerhet männen, använde sig av sommaren 2007 (tabell 3.37).

Enkätstudien visar att under sommaren 2007 hade sex av tio studerande med barn lön, som en av sina försörjningskällor. Ekonomiskt stöd från partnern, sparade medel samt barnbidrag var också vanliga försörjningskällor för den undersökta populationen. Männen gjorde detta i högre utsträckning än kvinnorna. Drygt 13 procent använde studiemedel vilket innebär att de stude-

rade under åtminstone någon del av sommaren. Männerna har i högre utsträckning än kvinnorna svarat att de använde lön. Åldersgruppen 25–34 år var den grupp som i lägst utsträckning försörjde sig genom arbete under sommaren. En relativt hög andel av männen och av åldersgruppen 25–34 år har svarat att de fick ekonomiskt stöd från föräldrar under sommaren 2007.

6 Slutsatser och diskussion

6.1 Slutsatser

- Föräldrar studerar i mindre utsträckning än andra grupper. Detta gäller särskilt män.
- Studerande föräldrar upplever i högre utsträckning än andra studerande att de lyckas med sina studier. Samtidigt är det en större andel av dem som anser det vara svårt att kombinera studierna med privatlivet. Utbildningar som till stor del är campusförlagda och utbildningar med stor del obligatoriska föreläsningar upplevs, av deltagarna i intervjustudien, som svårast att kombinera med att ha barn.
- Yngre studerande med barn tenderar i högre utsträckning uppleva ett visst utanförskap i den sociala gemenskapen med andra studerande. Detta beskrivs främst bero på att jämnåriga inte delar samma livssituation och att andra studerande med barn i regel är äldre.
- De studerande föräldrarna upplever en mer ekonomiskt pressad situation än andra studerande. De agerar också efter en mer pressad ekonomi genom att de har högre benägenhet att ta studielån såväl grundlån som tillägglån. De arbetar också i relativt hög utsträckning för att ha råd att studera.
- Andelen studerande föräldrar som anser att studiemedlen förmår täcka deras levnadsomkostnader helt har ökat sedan 2003. Detta tyder på att införandet av tilläggsbidraget och regeländringen för tillägglånet 2006 har haft en viss betydelse för denna studerandegrupp. Fortfarande anser dock nästan sex av tio som tar studielån att studiemedlen täcker mindre än 75 procent av deras levnadsomkostnader. Flera av de tillfrågade i intervjustudien ansåg också att tilläggsbidraget var för lågt för att motsvara de kostnader som är förknippade med att ha barn.
- Studerande föräldrar får i lägre omfattning avslag på grund av otillräckliga studieresultat jämfört med övriga studerande när de ansöker om studiemedel. Det finns således inget som antyder att deras livssituation skulle medföra att de har sämre möjlighet än andra studerande att genomföra sina studier i normal takt. Svag ekonomi, tidsbrist och sjukdom hos barn och andra nära anhöriga kan dock i högre grad vara ett studiehinder för dem än för studerande som är yngre och inte har barn.
- Studerande som hade tilläggsbidrag för barn var överrepresenterade bland dem som fick återkrav på studiemedel därför att de hade haft för höga inkomster vid sidan av studierna 2006. Studerande i motsvarande ålder som inte hade tilläggsbidrag fick också återkrav i ungefär samma utsträckning. Överrepresentationen kan således inte knytas till föräldraskapet utan har snarare samband med studerandegruppens ålder.
- Det finns risk för att individer avstår från studier för att de upplever att de inte klarar en studietid ekonomiskt och socialt.
- Svårigheten att kombinera föräldraskap och studier kan innebära att inträdet i studier och därmed kvalificerat arbetsliv förskjuts uppåt i åldrarna. Alternativt kan barnafödandet skjutas uppåt i åldrarna. Båda dessa företeelser beskrivs som problem i exempelvis långtidsutredningen från 2008.⁵¹
- Det finns risk för att de föräldrar som väljer studier gör sitt utbildningsval beroende på hur de tror att studiesituationen kommer att vara – därmed kan vissa utbildningar gå miste om lämpliga individer.

⁵¹ SOU 2008:105, s. 23 ff.

6.2 Diskussion

I föreliggande rapport har det konstaterats att studerande med barn i flera avseenden avviker från den ”vanlige” högskolestudenten. De främsta skillnaderna är att de är betydligt äldre, medelåldern ligger på drygt 35 år, andelen kvinnor är högre och både kvinnorna och männen studerar i högre utsträckning på utbildningar med inriktning mot hälso-/sjukvård och social omsorg samt pedagogik och i lägre utsträckning på utbildningar inom området teknik och tillverkning. En förklaring som Högskoleverket (2008) nämner när det gäller föräldrars utbildningsval är att utbildningar till lärare och sjuksköterska finns på många orter i landet och därmed ligger nära till hands att välja för den som har familj och svårt att flytta. En stor del av förklaringen ligger troligtvis i detta men vi har också funnit att föräldrar tenderar att välja utbildningar utifrån hur de tror att studiesituationen är möjlig att kombinera tidsmässigt med att ha barn. Utbildningar till sjuksköterska och lärare är utbildningar där en högre andel klarar sina studiestödspoäng⁵² jämfört med utbildningar inom området teknik och tillverkning, där exempelvis civilingenjör ingår. De tekniska utbildningarna kan upplevas svårare att klara av för den som måste dela sin tid mellan studier, familj och kanske också ett arbete vid sidan av studierna.

Resultatet visar att studerande föräldrar i åldersgruppen 25–34 år, som oftare har små barn, i flera avseenden är mindre nöjda med sin studiesituation jämfört med åldersgruppen 35 år eller äldre. Svårigheten att kombinera föräldraskap och studier kan innebära att inträdet i studier och därmed kvalificerat arbetsliv förskjuts uppåt i åldrarna. Alternativt att barnafödandet skjuts uppåt i åldrarna. Den relativt låga andelen studerande föräldrar som är under 35 år och den relativt höga andel som är 35 år eller äldre, i förhållande till deras andel i befolkningen, tyder på att så är fallet.

En del av förklaringen till att så få unga studerande har barn kan vara att transfereringssystemen inte främjar barnafödande under studietiden för denna grupp. Det råder en diskrepans mellan föräldraförsäkringen och studiemedlen. Föräldraförsäkringen, som är inkomstrelaterad och ersätter inkomstbortfallet under föräldraledigheten, missgynnar unga studerande som ofta är hänvisade till försäkringens grundbelopp när de får barn. För äldre studerande som har arbetat så att de uppnått den högsta ersättningen i föräldraförsäkringen är föräldrapenningen förmånligare än studiemedlen. Studiemedlen å andra sidan är inte inkomstrelaterade vilket främst ”missgynnar” äldre studerande som haft högre inkomster innan studierna och därmed inrättat sin livssituation efter denna inkomst. Dock finns möjligheten till tilläggs lån under en begränsad tid för denna grupp, för att underlätta övergången mellan arbete och studier.

Människor kommer alltid att periodvis vara frånvarande från arbetsmarknaden för att studera och för att föda barn. I dag tenderar de flesta unga som genomgår högre utbildning att vänta med att skaffa barn tills studierna är avklarade. Det innebär att den barnafödande perioden oftast infaller när de har gjort sitt inträde på arbetsmarknaden. Det skulle kunna vara en fördel i flera avseenden om den barnafödande perioden kunde tidigareläggas något så att den i lite större utsträckning inföll under studietiden i stället.

Det framkommer i studien att studerande föräldrar i högre grad än studerande utan barn anser att statligt studiestöd är en förutsättning för att de ska ha möjlighet att studera. Tilläggsbidraget, som infördes 2006, verkar ha bidragit till att höja välbefinnandet hos gruppen studerande föräldrar. Samma år höjdes dessutom studiemedlet med cirka 300 kronor per månad. Trots detta talar inget för att rekryteringen av föräldrar till studier har ökat. Om vi utgår från att det för samhället är önskvärt att föräldrar deltar i högre utbildning, till exempel för att på så sätt tidigarelägga inträdet på arbetsmarknaden och/eller tidigarelägga barnafödandet, är det också relevant att överväga vilka insatser som krävs för att åstadkomma detta. Det kan ifrågasättas om åtgärderna som genomfördes 2006 var tillräckliga för att ge utslag på rekryteringen. Vi kan i rapporten utläsa att studerande föräldrar har ett stort behov av andra inkomstkällor – större än studerande

⁵² Centrala studiestödsnämnden (2006), *Studieresultatprövning – En översyn*, s. 31.

i allmänhet – trots tilläggsbidraget och det höjda studiemedlet. Ett ytterligare höjt tilläggsbidrag skulle kunna ge effekter på rekryteringen – det krävs dock mer information för att kunna avgöra hur stor en sådan höjning skulle behöva vara för att uppnå en rekryteringseffekt.

Resultaten i rapporten pekar dock på att studiehindren för just föräldrar inte är enbart ekonomiska. Även olika studietekniska förutsättningar är viktiga för möjligheten att studera för föräldrar. Sena scheman, oförstående studiekamrater, en planering svår att förena med barnomsorg med mera är också hinder för föräldrar. Om högskolor och universitet vill öka andelen föräldrar krävs ytterligare förändringar som underlättar studiesituationen för föräldrar. Även möjligheter att studera på distans och/eller deltid kan vara viktiga för föräldrar som studerar.

I rapporten lämnas inga åtgärdsförslag och inte heller några kostnadsberäkningar när det gäller möjliga åtgärder för att öka rekryteringen av föräldrar till högre utbildning eller för att öka välbefinnandet hos de studerande föräldrarna. Av rapportens resultat kan ändå tre möjliga åtgärder övervägas för att åstadkomma en ökad rekrytering och ett ökat välbefinnande, samtliga kräver dock såväl ytterligare analys som bedömningar i förhållande till kostnader:

- Ett förstärkt tilläggsbidrag
- En anpassning av föräldraförsäkringen till de studerandes situation
- En utformning av studiernas uppläggning som bättre ger möjlighet att kombinera studier och föräldraskap

Källförteckning

Catovic, Amela (2006), *Föräldraskap och bögre studier – Erfarenheter av att kombinera föräldraskap med studier vid Lunds universitet*, Lunds universitets studentkår, Lund.

Centrala studiestödsnämnden (2006), *Studieresultatprövning – En översyn*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2008) *Studiemedel – Regler och praxis 2008/09*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2006) *Studiemedel – Regler och praxis 2006/07*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2008) *Varför lånar inte de studerande – Slutrapport om den minskade lånebenägenheten*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2007) *Årsredovisning 2006*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2003), *Uppföljning av 2001 års studiestödsreform*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Centrala studiestödsnämnden (2008) *Återbetalning – Regler och praxis*, Centrala studiestödsnämnden, Sundsvall.

Högskoleverket (2008), *Vilka är studenter? – En undersökning av studenterna i Sverige*, Högskoleverkets rapportserie 2008:33R, Högskoleverket, Stockholm.

Jenkins, Richard (2008), *Social Identity – Third Edition*, Routledge, Abingdon.

Justitiedepartementet (2007), *Familjerätt – Information om lagreglerna*, Fritzes, Stockholm

SOU 2008:105, *Långtidsutredningen 2008 – Huvudbetänkande*, Fritzes. Stockholm.

SOU 2003:130, *Studerande och trygghetssystemen – Betänkande av studiesociala utredningen*, Fritzes. Stockholm.

Statistiska centralbyrån (2007), *Högskolestuderandes levnadsvillkor – Enkätundersökning till högskolestuderande våren 2007*, SCB-2007-UF57SM0701, SCB, Stockholm.

Statistiska centralbyrån (2008) *På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2008*, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

Statistiska Centralbyrån (2009), www.scb.se, Statistikdatabasen, Befolkning/ Levnadsförhållanden / Barn och familjestatistik/ tabell: Familjer med hemmaboende barn 0-21 år i riket efter barnens ålder, familjetyp (sammanboende eller ensamstående föräldrar) och antal barn i familjen 2005-2007.

Sverige förenade studentkårer (SFS), TCO och Tria (2008), *Studenter om den studiesociala utredningen*, Stockholm, SFS.

Vetenskapsrådet (1991), *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, Stockholm, Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 Tabeller, registerdata och enkätdata 2007

Bilaga 2 Tabeller, enkätdata 2003

Bilaga 3 Intervjuguide

Tabeller – registerdata och enkätdata 2007

Registerdata

Tabell 1 Antal studerande med tilläggsbidrag kalenderåret 2007

	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga
Kvinnor	1 160	15 468	21 089	37 717
Män	295	3 732	4 122	8 149
Totalt	1 455	19 200	25 211	45 866

Tabell 2 Studerande med tilläggsbidrag fördelade efter skolform, 2006 och 2007. Procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga
2006						
Eftergymnasial skola	0,6	3,7	0,7	1,6	0,9	1,2
Folkhögskola	1,2	1,4	1,5	1,1	1,3	1,2
Kompletterande utbildning	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2
Kvalificerad yrkesutbildning	10,2	14,0	9,8	9,7	11,8	10,9
Universitet och högskolor	87,9	80,7	88,0	87,4	85,8	86,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2007						
Eftergymnasial skola	0,7	4,6	1,0	1,9	1,1	1,4
Folkhögskola	1,3	1,2	1,2	1,1	1,4	1,3
Kompletterande utbildning	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2
Kvalificerad yrkesutbildning	12,6	16,9	13,8	11,6	14,7	13,3
Universitet och högskolor	85,3	77,0	84,0	85,3	82,6	83,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Skillnad 2007–2006						
Eftergymnasial skola	0,1	0,9	0,3	0,3	0,2	0,2
Folkhögskola	0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,1	0,1
Kompletterande utbildning	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0
Kvalificerad yrkesutbildning	2,4	2,9	4,0	1,9	2,9	2,5
Universitet och högskolor	-2,6	-3,7	-3,9	-2,1	-3,2	-2,8
Totalt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tabell 3 Studerande utan tilläggsbidrag på eftergymnasial nivå 2007 fördelade efter studiernas huvudinriktning. Procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga
Fristående kurs ¹	22,2	19,4	19,3	23,1	28,3	21,0
Pedagogik och lärarutb	13,6	6,9	10,2	11,2	12,0	10,6
Humaniora	6,5	6,1	6,3	6,5	6,1	6,3
Samhällsvetenskap m.m.	19,0	16,8	19,4	16,2	12,0	18,1
Naturvetenskap	3,1	7,4	5,4	4,3	4,1	5,0
Teknik och tillverkning	7,8	27,9	19,1	13,2	8,1	16,7
Lant- skogsbruk	1,4	0,9	1,1	1,3	1,8	1,2
Hälso- sjukvård soc. omsorg	20,3	7,2	13,4	15,8	21,9	14,5
Tjänster	3,9	4,8	3,8	5,1	4,5	4,3
Okänd	2,3	2,4	2,0	3,2	1,3	2,3
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Uppgift om inriktning för fristående kursers saknas i CSN:s register.

Tabell 4 Skillnad i inriktning mellan studerande med tilläggsbidrag och studerande utan tilläggsbidrag på eftergymnasial nivå 2007. Procentenheter

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga
Fristående kurs ¹	-2,6	-1,5	-1,4	-4,3	-8,6	-1,7
Pedagogik och lärarutbildning	10,8	7,6	13,2	11,8	10,2	12,0
Humaniora	-3,6	-1,2	-2,1	-3,1	-3,0	-3,1
Samhällsvetenskap m.m.	-7,7	-5,0	-6,0	-4,2	-1,0	-6,6
Naturvetenskap	-1,6	-1,2	-2,3	-1,9	-1,9	-2,7
Teknik och tillverkning	-4,8	-11,4	-11,6	-7,4	-3,2	-11,3
Lant- skogsbruk	-0,3	0,0	-0,4	-0,6	-0,5	-0,2
Hälso-/sjukvård soc. omsorg	10,9	7,3	11,0	11,2	7,6	13,8
Tjänster	-1,6	4,3	-0,4	-1,2	-1,3	-0,8
Okänd	0,5	1,0	-0,1	-0,5	1,8	0,5

¹ Uppgift om inriktning för fristående kursers saknas i CSN:s register.

Tabell 5 Andelen deltidstuderande av studerande med tilläggsbidrag inom respektive huvudinriktning 2007. Procent

	Kvinna	Man	Samtliga
Fristående kurs ¹	31,0	19,5	29,1
Pedagogik och lärarutbildning	9,8	6,1	9,3
Humaniora	11,8	5,8	10,2
Samhällsvetenskap m.m.	9,0	3,3	8,0
Naturvetenskap	5,7	2,9	4,3
Teknik och tillverkning	7,1	3,3	5,0
Lant- skogsbruk	1,2	0,0	1,0
Hälso- sjukvård soc omsorg	5,6	3,4	5,4
Tjänster	2,7	1,5	2,1
Okänd	11,1	6,6	10,1

¹ Uppgift om inriktning för fristående kursers saknas i CSN:s register.

Studerande som har fått återkrav på grund av för höga inkomster 2006

Tabell 6 Återkrävt belopp¹ första kalenderhalvåret 2006 fördelat efter kön och ålder, studerande med tilläggsbidrag, kronor

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum	Totalt
Kvinnor	1 595	7 514,9	4 620,0	300	60 554	11 986 299
Män	450	8 412,7	5 830,0	306	51 842	3 785 705
24 år eller yngre	20	7 061,2	3 850,5	840	23 591	141 224
25–34 år	582	8 116,4	5 280,0	312	60 554	4 723 742
35 år eller äldre	1 443	7 558,6	4 820,0	300	52 954	10 907 038
Totalt	2 045	7 712,5	4 960,0	300	60 554	15 772 004

¹ Återkrävt belopp exklusive återkravsränta.

Tabell 7 Återkrävt belopp¹ första kalenderhalvåret 2006 fördelat efter kön och ålder, studerande utan tilläggsbidrag, kronor

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum	Totalt
Kvinnor	3 975	6 461,7	4 340,0	300	46 320	25 685 166
Män	3 343	7 345,6	4 980,0	300	69 700	24 556 291
24 år eller yngre	3 342	6 134,3	3 980,0	300	67 066	20 500 821
25–34 år	3 376	7 343,3	5 120,0	300	69 700	24 790 835
35 år eller äldre	600	8 249,7	5 550,0	300	48 355	4 949 801
Totalt	7 318	6 865,5	4 600,0	300	69 700	50 241 457

¹ Återkrävt belopp exklusive återkravsränta.**Tabell 8 Återkrävt belopp¹ andra kalenderhalvåret 2006 fördelat efter kön och ålder, studerande med tilläggsbidrag, kronor**

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum	Totalt
Kvinnor	1 685	8 063,8	4 754,0	306	56 586	13 587 425
Män	527	9 140,3	5 778,0	340	50 232	4 816 929
24 år eller yngre	26	4 930,5	2 577,0	341	16 500	128 193
25–34 år	675	8 759,8	5 240,0	320	48 088	5 912 836
35 år eller äldre	1 511	8 182,2	4 997,0	306	56 586	12 363 325
Totalt	2 212	8 320,2	5 050,0	306	56 586	18 404 354

¹ Återkrävt belopp exklusive återkravsränta.**Tabell 9 Återkrävt belopp¹ andra kalenderhalvåret 2006 fördelat efter kön och ålder, studerande utan tilläggsbidrag, kronor**

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum	Totalt
Kvinnor	4 041	6 616,74	4 085,00	300	45 968	26 738 250
Män	3 416	7 659,24	5 027,50	300	50 221	26 163 972
24 år eller yngre	3 284	6 309,42	3 920,00	300	45 711	20 720 150
25–34 år	3 518	7 563,17	4 984,00	300	50 221	26 607 227
35 år eller äldre	655	8 511,21	5 261,00	300	49 032	5 574 845
Totalt	7 457	7 094,30	4 480,00	300	50 221	52 902 222

¹ Återkrävt belopp exklusive återkravsränta.**Tabell 10 Fastställd inkomst för studerande med tilläggsbidrag fördelad efter kön och ålder första kalenderhalvåret 2006, kronor**

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum
Kvinnor	1 595	86 389,4	69 922,0	39 350	1 408 423
Män	450	75 723,9	63 642,5	40 000	665 762
24 år eller yngre	20	66 735,2	60 202,5	44 840	105 418
25–34 år	582	81 781,4	65 130,0	40 000	1 234 147
35 år eller äldre	1 443	85 194,4	70 000,0	39 350	1 408 423
Totalt	2 045	84 042,5	68 373,0	39 350	1 408 423

Tabell 11 Fastställd inkomst för studerande utan tilläggsbidrag fördelad efter kön och ålder första kalenderhalvåret 2006, kronor

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum
Kvinnor	3 975	77 630,3	61 263,0	36 263	1 603 395
Män	3 343	81 193,2	62 350,0	36 700	5 469 134
24 år eller yngre	3 342	79 769,3	60 469,5	36 700	1 603 395
25–34 år	3 376	76 503,9	61 569,0	36 263	5 469 134
35 år eller äldre	600	91 905,0	71 030,0	38 044	1 591 868
Totalt	7 318	79 257,9	61 679,5	36 263	5 469 134

Tabell 12 Fastställd inkomst för studerande med tilläggsbidrag fördelad efter kön och ålder andra kalenderhalvåret 2006, kronor

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum
Kvinnor	1 685	97 174,0	82 026,0	42 972	1 216 680
Män	527	91 574,4	77 073,0	41 931	673 781
24 år eller yngre	26	76 412,2	71 159,0	55 656	140 796
25–34 år	675	91 616,7	77 993,0	42 972	1 216 680
35 år eller äldre	1 511	98 060,8	82 344,0	41 931	1 009 004
Totalt	2 212	95 839,9	80 897,0	41 931	1 216 680

Tabell 13 Fastställd inkomst för studerande utan tilläggsbidrag fördelad efter kön och ålder andra kalenderhalvåret 2006, kronor

	Antal studerande	Mean	Median	Minimum	Maximum
Kvinnor	4 041	89 632,5	72 784,0	37 273	1 132 155
Män	3 416	96 280,7	76 453,0	37 804	1 496 378
24 år eller yngre	3 284	91 075,4	72 300,5	37 804	1 496 378
25–34 år	3 518	91 988,5	75 429,0	37 273	999 999
35 år eller äldre	655	104 416,2	82 686,0	45 258	999 999
Totalt	7 457	92 678,0	74 268,0	37 273	1 496 378

Enkätdata 2007**Tabell 14 Studerande med försörjningsansvar för barn, åldersfördelning i procent**

	2007		Alla 2007	2003		Alla 2003
	Kvinna	Man		Kvinna	Man	
24 år och yngre	5,1	7,9	5,8	4,0	-	3,3
25–29	9,1	20,4	12,0	12,7	14,3	12,9
30–34	19,8	28,7	22,1	19,8	33,2	22,2
35–39	35,2	19,4	31,2	36,5	24,3	34,4
40–44	21,1	17,3	20,1	19,9	19,6	19,8
45–49	9,1	5,6	8,2	6,6	8,1	6,8
50 och äldre	0,5	0,7	0,6	0,5	0,6	0,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 15 Studerande med försörjningsansvar för barn eller ungdomar som är under 21 år. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
1 barn	28,8	48,7	43,0	26,9	32,6
2 barn	54,9	39,9	48,7	53,4	52,4
3 barn eller fler	16,3	11,5	8,3	19,7	15,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 16 Studerar du på distans?* Vilken är huvudinriktningen på dina studier? Procent (2007)

Inriktning	Nej	Ja, delvis	Ja, helt	Samtliga med barn
Pedagogik och lärarutbildning	85,0	1,3	13,7	100,0
Samhällsvetenskap, juridik, handel och adm.	90,3	6,5	3,2	100,0
Hälsa- och sjukvård samt social omsorg	71,0	12,1	16,8	100,0
Annat	79,7	5,4	14,9	100,0

Tabell 17 Ungefär hur många timmar per vecka ägnar du i genomsnitt åt dina nuvarande studier? Lärarledd undervisning. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
0–10	39,7	47,5	39,9	41,8	41,9
11–20	30,7	37,2	29,8	35,2	32,5
21–30	14,6	9,1	7,4	16,0	13,1
31–40	15,1	0,5	18,8	7,0	11,0
40 timmar eller fler	-	5,6	4,0	-	1,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 18 Ungefär hur många timmar per vecka ägnar du i genomsnitt åt dina nuvarande studier? Självstudier på egen hand. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
0–10	38,1	17,7	35,4	32,2	32,5
11–20	36,5	48,2	36,9	44,0	39,7
21–30	17,6	27,1	16,4	20,2	20,2
31–40	6,6	6,5	9,9	2,7	6,6
40 timmar eller fler	1,2	0,5	1,4	0,9	1,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 19 Ungefär hur många timmar per vecka ägnar du i genomsnitt åt dina nuvarande studier? Självstudier i samarbete med andra. Procent

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
0–10	85,8	97,7	89,1	90,4	89,2
11–20	10,0	2,1	6,5	7,0	7,7
21–30	0,9	-	1,0	0,5	0,6
31–40	3,4	-	3,4	2,0	2,4
40 timmar eller fler	-	0,2	-	0,1	0,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 20 Har begränsningen av rätten till studiemedel för ett visst antal veckor per utbildningsnivå påverkat dig i planeringen av dina studier? Procent

	Kvinna	Man	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga med barn	Studenter utan barn	
Nej		70,6	47,2	59,6	69,3	65,7	58,6
Nej, jag visste inte att det fanns en sådan begränsning		14,1	9,6	7,3	15,3	12,9	8,3
Ja, jag har planerat mina studier mer noggrant		8,1	10,4	9,6	8,8	8,7	14,6
Ja, jag har koncentrerat mig mer på mina studier		1,1	10,2	5,9	2,4	3,5	3,8
Ja, jag har läst fler kurser per termin		1,5	7,3	5,4	1,2	3,0	5,8
Ja, jag har valt en kortare utbildning		1,8	8,3	3,8	2,9	3,5	3,1
Ja, jag har inte läst kurser vid sidan av min utbildningsinriktning		1,7	8,7	7,8	1,4	3,6	4,7
Ja, jag har varit tvungen att hoppa över kurser som jag anser är viktiga för min utbildning		3,6	8,2	8,8	2,3	4,8	4,9
Ja, jag har i en period/flera perioder valt att studera utan studiemedel		2,4	13,0	7,9	4,1	5,2	7,3
Ja, på annat sätt		2,5	0,7	3,0	1,6	2,1	3,1
Totalt ¹		109,1	123,5	119,0	109,1	112,9	114,2

¹Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

**Tabell 21 I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?(2007)
Procent**

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Totalt	Totalt ovägt ålder	Totalt ovägt kön
Samtliga studerande							
Med försörjningsansvar							
100 procent	19	6,6	9,8	20,4	15,8	15,1	12,8
75–99 procent	12,5	39,9	28,5	14,4	19,7	21,5	26,2
50–74 procent	37,5	34,2	39,6	32,7	36,7	36,2	35,9
25–49 procent	14,3	13,1	16,3	13,8	13,8	15,1	13,7
0–24 procent	16,7	6,2	5,7	18,7	14,0	12,2	11,5
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Utan försörjningsansvar							
100 procent	18,2	22,3	15,8	6,3	19,8	11,1	20,3
75–99 procent	38,3	36,2	43,0	35,2	37,5	39,1	37,3
50–74 procent	25,0	22,2	27,8	22,0	23,8	24,9	23,6
25–49 procent	12,8	13,0	6,7	15,1	12,9	10,9	12,9
0–24 procent	5,8	6,3	6,7	21,4	6,0	14,1	6,1
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Studerande med studielån							
Med försörjningsansvar							
100 procent	22,7	7,4	11,0	24,9	18,3	18,0	15,1
75–99 procent	16,5	41,4	29,5	19,6	23,6	24,5	28,9
50–74 procent	46,3	36,4	43,5	40,4	43,8	42,0	41,3
25–49 procent	12,4	14,4	16,0	12,3	12,8	14,1	13,4
0–24 procent	2,0	,4	-	2,8	1,6	1,4	1,2
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Utan försörjningsansvar							
100 procent	23,3	27,0	17,6	9,4	24,8	13,5	25,1
75–99 procent	46,0	46,0	50,3	44,0	46,0	47,2	46,0
50–74 procent	24,6	22,3	28,6	31,5	23,7	30,0	23,5
25–49 procent	4,8	3,0	2,4	11,8	4,1	7,1	3,9
0–24 procent	1,3	1,7	1,1	3,3	1,4	2,2	1,5
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

**Tabell 22 Upplevelse av studietakt och framgång med studierna,
kolumnsumma. Procent**

Hur upplever du studietakten?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Svarat fel på frågan	1,5	0,0	0,9
Den är lagom	78,0	64,8	72,4
Den är för låg	6,3	4,6	5,6
Den är för hög	14,2	30,6	21,1
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 23 Upplevelse av studietakt och framgång med studierna, radsumma. Procent

Hur upplever du studietakten?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Den är lagom	62,2	37,8	100,0
Den är för låg	65,4	34,6	100,0
Den är för hög	38,8	61,2	100,0

Tabell 24 Civilstånd och upplevelse av studieframgång, kolumnsumma. Procent

Civilstånd	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Ensamstående	14,6	9,2	12,3
Ej ensamstående	85,4	90,8	87,7
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 25 Civilstånd och upplevelse av studieframgång, radsumma. Procent

Civilstånd	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Ensamstående	68,4	31,6	100,0
Ej ensamstående	56,2	43,8	100,0

Tabell 26 Antal barn och upplevelse av studieframgång. Procent

Antal barn	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga Med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
1 barn	51,3	48,7	100,0
2 barn	61,9	38,1	100,0
3 barn eller fler	58,0	42,0	100,0

Tabell 27 Har du försörjningsansvar för barn eller ungdomar som är yngre än 21 år?

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Ja, för barn i åldern 0–5 år	51,0	78,0	78,6	43,3	57,8
Ja, för barn i åldern 6–12 år	63,6	27,1	47,3	60,6	54,1
Ja, för barn i åldern 13–17 år	33,2	16,6	5,4	43,9	28,9
Ja, för barn i åldern 18–21år	8,5	2,7	-	10,8	7,0
Totalt ¹	156,2	124,4	131,3	158,6	147,9

¹ Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 28 Barnens ålder och upplevelse av studieframgång. Procent

Barnens ålder	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Ja, för barn i åldern 0–5 år	54,6	45,4	100,0
Ja, för barn i åldern 6–12 år	61,2	38,8	100,0
Ja, för barn i åldern 13–17 år	62,7	37,3	100,0
Ja, för barn i åldern 18–21år	60,7	39,3	100,0

Tabell 29 Boendesituationens inverkan på studierna och upplevelsen av studieframgång. Procent

Upplever du att din boendesituation påverkar dina studier?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Svarat fel på frågan	0,7	0,0	0,4
Nej	64,6	45,4	56,5
Ja, positivt	20,9	26,0	23,1
Ja, negativt	13,8	28,6	20,0
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 30 Trivsel med boendet och upplevelse av studieframgång

Hur trivs du med ditt boende?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Bra	67,0	68,5	67,7
Ganska bra	28,8	20,8	25,4
Ganska dåligt	3,4	8,1	5,4
Dåligt	0,8	2,5	1,5
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 31 Studiesituation utifrån ... möjlighet att kombinera studier med privatliv och upplevelse av studieframgång. Procent

Upplevelse av studiesituation utifrån ... möjligheten att kombinera studier med privatliv	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Mycket dålig	3,0	10,6	6,3
Dålig	14,3	27,3	19,8
Varken eller	29,3	31,8	30,4
Bra	36,8	25,8	32,1
Mycket bra	16,5	4,5	11,4
Totalt	100	100	100

Tabell 32 Arbete vid sidan av studierna och upplevelse av studieframgång, samtliga studerande med barn. Procent

Arbetar du parallellt med dina studier vårterminen 2007?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Nej	55,5	55,0	55,3
Ja, både vardagar och helger	10,6	22,5	15,6
Ja, på vardagar	17,9	7,3	13,4
Ja, på helger	16,0	15,2	15,6
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 33 Arbete vid sidan av studierna och upplevelse av studieframgång, åldersgruppen 25–34 år. Procent

	15. Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn t
	Ja, helt	Ja, delvis	
Nej	51,9	45,9	48,8
Ja, både vardagar och helger	10,4	20,0	15,4
Ja, på vardagar	14,3	8,2	11,1
Ja, på helger	23,4	25,9	24,7
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 34 Arbeta vid sidan av studierna och upplevelse av studieframgång, män. Procent

	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Nej	51,7	41,9	46,7
Ja, både vardagar och helger	18,3	29,0	23,8
Ja, på vardagar	13,3	0,0	6,6
Ja, på helger	16,7	29,0	23,0
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 35 Arbetets påverkan på studierna och upplevelse av studieframgång. Procent

Upplevde du att arbetet under vårterminen 2007 påverkade dina studier?	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Nej	69,5	43,5	58,6
Ja, positiv	16,9	8,2	13,3
ja, negativt	13,6	48,2	28,1
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 36 Orsaken till arbete parallellt med studierna och upplevelse av studieframgång. Procent

Vilken är den främsta orsaken till att du arbetar parallellt med dina studier under vårterminen 2007	Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Svarat fel på frågan	12,9	15,5	14,0
ha råd att studera	31,9	53,6	41,0
få arbetspraktik	0,0	0,0	0,0
kunna ta mindre studielån	3,4	2,4	3,0
lättare få arbete efter avslutade studier	0,9	1,2	1,0
få extrapengar	40,5	23,8	33,5
det var utvecklande	0,9	0,0	0,5
annan anledning	9,5	3,6	7,0
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 37 Vad den studerande arbetade med och upplevelse av studieframgång

Jag arbetade huvudsakligen med ...	15. Upplever du att du lyckats med dina studier?		Samtliga med barn
	Ja, helt	Ja, delvis	
Svarat fel på frågan	3,4	1,2	2,5
det jag utbildar mig till	33,9	3,6	21,3
ett närliggande område till det jag utbildar mig till	26,3	22,6	24,8
något helt annat än det jag utbildar mig till	36,4	72,6	51,5
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 38 Antal barn och nyttjande av studielån. Procent

Antal barn	Grundlån, HT 2007		
	Ja	Nej	Samtliga med barn
1 barn	84,6	15,4	100,0
2 barn	77,9	22,1	100,0
3 barn eller fler	66,7	33,3	100,0

Tabell 39 Antal barn och studiemedlens andel av kostnaderna, studerande med lån. Procent

I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?	Grundlån, HT 2007			
	1 barn	2 barn	3 barn eller fler	Samtliga med barn
Svarat fel på frågan	0,0	1,1	0,0	0,5
100 procent ¹	20,5	14,0	28,3	18,1
75-99 procent	31,1	20,4	17,4	23,9
50-74 procent	41,7	48,9	23,9	43,1
25-49 procent ¹	6,8	12,9	28,3	12,6
0-24 procent ¹	0,0	2,7	2,2	1,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Uppgiften är osäker på grund av lågt antal observationer.

Tabell 40 Boendeform och nyttjandet av studielån. Procent

	Grundlån, HT 2007		
	Ja	Nej	Samtliga med barn
Hysesrätt	32,5	20,8	30,0
Bostadsrätt	13,8	10,9	13,1
Villa	49,3	66,3	53,0
Övrigt	4,4	2,0	3,9
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 41 Boende och studiemedlens andel av kostnaderna, studerande med lån. Procent

I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?	Bostadstyp			
	Hysesrätt	Bostadsrätt	Villa	Samtliga med barn
Svarat fel på frågan	1,7	0,0	0,0	0,6
100 procent ¹	14,5	22,0	17,3	18,2
75-99 procent	28,2	26,0	17,9	23,5
50-74 procent	42,7	22,0	52,5	43,4
25-49 procent ¹	12,0	26,0	10,6	12,7
0-24 procent ¹	0,9	4,0	1,7	1,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Uppgiften är osäker på grund av lågt antal observationer.

Tabell 42 Nyttjandet av studielån och arbete parallellt med studierna. Procent

Studielån vårterminen 2007	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Ja	75,8	72,9	74,4
Nej	24,2	27,1	25,6
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 43 Sammanlagd inkomst¹ före skatt och arbete parallellt med studierna. Procent

Inkomst	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Ingen inkomst	52,1	1,0	26,9
1- 19 999 kronor	35,5	35,6	35,6
20 000 - 39 999 kronor	8,1	41,0	24,3
40 000 - 59 999 kronor	0,9	15,1	7,9
60 000- 79 999 kronor	2,4	5,4	3,8
80 000- 99 999 kronor	0,5	1,0	0,7
100 000-149 999 kronor	0,5	1,0	0,7
Totalt	100,0	100,0	100,0

¹ Frågan löd "... räkna inte med studiemedel".

Fråga 44 Utgifter för boendet och arbete parallellt med studierna. Procent

Hur klarar du dina utgifter för boendet med din ekonomi?	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Bra	4,7	11,1	7,7
Ganska bra	39,3	35,7	37,5
Ganska dåligt	33,2	31,7	32,4
Dåligt	22,9	21,6	22,3
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 45 Civilstånd och arbete parallellt med studierna. Procent

Civilstånd	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Ensamstående	59,6	40,4	100,0
Gift, har ingått partnerskap eller är sambo	51,7	48,3	100,0
Har pojkvän/flickvän	10,0	90,0	100,0

Tabell 46 Partners sysselsättning och arbete parallellt med studierna. Procent

Vad gör din partner?	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Arbetar heltid	76,4	68,9	72,7
Arbetar deltid	12,3	10,5	11,4
Studerande	4,6	10,5	7,5
Arbetslös	4,1	4,7	4,4
Övrigt	5,6	14,2	9,9
Totalt ¹	103,1	108,9	106,0

¹ Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 47 Gemensam ekonomi och arbete parallellt med studierna. Procent

Har du och din make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän gemensam ekonomi?	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Ja, helt	81,0	73,2	77,1
Ja, delvis	17,9	18,9	18,4
Nej	1,0	7,9	4,4
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 48 En oförutsedd utgift på 1 000 kronor och arbete parallellt med studierna. Procent

Skulle du med befintliga ekonomiska medel kunna betala ...inom en vecka?	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Nej	31,8	21,9	27,0
Ja, med...			
sparade medel	44,8	36,7	40,9
löpande inkomster	3,6	11,0	7,2
studiemedel	6,7	10,0	8,3
ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän	41,7	40,0	40,9
ekonomiskt stöd/lån från föräldrar	13,9	21,4	17,6
banklån	2,2	2,4	2,3
annat	-	1,0	0,5
Totalt¹	144,8	144,3	144,6

¹Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 49 En oförutsedd utgift på 15 000 kronor och arbete parallellt med studierna. Procent

Skulle du med befintliga ekonomiska medel kunna betala ...inom en vecka?	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Nej	31,8	21,9	27,0
Ja, med...			
sparade medel	44,8	36,7	40,9
löpande inkomster	3,6	11,0	7,2
studiemedel	6,7	10,0	8,3
ekonomiskt stöd från make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän	41,7	40,0	40,9
ekonomiskt stöd/lån från föräldrar	13,9	21,4	17,6
banklån	2,2	2,4	2,3
annat	-	1,0	0,5
Totalt¹	144,8	144,3	144,6

¹Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 50 Viktigaste försörjningskälla¹ vårterminen 2007 och arbete parallellt med studierna. Procent

Den viktigaste försörjningskällan vårterminen 2007	Arbetade du vårterminen 2007?		
	Nej	Ja	Samtliga med barn
Studiebidrag och studielån	91,4	85,4	88,3
Endast studiebidrag	3,3	1,2	2,2
Bidrag/lön från arbetsgivare	-	-	-
Stipendium	0,7	2,4	1,6
Lön	0,7	18,3	9,8
Ersättning från a-kassa	-	-	-
Sjukpenning/sjukersättning/aktivitetsersättning	1,3	0,0	0,6
Aktivitetsstöd	-	-	-
Föräldrapenning	0,7	0,0	0,3
Barnbidrag	1,3	3,0	2,2
Underhållsstöd	0,0	0,6	0,3
Försörjningsstöd	-	-	-
Ekonomiskt stöd från partner	30,3	15,2	22,5
Ekonomiskt stöd från föräldrar	0,7	3,7	2,2
Kost och logi hos föräldrar	0,0	1,2	0,6
Sparade medel	3,9	1,8	2,8
Banklån	-	-	-
Annat	3,3	0,0	1,6
Total ²	137,5	132,9	135,1

¹ Uppgifterna får tolkas med försiktighet eftersom antalet observationer är lågt i de flesta cellerna.

²Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabeller registerstudien, studieresultat

Tabell 51 Andel studerande med otillräckliga studieresultat genomsnitt första och andra kalenderhalvåret 2008. Procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga	Justerat för kön	Justerat för ålder
Med tilläggsbidrag	4,8	6,3	5,3	5,0	5,1	5,0	5,5	5,1
Utan tilläggsbidrag	3,4	6,0	3,9	5,5	7,8	4,6	4,7	5,7

Tabell 52 Antal och andel studerande med tilläggsbidrag som har fått bifall trots otillräckliga studieresultat, fördelat på skäl, genomsnitt första och andra kalenderhalvåret 2008

	Tilläggsbidrag		Ej tilläggsbidrag		Samtliga	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Personliga skäl	594	25,2	2 521	31,2	3 115	28,5
Byte inom nivå	275	11,9	2 881	36,6	3 157	30,5
Byte av nivå	9	0,4	57	0,7	66	0,6
Nystart	1 209	50,9	1 210	14,9	2 422	22,2
God totalbild	217	10,6	1 037	16,3	1 254	13,7
Delvis bifall	101	4,5	437	7,7	943	9,3
Totalt	2 405	100,0	8 143	100,0	10 957	100,0

Tabell 53 Andel studerande som har fått avslag på ansökan om studiemedel på grund av otillräckliga studieresultat andra halvåret 2006–andra halvåret 2008. Procent

	Med tilläggsbidrag			Utan tilläggsbidrag		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Andra halvåret 2006	0,7	1,3	1,0	1,0	2,4	1,7
Första halvåret 2007	0,9	1,6	1,2	1,2	2,8	2,0
Andra halvåret 2007	0,9	1,5	1,2	1,2	2,8	2,0
Första halvåret 2008	1,0	1,8	1,4	1,3	2,5	1,9
Andra halvåret 2008	0,9	1,4	1,2	1,0	2,1	1,5
Genomsnitt 2006-2008	0,9	1,5	1,2	1,1	2,5	1,8

Tabell 54 Andel av samtliga studerande på eftergymnasial nivå som har fått avslag på ansökan om studiemedel på grund av otillräckliga studieresultat, fördelad efter utbildningens inriktning, kön och ålder kalenderåren 2007–2008. Procent

	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34år	35 år eller äldre	Samtliga
2008						
Fristående kurs ¹	1,9	3,3	2,0	3,2	2,7	2,5
Pedagogik och lärarutbildning	1,3	3,0	2,0	1,9	1,3	1,8
Humaniora	0,9	1,7	1,2	1,2	1,7	1,3
Samhällsvetenskap m.m.	1,7	3,4	2,2	2,7	1,8	2,3
Naturvetenskap	2,2	5,1	3,6	5,2	3,8	4,1
Teknik och tillverkning	2,8	4,7	4,0	5,1	2,9	4,3
Lant- skogsbruk	0,6	1,3	0,7	1,1	0,8	0,9
Hälso-/sjukvård soc. omsorg	0,9	1,4	1,0	1,1	1,0	1,0
Tjänster	0,7	1,1	0,9	0,8	0,7	0,8
Okänd	1,5	2,5	1,5	1,4	2,4	1,6
2007						
Fristående kurs ¹	1,9	3,5	2,1	3,2	2,3	2,5
Pedagogik och lärarutbildning	1,3	2,7	1,8	1,6	1,0	1,6
Humaniora	0,8	1,8	1,1	1,4	1,3	1,2
Samhällsvetenskap m.m.	1,6	3,1	2,1	2,4	1,9	2,2
Naturvetenskap	2,5	5,0	4,0	4,5	3,6	4,1
Teknik och tillverkning	2,5	4,8	4,1	4,8	2,9	4,2
Lant- skogsbruk	0,5	2,1	0,8	1,5	0,4	1,0
Hälso-/sjukvård soc. omsorg	1,0	1,8	1,0	1,2	1,2	1,1
Tjänster	0,7	1,2	0,9	1,0	0,7	0,9
Okänd	0,8	2,4	1,5	1,4	1,7	1,5

¹ Uppgift om inriktning för fristående kursers saknas i CSN:s register.

Tabeller – enkätdata 2003

Tabell 1 Studerande med försörjningsansvar för barn, åldersfördelning i procent (2003)

	Kvinna	Man	Samtliga med barn
24 år och yngre	4,0	-	3,3
25–29	12,7	14,3	12,9
30–34	19,8	33,2	22,2
35–39	36,5	24,3	34,4
40–44	19,9	19,6	19,8
45–49	6,6	8,1	6,8
50 och äldre	0,5	0,6	0,5
Totalt	100,0	100,0	100,0

Tabell 2 Har du ansvaret för att försörja barn under 20 år? Procent (2003)

	Kvinna	Man	24 år och yngre	25–34år	35 år och äldre	Samtliga
Ja	26,1	10,8	1,3	22,2	83,0	20,9
Nej	73,9	89,2	98,7	77,8	17,0	79,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 3 Har du ansvaret för att försörja barn under 20 år, antal barn? Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
1 barn	33,9	31,9	47,2	21,9	33,6
2 barn	44,3	51,9	45,0	48,5	45,6
3 barn eller fler	21,7	16,2	7,8	29,6	20,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 4 Har du och din make/maka, eller pojkvän/flickvän gemensam ekonomi? Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga med barn
Ja, helt	76,3	85,5	79,3	78,9	77,9
Ja, delvis	18,2	7,3	18,6	12,8	16,2
Nej	5,5	7,3	2,1	8,3	5,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 6 Vilka är de främsta skälen till att du arbetar? (Flervalsfråga, max 3 svarsalternativ). Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
För att försörja mig och min familj	78,1	70,6	79,5	74,9	76,7
För att få arbetspraktik	15,3	9,8	19,2	13,1	14,3
För att kunna ta mindre studielån	4,7	9,8	6,4	5,5	5,6
För att lättare få ett arbete efter avslutade studier	7,9	19,6	11,5	10,4	10,5
För att få extrapengar	34,9	25,5	21,8	36,6	33,1
För att det är utvecklande	16,7	13,7	16,7	14,2	16,2
Annat, nämligen	9,3	21,6	10,3	12,0	11,3
Totalt ¹	167,0	170,6	165,4	166,7	167,7

¹ Frågan är en flervalsfråga varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 7 Hur upplever du att arbetet påverkade dina studier? Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Det påverkar mina studier positivt	21,5	15,0	28,3	17,4	20,3
Det påverkar inte mina studier	39,5	40,6	31,3	44,4	39,7
Det påverkar mina studier negativt	39,0	44,4	40,5	38,2	40,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 8 Ungefär hur stora var dina sammanlagda inkomster före skatt under första halvåret 2003? Procent

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Ingen inkomst	28,3	18,1	34,5	21,7	26,4
1-19 999 kronor	31,8	38,8	30,3	34,6	33,1
20 000-39 999 kronor	15,9	16,0	15,9	16,9	16,0
40 000-59 999 kronor	8,1	9,7	1,7	12,6	8,4
60 000-79 999 kronor	6,2	2,6	1,9	7,8	5,5
80 000 kronor eller mer	9,7	14,7	15,7	6,5	10,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 9 Ungefär hur stora är dina utgifter för boende¹⁾ per månad? Ange din del av utgifterna om du delar boendeutgifterna med någon annan. Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Ingen utgift	1,3	-	-	1,7	1,1
1-999 kronor	0,3	-	-	0,4	0,2
1000-1999 kr	2,2	6,6	2,6	3,4	3,0
2000-2999 kr	12,1	3,6	15,4	8,4	10,6
3000-3999 kr	23,8	31,4	23,4	23,8	25,1
4000-4999 kr	15,1	21,0	10,7	20,2	16,1
5000-5999 kr	13,5	24,0	16,0	15,7	15,3
6000kr/mån eller mer	31,8	13,3	31,9	26,4	28,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Hyra, ränta, amortering, uppvärmning, vatten osv.

Tabell 10 Förutom studiemedel, vilka andra inkomster eller ekonomiska stöd erhåller du hösten 2003? Procent

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Bidrag eller lön från arbetsgivaren för studier	1,7	-	-	0,5	1,4
Stipendium	3,3	4,0	3,1	3,8	3,4
Inkomster från arbete	43,4	44,7	31,7	49,3	43,7
Barnbidrag	83,3	53,8	77,1	77,6	78,1
Underhållsstöd	24,4	6,5	13,0	23,5	21,2
Försörjningsstöd (socialbidrag 2003)	0,1	-	-	0,1	0,1
Ekonomiskt stöd från make/maka eller pojkvän/flickvän	51,5	40,9	59,7	46,5	49,6
Ekonomiskt stöd från föräldrar eller anhöriga	4,9	4,7	6,8	4,0	4,8
Kost och logi hemma hos mina föräldrar	0,3	-	-	0,4	0,2
Sparade medel	17,2	35,7	19,9	21,9	20,4
Banklån	3,3	6,5	2,3	3,2	3,8
Inkomster från investeringar (var ej med 2007)	0,8	5,0	1,0	2,0	1,6
Bostadsbidrag (var ej med 2007)	23,5	35,9	17,2	26,5	25,7
Annat	4,1	2,3	1,3	5,3	3,8
Inga andra inkomster eller ekonomiska stöd ²	5,6	10,0	7,5	6,0	6,3
Totalt ¹	267,2	249,8	240,5	270,3	264,1

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

² Detta svarsalternativ fanns inte med i enkäten som användes 2007.

Tabell 11 Hur bor du? Procent (2003)

	Kvinna	Man	25–34år	35 år och äldre	Samtliga med barn
Hyresrätt som är studentbostad	3,2	4,6	6,7	1,9	3,5
Hyresrätt som inte är studentbostad	29,9	40,9	40,1	25,4	31,9
Bostadsrätt	12,7	21,3	17,8	11,2	14,2
Villa eller radhus	54,1	33,1	35,4	61,5	50,4
Rum (inneboende)		0,1		0,0	0,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

Studierna

Kan du berätta lite om dina studier?

Vad studerar du?

Hur lång är utbildningen?

Är det en distansutbildning?

Hur länge har du studerat, hur långt är det kvar?

Varför började du studera?

Framtidsplaner?

Före studierna

Vad gjorde du innan du började studera?

Vad arbetade du med? (om arbete)

Har du studerat på komvux (eller folkhögskola) före universitetsstudierna?

Hur länge? På vilken nivå/nivåer?

Hade du studiemedel då?

Om inte studiemedel: Hur finansierade du de studierna?

Familjesituation

Kan du berätta lite om din familjesituation?

Gift/sambo/ensamstående?

Vad gör partnern?

Hur många barn har du/ni?

Hur gamla är barnen?

Har din livssituation som förälder påverkat ditt val av utbildning?

Hur upplever du att det går att kombinera familj och studier tidsmässigt?

Om bra: vad gör att det går bra?

Om inte bra: vad skulle behöva förändras för att det ska bli bättre?

Studiernas inverkan på familjeplanering

Har dina studier påverkat din inställning till att skaffa barn/fler barn?

Har du fått barn under studietiden?

Påverkade det dina studieplaner? Ex. studieuppehåll

Ekonomi

Försörjningskällor

Vilken är din huvudsakliga försörjningskälla?

Har du både bidrag och lån i studiemedel? Studiebidrag, tilläggsbidrag, grundlån, tilläggslån, (merkostnadslån)?

Om ej lån: hur försörjer du dig då utöver studiebidragen?

Har du några fler inkomstkällor än studiestöd?

Ex. arbete, underhållsstöd, stöd från make, maka, sambo, föräldrar etc.

Hur upplever du din ekonomiska situation som studerande?

Vilka är de tyngsta utgifterna som du och din familj har?

Hur gör du för att få ekonomin att gå ihop?

Vilka prioriteringar gör du?

Vad sparar du in på?

Vad känns svårast att undvara av det du inte har råd med under studietiden?

Om arbete vid sidan av studierna

Hur mycket arbetar du? (om arbete)

Med vad arbetar du?

Varför arbetar du?

Vad anser du om fribeloppet?

Om barn har fötts under studietiden

Påverkades din ekonomi av detta, i så fall hur?

Fick du föräldrapenning?

Var den grundad på inkomst eller fick du grundbeloppet i föräldraförsäkringen?

Studiestöd

Upplever du att studiestödet är tillräckligt att leva på?

Vad anser du om tilläggsbidraget för barn?

Har du erfarenhet av studier och barn innan tilläggsbidraget fanns? (före 2006)

Om ja: Har tillkomsten av tilläggsbidraget inneburit någon skillnad för dig?

På vad sätt? Ex. arbetar mindre, ekonomin känns tryggare....

Kommer dina studiestödsveckor att räcka till för din utbildning?

Har du några synpunkter på reglerna för studiestöd?

Tror du att du hade börjat studera om det inte hade funnits studiestöd?

Hur upplever du att dina kontakter med CSN har varit?

Om bra: Vad är det som fungerat bra?

Om dåligt: Vad skulle behöva förbättras?

Hur ser du på din studieskuld?

Sommarekonomi

Har du uppehåll i dina studier under somrarna?

Hur långt är uppehållet?

Vad brukar du göra då?

Hur ser den ekonomiska situationen ut för dig då?

Förslag på förbättringar?

Sjukdom

Har du varit sjuk någon gång så att du tvingats avstå från studier?

Anmälde du till Försäkringskassan att du var sjuk? (ska göras från första sjukdagen)

Fick du behålla studiemedlet under sjukperioden?

Har du haft studiemedel för tillfällig vård av barn någon gång? (uppehåll mer än 7 dagar)

Hur tycker du att detta har fungerat?

Kontakten med Försäkringskassan

Kontakten med CSN

Studiesituation

Skolan

Kan du berätta lite om hur du upplever din situation som studerande?

Passar kursplanen din familjesituation?

Händer det att scheman ändras med kort varsel?

Upplever du att du har möjlighet att påverka ex. kursupplägg och scheman?

Tycker du att studietakten är rimlig? För hög, för låg?

Tycker du att du får det stöd du behöver i dina studier från skolans sida?

Hur mycket tid lägger du ner på dina studier?

Hur mycket är lärarledd undervisning i skolan?

Hur stor del har du möjlighet att planera själv?

Känner du att du har stöd från din omgivning när det gäller studierna?

(familj, vänner, studiekamrater)

Hur upplever du att det går för dig med studierna?

Finns det något som du känner oro för när det gäller dina studier?

Har det hänt någon gång att du funderat på att avbryta studierna?

Vad har i så fall anledningen varit?

Vad har fått dig att fortsätta?

Finns det något du tycker borde vara annorlunda för att underlätta studiesituationen för studerande som har barn?

Barnomsorg

Hur har du barnomsorgen ordnad när du studerar?

Hur tycker du att det fungerar?

Passar barnomsorgens öppettider dina behov som studerande?

Upplever du att dagispersonalen har förståelse för din situation som studerande?

Har du någon som kan hjälpa till att passa barnen när dagis inte är öppet?

(Tentor brukar ex. kunna ligga på lördagar)

Har du någon som kan hjälpa till med att hämta barnen på dagis om något oväntat dyker upp i skolan?

Hur fungerar det om barnen blir sjuka?

Förbättringsönskemål/förslag.

Familjesituationens inverkan på studierna

Tycker du att din situation som studerande skiljer sig från studerandes utan barn?

Hur skiljer den sig i så fall?

Tycker du att skolan visar förståelse för studerande föräldrars situation?

Visar dina studiekamrater förståelse för din situation som förälder, ex. vid planering av grupparbeten?

Har det hänt att du känt dig utanför i skolan på grund av att du har barn?

Finns det något som du känner oro för när det gäller din familj som har samband med att du studerar?

Boende

Kan du berätta lite om hur du bor?

Typ av bostad?

Med vem/vilka bor du?

Har dina studier påverkat valet av bostad?

Var det lätt att hitta en lämplig bostad?

Trivs du med din bostad?

Hur upplever du din boendekostnad?

i förhållande till trivseln?

Upplever du att din boendesituation påverkar studierna på något sätt?

Välmående

Hur upplever du dina möjligheter att planera din vardag?

Räcker tiden till för det du vill göra?

Händer det att du känner av negativ stress?

Om ja: Ungefär hur ofta?

Vad är orsaken/ orsakerna till den negativa stressen?

Hur yttrar den sig? Ex. sömn- eller koncentrationssvårigheter, påverkar studieresultat

Fritid

Vad gör du på din fritid?

Hobby

Föreningsverksamhet etc.